

ISSN 1686-2635

ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๑
มกราคม-มิถุนายน
พ.ศ. ๒๕๕๗
Vol.16 No.1
Jan-June 2014

วารสารสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
The Journal of the Center for the Promotion of Arts and Culture, CMU

ร่มพยอม

พิพิธภัณฑ์เรือนโบราณล้านนา Lanna Traditional House Museum

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
The Center for the Promotion of Arts and Culture, Chiang Mai University

เปิดให้เข้าชม

จันทร์ – ศุกร์ 8.30 – 16.30 น.

Open Mon – Fri 8.30 am – 4.30 pm

เสาร์ – อาทิตย์ 9.00 – 16.30 น.

Sat–Sun 9.00 am – 4.30 pm

Tel : 053 94 3625, 053 94 3626

<http://art-culture.cmu.ac.th/th/museum>

(หยุดวันนักขัตฤกษ์ Closed on public holidays)

บทบรรณาธิการ

เริ่มศักราชใหม่นี้ เป็นปีแห่งการเฉลิมฉลอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ครบรอบ ๕๐ ปี ตั้งแต่เดือนมกราคมนี้ตลอดปีพ.ศ. ๒๕๕๗ จนถึงมกราคมปีหน้า พ.ศ. ๒๕๕๘ วารสารร่มพยอม ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๑ กองบรรณาธิการขอร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการเฉลิมฉลองกับ พวกเราชาว มช. โดยนำเสนอเรื่องราว และรูปภาพของมหาวิทยาลัย ในช่วงยุคเริ่มก่อตั้งจนมาถึงปัจจุบัน ตลอด ๕๐ ปีที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีการพัฒนาจากอดีต สู่ปัจจุบัน

นอกจากนี้ กองบรรณาธิการได้เชิญผู้เชี่ยวชาญความรู้เรื่องผ้าทอ หลายท่าน มาร่วมกันเขียนบทความ โดยเน้นเนื้อหาเรื่องราวของผ้าทอในมิติต่างๆ ทั้งในด้านการวิถีการผลิต ผ้ากับสังคมวัฒนธรรม พิธีกรรม และสิ่งที่ใช้ในการทอผ้าที่น่าสนใจ รวบรวมมาลงในวารสารร่มพยอมฉบับนี้

ในนามของบรรณาธิการบริหารและกองบรรณาธิการวารสารศิลปวัฒนธรรม ร่มพยอม ขอต้อนรับศักราชใหม่และขอร่วมแสดงความยินดีในปีแห่งห้าทศวรรษ มช. รวมพลังเพื่อแผ่นดิน

บรรณาธิการบริหาร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เศวตเศรนี
ผู้อำนวยการ สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มิถุนายน ๒๕๕๗

The year 2014 marks the 50th Anniversary of Chiang Mai University and throughout the year there are plenty of activities to celebrate the occasion. As part of the celebration, the Editorial Board agreed upon an extra topic of the history of Chiang Mai University – from past to present.

Main contributions from our authors and writers are around the topic of textiles – from the making of them to their roles in relation to society, cultures and rituals.

As an Executive Editor and on behalf of the Editorial Board, I would like to take this opportunity to wish our reader a great year – the year of the 50th Anniversary of Chiang Mai University.

Editor in chief
Vilawan Svetsreni
DIRECTOR
The Center for the Promotion of Arts and Culture, CMU
June 2014

วารสาร “ร่มพยอม” จัดทำขึ้นเพื่อนำเสนอความเคลื่อนไหวในแวดวงศิลปวัฒนธรรม หวังให้เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ กำหนดออกราย ๖ เดือน ติดต่อส่งข่าวสารได้ที่ <http://art-culture.cmu.ac.th> หรือ email: artculture.cmu@gmail.com หรือสำนักงานบรรณาธิการ ที่ศูนย์คิดหรือขอคิดเห็นใดๆ ที่ปรากฏอยู่ในวารสารร่มพยอม เป็นความคิดเห็นอิสระของผู้เขียนแต่ละท่านมิใช่ทรงชนะของกองบรรณาธิการหรือสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

คณะที่ปรึกษาทรงคุณวุฒิ
อาจารย์วิถี พานิชพันธ์
อาจารย์จุลทัศน์ กิติบุตร
อาจารย์นคร พงษ์น้อย
คุณอมรพันธ์ นิมาพันธ์
คุณรุจ จางตระกูล

บรรณาธิการบริหาร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เศวตเศรนี

ผู้ช่วยบรรณาธิการบริหาร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์มานพ มานะแซม
รุจิรา คอทอง
สนั่น ธรรมธิ

กองบรรณาธิการ
ฐานันท์ เครือระยา
วาสนา ม่วงศักดิ์
สันต์ทัศน์ เพ็ญจันทร์
วนิดา เชื้อคำฟู
ศุภฤกษ์ กุลสุ
พีชัย แสงบุญ
ชนาภา คำวงศ์
ต่อพงษ์ เสมอใจ
ชุติมา พรหมวัฒน์

นักเขียนประจำ
สนั่น ธรรมธิ
สมชาติ อองสกุล
สุนทร บุญมี
พญ.ลลิตา ธีระสิริ
ฐานันท์ เครือระยา
ภูเดช แสนสา

นักเขียนรับเชิญ
ทัศนีย์ กาคะโล
อนงค์ วงศ์สุวรรณ

นักเขียนฝึกหัด
วลีน อุ่นจะนา
ชุติมา พรหมวัฒน์

จัดส่งวารสาร
รพีพรรณ ศรีทะ
ปัญญา แก้วคำ
พร สุขกระจ่าง
สนอง คำบุญปั่น

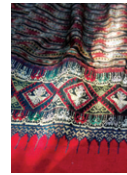
ผู้จัดพิมพ์
สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.เมือง จ. เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐
โทรศัพท์ ๐-๕๓๙๔-๓๖๒๕
โทรสาร ๐-๕๓๒๒-๒๖๘๐

ศิลปกรรมสิ่งพิมพ์
FLUKE Graphic & Design
email: fluke.th@gmail.com
โทรศัพท์ ๐-๘๐๔๙๖-๙๙๔๖

พิมพ์ที่
สุเทพการพิมพ์ ๕๐/๑๐ ถ.หัดเสวี่
ต.ช้างเผือก อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ๕๐๓๐๐
โทรศัพท์ ๐-๕๓๒๑-๘๘๗๖
โทรสาร ๐-๕๓๔๐-๔๓๗๒

สารบัญ

วารสารรวมพยอม
ปีที่ 16 ฉบับที่ 1
มกราคม - มิถุนายน
พ.ศ. 2557
ISSN 1689-2635

ภาพปก
“ซิ่นตีนจกน้ำท่วม”
บ้านตาล อำเภอสอด
ตัวซิ่นทอด้วยเทคนิคมัดหมี่
ตีนซิ่นทอด้วยเทคนิคจกกลาย

50 ปี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 1 : จากภาพเก่าสู่การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

ฝ่ายส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

พันเอกพระยาศรีวิสารวาจา 2

(เขียนเลี้ยง ฮุนตระกูล) (พ.ศ.2439-2511)
ชีวิตและงานของอธิการบดีมหาวิทยาลัย
เชียงใหม่คนแรก

รองศาสตราจารย์สมโชติ อ๋องสกุล

วิถีผ้าทอไทยลื้อ

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก 12

อาจารย์ทัศนีย์ กาตะโล

“ฟ้าเซโดโกล้ออินลาว” ร้อยพันก็หมื่นศิลป์ 18

กฤตพงศ์ แจ่มจันทร์

ภูมิใจที่ได้อนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย 28

อนงค์ วงศ์สุวรรณ

ตุงโอย 32

สนั่น ธรรมธิ

ผ้าซิ่นตีนจกในจังหวัดเชียงใหม่ 34

วสิน อุ่นจะนำ

เที่ยวแล้วเล่าเลย..... 44

ชุติมา พรหมาวัดน์

ภูมิปัญญาพื้นบ้าน สมุนไพรรอบตัว : 50

ย้อมผ้าก็ได้ ใช้รักษาโรคก็ดี

พญ.ลลิตา อีระสิริ

ของกินน้ำฝน ต้าบะมั่วว 57

สุนทร บุญมี

ชาวประชาสัมพันธ์ 58

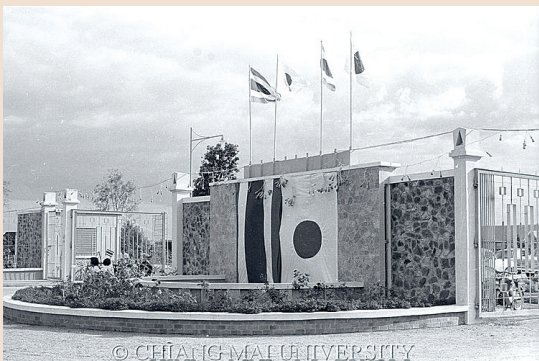
50 ปี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

: จากภาพเก่าสู่การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

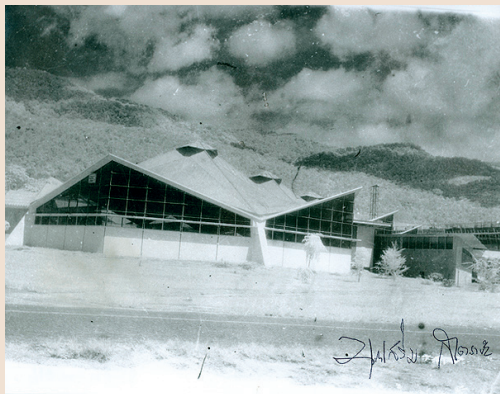
ศาลาธรรม ภาพ 50 ปี จากปี พ.ศ. 2507- 2557

ศาลาธรรม เป็นอาคารทรงไทย 2 ชั้น ตั้งอยู่ด้านหน้ามหาวิทยาลัย สร้างเสร็จเมื่อวันที่ 9 มกราคม 2507 ต่อมาได้มีการต่อเติมตัวอาคารด้านหลังและทำซุ้มเพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปซึ่งเป็นพระพุทธรูปประจำมหาวิทยาลัย ในอดีตศาลาธรรมเป็นสถานที่จัดพิธีไหว้ครูของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อศาลาอ่างแก้วสร้างเสร็จจึงได้ประกอบพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและพิธีไหว้ครู มหาวิทยาลัยจึงใช้ศาลาธรรมเป็นสถานที่เปลี่ยนฉลองพระองค์ และประทับพักพระอิริยาบถของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และพระบรมวงศานุวงศ์ในคราวเสด็จพระราชดำเนิน มาพระราชทานปริญญาบัตร ปัจจุบันศาลาธรรมเป็นสถานที่สำหรับจัดงานเลี้ยงสำคัญและจัดกิจกรรมทางพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัย เช่น พิธีหล่อเทียนพรรษา เป็นต้น

ป้ายมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ภาพ 50 ปี จากปี พ.ศ. 2507- 2557

หน้าป้ายมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อครั้งรับเสด็จมกุฎราชกุมารแห่งประเทศญี่ปุ่น โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จนำเจ้าชายอากิฮิโตะ มกุฎราชกุมารประเทศญี่ปุ่นและเจ้าหญิงมิกิโกะ มาเยือนจังหวัดเชียงใหม่ ในฐานะพระราชอาคันตุกะ ระหว่างวันที่ 18-21 ธันวาคม 2507 โดยมีศาสตราจารย์ ดร.บัวเรศ คำทอง รองอธิการบดีพร้อมด้วยคณาจารย์และนักศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ถวายการต้อนรับ ปัจจุบันป้ายมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้ประดับตกแต่งอย่างสวยงามด้วยไม้ดอกตลอดทั้งปี จึงเป็นจุดถ่ายภาพที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของนักท่องเที่ยว

อาคารศูนย์บริการนักศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ภาพ 44 ปี จากปี พ.ศ. 2513-2557

เดิมคืออาคารห้องสมุดกลาง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นอาคารโถงชั้นเดียว ภายหลังเมื่อเปลี่ยนเป็นหอสมุดกลางและได้ย้ายไปอยู่ในอาคารหลังปัจจุบัน อาคารหลังนี้ก็ใช้เป็นที่ตั้งชั่วคราวของคณะวิจิตรศิลป์และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ตามลำดับ เมื่อทั้งสองคณะย้ายไปยังที่ตั้งปัจจุบัน อาคารหลังนี้ก็ได้ใช้งานในช่วงระยะเวลาหนึ่ง จนกระทั่งมีการปรับปรุงเป็นอาคารศูนย์บริการนักศึกษา โดยมีสหกรณ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ร้านอาหาร ร้านค้า และธนาคารต่างๆ เปิดบริการอยู่ภายในอาคาร

สระว่ายน้ำรูจิรวงศ์ ภาพ 45 ปี จากปี พ.ศ. 2512-2557

ในวันที่ 21 พฤศจิกายน 2512 ฯพณฯ พลตำรวจเอกประเสริฐ รุจิรวงศ์ อดีตรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ขณะนั้นท่านดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข อธิบดีกรมตำรวจ และประธานคณะกรรมการส่งเสริมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้เป็นประธานในพิธีเปิดป้ายสระว่ายน้ำรูจิรวงศ์ ปัจจุบันสระแห่งนี้ยังคงใช้สำหรับการเรียนการสอนและกิจกรรมของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่อย่างต่อเนื่อง

พันเอกพระยาศรีวิสารวาจา

(เทียนเลี้ยง ฮุนตระกูล) (พ.ศ.2439-2511)

ชีวิตและงานของอธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่คนแรก

เรื่อง : รองศาสตราจารย์สมโชค อ่องสกุล ¹

1.พันเอกพระยาศรีวิสารวาจา (เทียนเลี้ยง ฮุนตระกูล) กับพี่น้อง

พันเอกพระยาศรีวิสารวาจา (เทียนเลี้ยง) อธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่คนแรก (พ.ศ.2507-2509/10 ก.พ.-23 มี.ค. 2511) เป็นบุตรคนที่ 7 ของนายอุ่นต้อย(จีนไหหลำ) และนางทองคำ ฮุนตระกูลเจ้าของห้างฮุนซุยโหเซิงสะพานพิทยเสถียร มีพี่น้องร่วมบิดามารดา 10 คนดังนี้

1) นายโกศล ฮุนตระกูล (ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. 2502) แต่งงานกับนางน้อมมีลูก 9 คนลูกชายคนที่ 6 คือนายสมหมาย ฮุนตระกูล (พ.ศ.2461-2536)อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง อดีตผู้จัดการบริษัทปูนซีเมนต์ไทย อดีตผู้จัดการใหญ่ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด อดีตผู้ว่าการการไฟฟ้าอันฮี่ อดีตกรรมการสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ฯลฯ (ดู อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพนายสมหมาย ฮุนตระกูล 25 ธ.ค. 2536)

2) นายเกื้อ ฮุนตระกูล
(ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. 2488)

3) นางกิมเหลียน กังเปงเสง
(ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. 2474)

4) พระภิกษุเย็นเกียรติ
(ลิขิต ฮุนตระกูล) (ต่อมาเป็นหลวงรักษาราช

พิทักษ์และบวชเป็นภิกษุในนิคายมหายาน มีผลงานแปลหนังสือประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทย-จีนจากภาษาจีนเป็นภาษาไทย) (ถึงแก่กรรมแล้ว)

5) นางสุดใจ สุวรรณทัต
(นางประมวล วินิจฉัย) (ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. 2509)

6) ดช.เทียนใช้ ฮุนตระกูล
(ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ.2445)

7) นายเทียนเลี้ยง ฮุนตระกูล
เกิดเมื่อ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2439 (ต่อมา เป็นพระยาศรีวิสารวาจา) (ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2511) (เรียกชื่อเดิมตามหนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระยาศรีวิสารวาจา 8 มิ.ย. 2511 มีน้ำหนักมากกว่าวิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี ซึ่งเรียกชื่อเดิมว่า หุ่น โดยเอามาจากชื่อยายของพระยาศรีวิสารวาจาคือนางหุ่น จันตระกูล)

8) ดญ.จิมลิ้ม ฮุนตระกูล
(ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. 2444)

9) นายยง ฮุนตระกูล
(ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. 2500)

10) หลวงสิทธิสยามการ
(ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. 2506) (ดู อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพันเอกพระยาศรีวิสารวาจา 8 มิถุนายน 2511)

¹ ที่ปรึกษาอธิการบดี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2. ชีวิตวัยเด็ก

วัยเด็ก เทียนเลี้ยง ฮุนตระกูล อยู่กับคุณตา คุณยาย คือนายปิ่นและนางพุ่ม จันตระกูล เจ้าของตลาดน้อย ต่อมาย้ายไปอยู่กับบิดามารดาที่ตึกฮุนซุยโฮ เซิงสะพานพิทยเสถียร ครั้นอายุได้ 7 ปี บิดาเสียชีวิต มารดาและพี่ชายเป็นผู้ปกครอง (ดู อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพันเอกพระยาศรีวิสารวาจา 8 มิถุนายน 2511)

3.การศึกษาของพันเอกพระยาศรีวิสารวาจา (เทียนเลี้ยง ฮุนตระกูล)

เริ่มต้นที่โรงเรียนอัสสัมชัญ เมื่อ พ.ศ. 2444-2454 จบชั้น ม.6 เมื่ออายุ 15 ปี มารดาและพี่ชายส่งไปเรียนต่อที่ประเทศอังกฤษโดยทุนส่วนตัว เมื่อแรกไปถึงกรุงลอนดอนเรียนที่ The International College) 1 ปีอยู่ในการปกครองของนายห้างฮัสกี แอน พิกเกอร์ริง (Messrs.Hasche and Pickering) ผู้เป็นเอเยนต์ของห้างฮุนซุยโฮ ต่อมาเข้าเรียนต่อที่โรงเรียนดัลลิส (Dulwich College) ผลการเรียนสอบได้ที่ 1 ทุกชั้นปี ทางโรงเรียนจึงได้จารึกชื่อไว้ที่หอประชุมของโรงเรียนว่า T.L.Hoon

จากนั้นสอบเข้าเรียนมหาวิทยาลัยอ็อกซฟอร์ด ได้ทุนจากวิทยาลัยลินคอล์น (Lincoln College, Oxford University) ปีละ 50 ปอนด์เป็นเวลา 4 ปี เรียนจบมหาวิทยาลัยอ็อกซฟอร์ดได้ ปริญญา B.A (School of Jurisprudence) เกียรตินิยมอันดับ 1 เมื่อ พ.ศ. 2462

ปีต่อมาสอบเข้ารับปริญญา B.C.L ของมหาวิทยาลัยอ็อกซฟอร์ดและสอบเนติบัณฑิตได้ เกียรตินิยมอันดับสอง (English Barrister at Law, Middle Temple)

ช่วง พ.ศ. 2463-2464 ฝึกงานด้านกฎหมายในสำนักงานของเซอร์ ฮิว เฟรเซอร์ (Sir Hugh Fraser) ในกรุงลอนดอน (ดู อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พันเอกพระยาศรีวิสารวาจา 8 มิถุนายน 2511)

4. เข้ารับราชการ

พ.ศ. 2464 เริ่มเข้ารับราชการเป็นเลขานุการตรี ในสถานอัครราชทูตไทยประจำกรุงปารีส สมัยพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุลจักรพงศ์ กฤดาการเป็นอัครราชทูต

พ.ศ. 2467 ปลายรัชกาลที่ 6 ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงศรีวิสารวาจา ปีต่อมาได้ย้ายกลับประเทศไทย แล้วได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระศรีวิสารวาจา (ดู อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพันเอกพระยาศรีวิสารวาจา 8 มิถุนายน 2511)

สมัยรัชกาลที่ 7 ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นมหาอำมาตย์ตรี พระยาศรีวิสารวาจา ดำรงตำแหน่ง ปลัดทูลฉลองกระทรวงการต่างประเทศ (พ.ศ.2471-2475) เมื่ออายุ 32 ปี เป็นผู้หนึ่งที่รัชกาลที่ 7 โปรดฯ ให้ทำงานร่วมกับนายเรมอนด์ บี สตีเวนส์ (Remond B.Stevens) ที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศและพระยาศรีธรรมวิเบศร์ร่างรัฐธรรมนูญเมื่อ พ.ศ. 2474 ร่างเสร็จเมื่อ 9 มีนาคม (ปลายปี พ.ศ. 2474) เรียกชื่อว่า An Outline of Change in the Form of the Government เนื้อหาเป็นรัฐธรรมนูญ กำหนดรูปแบบการปกครอง กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจบริหารและอำนาจนิติบัญญัติ ตลอดจนวิธีการเลือกตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติ โดยระบุว่าอำนาจสูงสุดเป็นขององค์พระมหากษัตริย์ทั้งในการบริหาร การตรากฎหมาย และการศาลมืองค์กรรองรับพระราชกรณียกิจ 3 ส่วน คือ (1) อภิรัฐมนตรีสภา (Supreme Council) (2) อัครมหาเสนาบดีและคณะเสนาบดี (Prime Minister and Canbinet) (3) สภานิติบัญญัติ (Legislative Council) มีสมาชิก 50-75 คนมาจากการแต่งตั้งและเลือกตั้ง (ดู ฉบับภาษาอังกฤษใน สมโภช อ่องสกุล กำเนิดรัฐธรรมนูญในสังคมไทย:ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โครงการตำราพื้นฐาน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2550 หน้า 24-29)

5.ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิ.ย. 2475 พระยาศรีวิสารวาจาได้รับโปรดเกล้าฯ เป็นกรรมการราษฎรและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศคนแรกในรัฐบาลชุดที่ 1-3 ซึ่งมีพระยามโนปกรณนิติธาดา (ก้อน หุตะสิงห์ : พ.ศ. 2427-2491) เป็นประธาน คณะกรรมการราษฎรหรือนายกรัฐมนตรี บริหารราชการได้ 361 วัน (28 มิ.ย. 2475-20 มิ.ย. 2476) (ดูภาคผนวก)

20 มิ.ย. 2476 พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา (พจน์ พหลโยธิน) หัวหน้าคณะราษฎรก่อรัฐประหาร หลังจากรัฐบาลของพระยามโนปกรณนิติธาดา (ก้อน หุตะสิงห์ : พ.ศ. 2427-2491) ออก พรบ.ว่าด้วยคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2476 และ “ปีบ” นายปรีดี พนมยงค์ (พ.ศ. 2443-2526) ออกนอกประเทศครั้งแรก

พระยาศรีวิสารวาจา (เทียนเลี้ยง) ลาออกจากราชการมาร่วมกับพระยาเทพวิฑูรและพระยาหริศจันทร์ สุวิท ตั้งสำนักงานทนายความชื่อ “เทพศรีหริศ” ดำเนินกิจการทนายความมาจนถึง พ.ศ. 2489 ช่วงหลังสงครามโลกได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพฯ พรรคประชาธิปไตย (พ.ศ. 2489-2490) และได้รับการโปรดเกล้าฯ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง (9 ก.พ. 2489-26 มี.ค.2489) และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (11 พ.ย. 2490 - 6 เม.ย. 2491) ได้ทำหน้าที่อนุญาโตตุลาการฝ่ายไทยเกี่ยวกับคำเรียกร้องค่าเสียหายของคนอเมริกันในสงครามโลกครั้งที่สอง

พ.ศ. 2495 รัชกาลที่ 9 มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เป็นองคมนตรี (8 เม.ย. 2495- 27 ส.ค. 2505) โดยพระยาศรีวิสารวาจา (เทียนเลี้ยง) มีหน้าที่พิเศษในการประสานงานระหว่างรัฐบาลกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (ชิน ชูมรุม “การปฏิบัติงานของฯพณฯ พระยาศรีวิสารวาจา ปลัดบัญชาการสำนักนายกรัฐมนตรีและประธานคณะที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี” อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพันเอกพระยาศรีวิสารวาจา 8 มิ.ย. 2511 หน้า 140)

6.ทำหน้าที่สำคัญในยุคพัฒนาประเทศ

หลังรัฐประหาร ช่วงปี 2500 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ.2451-2506) นายกรัฐมนตรี (พ.ศ.2502-2506) นำประเทศไทยเข้าสู่ยุคพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับแรก (พ.ศ. 2504-2509) ได้ขอ ยืมตัวพระยาศรีวิสารวาจา (เทียนเลี้ยง) มาช่วยงานสำคัญเพื่อการพัฒนาประเทศ พระยาศรีวิสารวาจา (เทียนเลี้ยง) จึงต้องกราบบังคมลาออกจากตำแหน่งองคมนตรีมาดำรงตำแหน่งปลัดบัญชาการ สำนัก-

นายกรัฐมนตรีตั้งแต่ตุลาคม 2505 ตามคำเสนอของหลวงวิจิตรวาทการ (กิมเหลียง) อดีตปลัดบัญชาการสำนักนายกรัฐมนตรี (ถึงแก่กรรมเมื่อ 31 มี.ค.2505) ที่เคยเสนอต่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี (พ.ศ.2502-2506) (ชิน ชูมรุม “การปฏิบัติงานของฯพณฯพระยาศรีวิสารวาจาปลัดบัญชาการสำนักนายกรัฐมนตรีและประธานคณะที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี” อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพันเอกพระยาศรีวิสารวาจา 8 มิ.ย.2511 หน้า 128)

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี (พ.ศ.2502-2506) แต่งตั้งให้พระยาศรีวิสารวาจา (เทียนเลี้ยง) ดำรงตำแหน่งปลัดบัญชาการ สำนักนายกรัฐมนตรี และประธานที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี ซึ่งมีคณะที่ปรึกษา 3 ฝ่ายคือ (1) ฝ่ายต่างประเทศ (2) ฝ่ายเศรษฐกิจและการคลัง (3) ฝ่ายวัฒนธรรมประวัติศาสตร์และโบราณคดี โดยนายกรัฐมนตรีขอให้พระยาศรีวิสารวาจา (เทียนเลี้ยง) ช่วยเป็นพิเศษคือ (1) งานของสำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติ (2) งานของมหาวิทยาลัย

ช่วงนั้นพระยาศรีวิสารวาจา (เทียนเลี้ยง) จึงได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งสำคัญทางราชการและการเมืองดังนี้

24 ก.ค.2502	กรรมการสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ
27 ส.ค.2505	สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ
2505-2509	ประธานคณะกรรมการสินเชื่อการเกษตรแห่งชาติ
2505	กรรมการศึกษาการวางแผนและบริหารงานพลังงานไฟฟ้า
29 ส.ค. 2505 - 8 ธ.ค.2506	ประธานที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี
2505	กรรมการบริหารสภาการศึกษาแห่งชาติ
2505	กรรมการข้าราชการมหาวิทยาลัย (ก.ม.)
2505	ประธานคณะที่ปรึกษาส่วนองค์การของรัฐ
2505	รักษาการในตำแหน่งเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ
2505	ผู้ควบคุมบัญชาการผู้ตรวจสอบผลปฏิบัติตามแผนและโครงการพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ
2505	ประธานคณะกรรมการพิจารณาให้

	รางวัลแก่ผู้ค้นคิดหรือประดิษฐ์ของใหม่ ขึ้นใช้ในราชการ	2506	ที่ปรึกษาคณะกรรมการโครงการกู้เงิน เพื่อพัฒนาการศึกษา พ.ศ. 2508-2513
2505	กรรมการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียง เหนือ	2506	ประธานคณะกรรมการชำระ ประวัติศาสตร์ไทย
2505	กรรมการพิจารณากำหนดนโยบายค่า ไฟฟ้า	2506	กรรมการที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาร่าง พระราชบัญญัติการไฟฟ้าแห่งชาติ
2505	กรรมการบัญญัติศัพท์ภาษาไทย	2506	ประธานคณะกรรมการยกร่างพระราช บัญญัติการตรวจเงินแผ่นดิน
2505-2506	ปลัดบัญชาการสำนักนายกรัฐมนตรี		
2505-2507	หัวหน้าคณะผู้แทนไทยเพื่อเจรจากับ นายกัสซิง ผู้แทนเลขาธิการสหประชา- ชาติเกี่ยวกับปัญหาไทย-กัมพูชา ครั้งที่ 1-2	13 ธ.ค. 2506	ประธานที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี (สมัย จอมพลถนอม กิตติขจร)
		2506	กรรมการในระดับนโยบายของคณะ รัฐมนตรี
2505	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิของสภา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	2507	กรรมการควบคุมและกำกับดูแลคณะ กรรมการบริหารและเจ้าหน้าที่อำนวยการ สถานีวิทยสองศูนย์
2505	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิของสภา มหาวิทยาลัยศิลปากร	2507	กรรมการอำนวยการต่อต้านการแทรก ซึมของคอมมิวนิสต์ในราชอาณาจักร ลาว
2505	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิของสภา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย		
2505	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิสภา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	2507	ที่ปรึกษาคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ
		2507-2509	ประธานคณะกรรมการเพื่อพิจารณา กำหนดแผนพัฒนาฯ ใหญ่
2505	กรรมการพิจารณาขอพระราชทาน เครื่องราชอิสริยาภรณ์	2507	ประธานคณะกรรมการองค์การ ดุริยางคนาฏศิลป์
2505	ที่ปรึกษาคณะกรรมการสถิติ		
2505	ประธานคณะกรรมการจัดพิมพ์ เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และโบราณคดี	2508	ประธานคณะกรรมการร้อยกรองงาน สภาความมั่นคงแห่งชาติ
		2508	กรรมการธิการสามัญในคณะกรรมการ การต่างประเทศของสภาฯ รัฐธรรมนูญ
2505-2507	ประธานคณะกรรมการไฟฟ้า ตะวันออกเฉียงเหนือ	2509	กรรมการศึกษาปัญหาระหว่างไทย- กัมพูชา
2506	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิของการ พลังงานแห่งชาติ	2510	กรรมการช่วยเหลือผู้ประสบภัย ธรรมชาติแห่งชาติ
2506	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิสภา มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์		
2506	โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นพันเอกใน กรมทหารราบที่ 1 รักษาพระองค์		
2506	ประธานคณะกรรมการเพื่อการศึกษา เกี่ยวกับทุนสำรอง		
2506	ที่ปรึกษากองอำนวยการกลางรักษา ความปลอดภัยแห่งชาติ (กรป.กลาง)		
2506	กรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ		

นอกจากนี้ยังดำรงตำแหน่งอื่นๆ เช่น ประธาน
บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรม ที่ปรึกษากฎหมายของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เลขาธิการสภาการศึกษา
ไทย เลขาธิการมูลนิธิอานันทมหิดล (ชิน ชุมรัมย์ “การ
ปฏิบัติงานของฯ พณฯ พระยาศรีวิสารวาจา ปลัดบัญชาการ
สำนักนายกรัฐมนตรีและประธานคณะที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี” อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพัน
เอกพระยาศรีวิสารวาจา 8 มิ.ย. 2511 หน้า 138)

7. พระยาศรีวิสารวาจา (เทียนเลี้ยง) ในฐานะอธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

คณะรัฐมนตรีในรัฐบาลชุดจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี (พ.ศ. 2502-2506) มีมติให้จัดตั้งมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาคโดยภาคเหนือตั้งที่ จังหวัด เชียงใหม่ ภาคอีสานตั้งที่จังหวัดขอนแก่น ภาคใต้ ตั้งที่จังหวัดปัตตานี ตั้งแต่ พ.ศ. 2503 ตามแผนพัฒนา แต่ละภูมิภาค

โดยก่อนหน้านั้นรัฐบาลชุดจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี (พ.ศ.2491-2500) มีมติให้ตั้งโรงเรียน แพทยศาสตร์เพิ่มขึ้นอีก 1 แห่งจากที่มีอยู่เดิม 2 แห่ง คือโรงพยาบาลศิริราช และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยตั้งโรงเรียนแพทยศาสตร์ที่เชียงใหม่ ตั้งแต่ พ.ศ.2499 ตั้งที่บริเวณที่ตั้งโรงพยาบาลนครเชียงใหม่ของเทศบาล นครเชียงใหม่ (สร้างเมื่อ 2483) (โอนสังกัดกรม สาธารณสุขเมื่อ 24 มิ.ย.2484) และเริ่มเปิดรับนักศึกษา รุ่นแรกเมื่อ พ.ศ. 2501 จำนวน 65 คน พันโทนายแพทย์ นิธย์ เวชวิศิษฐ์ อธิบดีกรมการแพทย์รักษาการคณบดี โรงพยาบาลนครเชียงใหม่ (พ.ศ. 2501-2505) โดยในวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2502 มีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้ง คณะแพทยศาสตร์เชียงใหม่ สังกัดมหาวิทยาลัย แพทยศาสตร์ โดยนักศึกษารุ่นแรกปีหนึ่งเรียนที่ คณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ กรุงเทพฯ มาเรียนและฝึกงานที่โรงพยาบาลนครเชียงใหม่ ตั้งแต่ 31 ธันวาคม 2503 (ดู 50 ปีสวนดอกบอกล้าน ภาพ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2552)

ตั้งแต่ช่วง 11-13 พ.ย. 2503 คณะกรรมการ สืบรวจหาสถานที่ก่อสร้างมหาวิทยาลัยในเชียงใหม่ โดยมีสถานที่พิจารณา 5 แห่งคือ (1) บริเวณหมู่บ้าน ดินดอยสุเทพ เนื้อที่ประมาณ 3,000 ไร่ (2) บริเวณ หนองบัว อำเภอดอยสะเก็ด เนื้อที่ประมาณ 2,000 ไร่ (3) บริเวณด้านตะวันตกของวัดอุโมงค์ เนื้อที่ประมาณ 1,000 ไร่ (4) บริเวณด้านตะวันออกของวัดอุโมงค์ เนื้อที่ประมาณ 1,000 ไร่ (5) บริเวณหนองฮ่อ เขตทหาร เนื้อที่ประมาณ 3,000 ไร่

คณะกรรมการสำรวจหาสถานที่ก่อสร้าง มหาวิทยาลัยเห็นว่าพื้นที่หมู่บ้านดินดอยระหว่างถนน

ไปห้วยแก้วกับโรงเรียนแพทยศาสตร์เหมาะสมที่สุด จึงดำเนินการซื้อที่ดินบริเวณดังกล่าวตั้งแต่มิถุนายน 2504 ได้พื้นที่ขึ้นต้น 456 ไร่ ต่อมาได้เพิ่มเติมอีกรวม 579 ไร่ 68 ตารางวาและเริ่มดำเนินการก่อสร้าง

22 เม.ย. 2507 โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งพระยาศรี วิสารวาจา (เทียนเลี้ยง) ปลัดบัญชาการสำนัก นายกรัฐมนตรีเป็น อธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยมีจอมพลถนอม กิตติขจร (พ.ศ.2454-2547) นายกรัฐมนตรี (พ.ศ.2506-2516) เป็นนายกสภามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ช่วงเริ่มต้นดำเนินการโดย เปิดสอน 3 คณะตั้งแต่ 18 มิ.ย. 2507 ประกอบด้วย คณะมนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และคณะ วิทยาศาสตร์ พระยาศรีวิสารวาจา (เทียนเลี้ยง) อธิการบดีเดินทางมาทำงานที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นครั้งแรกประมาณเดือนเศษต่อครั้ง โดยมี ดร.บัวเรศ คำทอง (พ.ศ.2453-2544) คณบดีคณะ วิทยาศาสตร์ทำหน้าที่รองอธิการบดี นายแพทย์บุญสม มาร์ติน (พ.ศ.2465-2551) รักษาการในตำแหน่งรอง อธิการบดีฝ่ายปกครอง ศ.ดร.มล.ดุษฎี ชุมสาย (พ.ศ.2452- 2539) รักษาการในตำแหน่งคณบดีคณะมนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และอธิการวิทยาลัยที่หนึ่งโดยดำเนิน งานตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2507 (ครบรอบ 20 ปี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หน้า 85)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินพร้อมสมเด็จพระ เจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าอุบลรัตน์ราชกัญญาและสมเด็จพระ เจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าชิราลงกรณ์ (ต่อมาเป็นสมเด็จพระ บรมโอรสาธิราชฯ) ทรงประกอบพิธีเปิดมหาวิทยาลัย เชียงใหม่เมื่อวันที่ 24 มกราคม 2508 จอมพลถนอม กิตติขจร (พ.ศ.2454-2547) นายกรัฐมนตรี (พ.ศ.2506- 2516) ในฐานะนายกสภามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พระยา ศรีวิสารวาจา (เทียนเลี้ยง) ปลัดบัญชาการสำนัก นายกรัฐมนตรี อธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คณะกรรมการสภามหาวิทยาลัย รองอธิการบดี คณบดี คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ฝ่ายเหนือ ข้าราชการ คหบดี นักศึกษาและประชาชน รับเสด็จ ซึ่งในวันเปิด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ปดมาภรณ์มงกุฎ ไทยแก่ ดร.บัวเรศ คำทอง รองอธิการบดี ณ พลับพลา

พิธี ตามคำกราบบังคมทูลของพระยาศรีวิสารวาท (เทียนเลี้ยง) ปลัดบัญชาการสำนักนายกรัฐมนตรี อธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยทรงคล้องสาย สะพานให้ ดร.บัวเรศ คำทอง (ชิน ชุมรัมย์ “การปฏิบัติงานของ ฯพณฯ พระยาศรีวิสารวาท ปลัดบัญชาการสำนักนายกรัฐมนตรีและประธานคณะที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี” อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พันเอกพระยาศรีวิสารวาท 8 มิ.ย. 2511 หน้า 132 และภาพยนตร์ที่บันทึกเหตุการณ์วันนั้น)

ผลงานช่วงพระยาศรีวิสารวาท (เทียนเลี้ยง) เป็น อธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่วาระแรก

1. ได้มีการโอนคณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลนครเชียงใหม่ของมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์มาสังกัดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตั้งแต่ 1 มีนาคม 2508 เรียกว่า คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2. เป็นช่วงเตรียมโครงการจัดตั้งคณะเกษตรศาสตร์ ซึ่งขยายงานมาจากภาควิชาวิทยาศาสตร์การเกษตรในคณะวิทยาศาสตร์ ดร.สุชุม อัสเวศน์ หัวหน้าภาควิชา เป็นหัวหน้าโครงการ จัดตั้งคณะเกษตรสำเร็จตั้งแต่ 25 ก.พ. 2510

3. เริ่มโครงการผลิตบัณฑิตศึกษาศาสตร์โดยแต่งตั้ง ดร.ศักดิ์ ผาสุกนิรันดร์ คณบดีคณะสังคมศาสตร์เป็นประธาน นายบุญถิ่น อัตถากร อธิบดีกรมการฝึกหัดครูเป็นที่ปรึกษา ตั้งแต่ 10 ก.ค.2508 และจัดตั้งคณะศึกษาศาสตร์สำเร็จตั้งแต่ 2 ก.ค.2511 (ดู สมโชติ อ่องสกุล “กำเนิดคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในบริบททางประวัติศาสตร์” 20 ปีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2531หน้า 25-56

4. คัดเลือกแบบตรามหาวิทยาลัยซึ่งมีผู้เสนอ 2 แบบคือ (1) รูปสัตว์กันต์ เชิงเทียน 8 อันบนฐานพระยานาคมีเทียน 8 อัน จุดสว่างบนเชิงเทียน (2) รูปช้างยืนชูวงถือคบเพลิงมีรัศมี 8 แฉก ช้างหมายถึงภาคเหนือเป็นสัตว์ที่มีคุณค่าสูงในภาคเหนือ การยกย่องหมายถึงความเจริญก้าวหน้าไม่หยุดยั้ง คบเพลิงหมายถึงความสว่างแห่งปัญญาและวิชาการ รัศมี 8 แฉกหมายถึง 8 คณะที่เตรียมจัดตั้งในช่วงเริ่มต้นที่ประชุมสภามหาวิทยาลัยเลือกแบบที่สอง พระยาศรีวิสารวาท อธิการบดีเห็นว่าภายในเส้นวงกลมของตรา น่าจะมีสุภาชิตประจำมหาวิทยาลัยกำกับ จึงมอบหมาย

ให้ ศ.แสง จันทรงาม ติดต่อขอสุภาชิตจากเจ้าคุณพระศาสนโสภณ (ต่อมาคือสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก : เจริญ สุวฑฺฒโน) วัดบวรนิเวศ (มรณภาพเมื่ออายุครบ 100 ปี ใน พ.ศ.2556) ได้พระพุทธรูปสุภาชิตบทที่ว่า อุดตาน ทยมนติ ปณฺธิตา (แปลว่าบัณฑิตทั้งหลายย่อมฝึกตน) เป็นคำขวัญประจำมหาวิทยาลัยเชียงใหม่และเพิ่มดอกสักทั้ง 2 ข้างมีกลีบดอก 6 กลีบ (ดู สุพจน์ ตียาภรณ์ “ตราและคำขวัญของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่” ครอบรอบ 20 ปีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หน้า 263-264)

5. คัดเลือกสีประจำมหาวิทยาลัยมีสีให้เลือก 2 สีคือ (1) สีบานเย็น หรือม่วงผสมแดงเป็นสีประจำมหาวิทยาลัย (2) สีม่วงดอกรัก ที่ประชุมเห็นว่าโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมประจำมณฑลพายัพได้ใช้สีบานเย็นเป็นสีประจำโรงเรียนแล้ว จึงเลือกสีม่วงดอกรักเป็นสีประจำมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (ดู สุพจน์ ตียาภรณ์ “ตราและคำขวัญของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่” ครอบรอบ 20 ปีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หน้า 264)

ช่วง 2509 พระยาศรีวิสารวาท (เทียนเลี้ยง) ปลัดบัญชาการสำนักนายกรัฐมนตรี อธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ป่วยด้วยโรคหัวใจและโรค Gout แพทย์แนะนำให้พักรักษาตัวที่บ้าน จึงได้ลาออกจากตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในวันที่ 21 เมษายน 2509 เพราะเป็นหน่วยงานที่อยู่นอกบริเวณทำเนียบรัฐบาลไม่สะดวกในการเดินทางไปปฏิบัติราชการที่เชียงใหม่ (ชิน ชุมรัมย์ “การปฏิบัติงานของ ฯพณฯ พระยาศรีวิสารวาท ปลัดบัญชาการสำนักนายกรัฐมนตรีและประธานคณะที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี” อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พันเอกพระยาศรีวิสารวาท 8 มิ.ย. 2511 หน้า 133) โปรดเกล้าฯ ให้นายสุนทร หงส์ลดารมภ์ (พ.ศ. 2455-2548) อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง (พ.ศ. 2502-2506/พ.ศ. 2506-2508) และอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ (พ.ศ. 2508-2511) ดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่คนที่สอง (2 มิ.ย. 2509 - 9 ก.พ. 2511)

10 ก.พ. 2511 ได้โปรดเกล้าฯ ให้พระยาศรีวิสารวาท(เทียนเลี้ยง) ปลัดบัญชาการสำนักนายกรัฐมนตรี ดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่อีกครั้งหนึ่ง

แต่ดำรงตำแหน่งได้เพียงเดือนเศษ พระยาศรีวิสารวาท (เทียนเลี้ยง) อธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ก็ถึงอสัญกรรมด้วยเส้นเลือดในหัวใจตันอย่างฉับพลัน ในคืนวันที่ 23 มีนาคม 2511 ในวัย 71 ปี นับเป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่คนแรกที่เสียชีวิตช่วงดำรงตำแหน่ง

รัฐบาลขณะนั้นเน้นความมั่นคงภายในเป็นหลัก ดังนั้นจึงโปรดเกล้าฯ ให้พลตำรวจเอกประเสริฐ รุจิรวงศ์ (พ.ศ. 2454-2527) อธิบดีกรมตำรวจ (พ.ศ. 2506-2515) ซึ่งจอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี (พ.ศ. 2506 - 14 ต.ค. 2516) ไว้วางใจให้กำกับด้านการศึกษาและสาธารณสุข ดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สืบต่อจากพระยาศรีวิสารวาท ตั้งแต่ 4 มิ.ย. 2511 - 23 เม.ย. 2512 โดยมี ศ. ดร. บัณฑิต คำทอง (พ.ศ. 2453 - 2544) คณบดีคณะวิทยาศาสตร์ทำหน้าที่รองอธิการบดีมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ 2507-2512

หลังจากการมีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2511 (สภาร่างรัฐธรรมนูญสมัยจอมพลสฤษดิ์ จำนวน 240 คน เริ่มร่างตั้งแต่ พ.ศ. 2502) คณาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่จึงมีโอกาสดำเนินการดำรงตำแหน่งอธิการบดีเริ่มต้นตั้งแต่ ศ.ดร. บัณฑิต คำทอง (พ.ศ. 2453 - 2544) ดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ช่วง พ.ศ. 2512-2514 ก่อนไปดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (พ.ศ. 2514-2516) (ดู อนุสรณ์ศาสตราจารย์ กิตติคุณ ดร.บัณฑิต คำทอง 2544)

8. ชีวิตครอบครัว

พระยาศรีวิสารวาท (เทียนเลี้ยง) สมรสกับ คุณหญิงลิน (นามเดิมนางสาวมากาเรต ลิน ซาเวียร์) (ธิดาคนหนึ่งของพระยาพิพัฒน์โกษา นามเดิม C.M. Xavier) ปลัดทูตฉลองกระทรวงการต่างประเทศในสมัยรัชกาลที่ 5-6 ต่อมาเป็นอัครราชทูตไทยประจำประเทศอิตาลีและถึงแก่อนิจกรรมที่อิตาลี)

คุณหญิงลินเกิดเมื่อ พ.ศ. 2441 ที่บ้านเชิงสะพานพิทยเสถียร ฝั่งตะวันออกคลองผดุงกรุงเกษม ตำบลมหาพฤฒาราม อำเภอบางรัก พระนคร บิดาส่งไปเรียนโรงเรียน Convent of the Sacred Heart ที่ปิ่นเกล้า ศึกษาต่อด้านแพทยศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยลอนดอน

ได้ปริญญา M.B.,B.S.,M.R.C.S.,L.R.C.P. เดินทางกลับประเทศไทยเมื่อพ.ศ. 2467 ได้สมัครเข้าปฏิบัติกิจการแพทย์ในสภาอากาศไทยที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ต่อมาเข้าช่วยแผนกความผาสุกของเด็กและทารก ในกองกลางหน่วยที่ 1 ทางกองอำนวยการโรงพยาบาลสภาอากาศไทยอนุญาตให้คุณหญิงลิน ประกอบกิจการแพทย์ส่วนตัวได้ คุณหญิงลิน จึงเป็นแพทย์หญิงคนแรกที่ได้ปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยลอนดอน ที่มาประกอบกิจการแพทย์ในประเทศไทย และเป็นที่ยอมรับของคนไข้สตรีทั่วไป

พระยาศรีวิสารวาท (เทียนเลี้ยง) สมรสกับ คุณหญิงลิน เมื่อ 15 ส.ค. 2469 ณ ตำหนักเชิงสะพานเทเวศร์ โดยมีพระวรวงศ์เธอกรมหมื่นเทววงค์โรทัย และพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระจันทบุรีนฤนาถ ทรงเป็นเจ้าภาพ

หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 คุณหญิงลิน ป่วยด้วยโรคมันสมองอักเสบและไข้หวัดใหญ่ เข้าแทรก ถึงแก่อนิจกรรมเมื่อ 6 ธันวาคม 2475 ช่วงนั้นพระยาศรีวิสารวาท (เทียนเลี้ยง) ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

พระยาศรีวิสารวาท (เทียนเลี้ยง) มีบุตรธิดากับ คุณหญิงลิน 3 คนคือ (1) นายกิตติรัตน์ ศรีวิสารวาท สมรสกับนางสาวสมสุข นันทาภิวัฒน์ เมื่อ พ.ศ. 2502 (2) ท่านผู้หญิงมนัสสินี (ศรีวิสารวาท) วนิกกุล (เกิด พ.ศ. 2487 ต่อมาทำหน้าที่ราชเลขานุการในพระองค์ สมเด็จพระบรมราชินี สำนักราชเลขาธิการ) สมรสกับ นายอาบุญญ วนิกกุล เมื่อ พ.ศ. 2494 (3) คุณหญิงสาวิตรี ศรีวิสารวาท สมรสกับนายเสรี โอสสุณเคราะห์ เมื่อ พ.ศ. 2499-2504 พระยาศรีวิสารวาท (เทียนเลี้ยง) ได้ทำหน้าที่พ่อดูแลลูกๆ ทั้งสามคนโดยไม่ได้แต่งงานใหม่ (ดู อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพันเอกพระยาศรีวิสารวาท 8 มิถุนายน 2511)

9. บทส่งท้าย

จากประวัติของผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยคนแรกมีเรื่องน่าสนใจเพิ่มขึ้นเช่น

(1) ชีวิตและงานของพ่อของพระยาศรีวิสารวาท (เทียนเลี้ยง) คือ นายอุนต์ย จินโหลล่า นายห้างฮุนซุยโฮ เจ้าของตึกซุยโฮ เชิงสะพานพิทยเสถียร ก่อนแต่งงาน

กับนางทองคำลูกสาวของเจ้าของตลาดน้อย และเมื่อตั้งห้างฮุนซุยโห่แล้วมีเอเยนต์ในอังกฤษคือนายห้างฮัสกี้ แอน พิกเกอร์ริง (Messrs.Hasche and Pickering) รับฝากลูกขายช่วงเรียนที่ลอนดอนด้วยทุนส่วนตัว มีทนายความชาวอังกฤษชื่อ Mr.Samuel Brighthouse เป็นทนายความประจำห้าง (ดู อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพันเอกพระยาศรีวิสารวาจา 8 มิถุนายน 2511) กิจการของห้างฮุนซุยโห่ต้องใหญ่ไม่น้อย

(2) นายเทียนเลี้ยงเกิด พ.ศ. 2434 สมัยรัชกาลที่ 5 เดินทางไปเรียนกฎหมายที่ประเทศอังกฤษ (พ.ศ.2455-2464) ขณะที่นายปรีดี พนมยงค์ ลูกขายเจ้าของที่นามณฑลกรุงเก่าเกิดเมื่อ พ.ศ. 2443 ไปเรียนกฎหมายที่ประเทศฝรั่งเศสช่วง พ.ศ. 2463-2470 เป็นช่วงที่นายเทียนเลี้ยงเข้ารับราชการตำแหน่งเลขานุการตรีในสถานอัครราชทูตไทย ณ กรุงปารีส ทั้งสองต้องมีโอกาสรู้จักกันตั้งแต่ที่กรุงปารีส นายเทียนเลี้ยงได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงศรีวิสารวาจา เมื่อ พ.ศ. 2467 และกลับกรุงเทพฯ ในปี พ.ศ. 2468 เข้ารับราชการกระทรวงการต่างประเทศตำแหน่งปลัดทูตลอนดอน มีบรรดาศักดิ์เป็นพระยาศรีวิสารวาจา

ขณะที่นายปรีดี พนมยงค์ สำเร็จการศึกษาปริญญาเอกทางกฎหมายของรัฐ (Docteur de l Etat) ในเดือนกุมภาพันธ์ ปลายปี พ.ศ. 2469 แล้วนัดเพื่อนนักเรียนไทย 6 คน ประชุมกันที่หอพักแห่งหนึ่งที่ RUE DUSOMMERARD เพื่อเตรียมจัดตั้งคณะราษฎร แล้วเดินทางกลับกรุงเทพฯ ในมีนาคม ปลายปี 2469 เข้ารับราชการกระทรวงยุติธรรมตามทุนที่ได้รับได้ บรรดาศักดิ์เป็นหลวงประดิษฐมนูธรรมเมื่อ พ.ศ. 2471

ชีวิตของนักเรียนกฎหมายจากต่างประเทศทั้งสองคนดังกล่าวน่าสนใจยิ่ง รัชกาลที่ 7 โปรดเกล้าฯ ให้พระยาศรีวิสารวาจา ร่วมกับนายเรมอนด์ บี สตีเวนส์ (Remond B.Stevens) ที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศและพระยาตรีธรรมาธิเบศร์ (จิตร ณ สงขลา) ร่างรัฐธรรมนูญเมื่อ พ.ศ. 2474 ร่างเสร็จเมื่อ 9 มีนาคม (ปลายปี พ.ศ. 2474) เรียกชื่อว่า An Outline of Change in the Form of the Government ขณะที่หลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) สอนกฎหมายในโรงเรียนกฎหมายของกระทรวงยุติธรรม และทำงานลับเตรียมร่างธรรมนูญการปกครอง พร้อมทำงานขยาย

องค์กรคณะราษฎรจาก 7 คนเพิ่มเป็น 99 คนดำเนินการยึดอำนาจรัฐในนามคณะราษฎรในวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ช่วงรัชกาลที่ 7 แปรพระราชฐานไปพระราชวังไกลกังวล หัวหิน

หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิ.ย. 2475 พระยาศรีวิสารวาจา (เทียนเลี้ยง) ได้รับโปรดเกล้าฯ เป็นกรรมการราษฎรและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในรัฐบาลชุดแรกร่วมกับหลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) โดยมีพระยามโนปกรณนิติธาดา (ก้อน หุตะสิงห์ : พ.ศ. 2427-2491) เป็นประธานคณะกรรมการราษฎรหรือนายกรัฐมนตรีทั้งสองต่างมีบทบาทสำคัญทางการเมืองในวงจรการเมืองระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่จุดเริ่มต้น (ดู รายชื่อคณะกรรมการราษฎร และคณะรัฐมนตรีชุด 1-3 ในภาคผนวก)

เรื่องราวของหลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) (พ.ศ.2443-2526) รัฐบุรุษอาวุโส ผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง (มธก.) มีผู้ศึกษาครบทุกแง่มุมมิให้เรียนรู้ทุกรูปแบบ (เช่น สมโชติ อ๋องสกุล “ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสกับการศึกษาในสังคมไทย” วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 25 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2542 หน้า 45-77)

แต่เรื่องราวของพระยาศรีวิสารวาจา (เทียนเลี้ยง) อธิการบดีคนแรกของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ยังมีน้อยมาก การมีเฉพาะประวัติย่อในหอประวัติของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่และการมีชื่อห้องประชุมพระยาศรีวิสารวาจา จึงยังไม่เพียงพอสำหรับคนที่มบทบาทสำคัญในยุคบ้านเมืองเข้าสู่ยุคพัฒนาในระดับประธานคณะที่ปรึกษานายกรัฐมนตรียุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ. 2502-2506) และที่ปรึกษากฎหมายของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเช่นพระยาศรีวิสารวาจา (เทียนเลี้ยง สุนทรกุล) (พ.ศ.2439-2511)

แหล่งทุนภายในสถาบันเช่น มูลนิธิพัฒนามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ควรพิจารณาจัดสรรงบประมาณเพื่อเป็นทุนวิจัยเพื่อการสร้างสมองค์ความรู้เรื่องนี้และทำนองนี้ ทุนปรับปรุงข้อมูลในหอประวัติมหาวิทยาลัย ทุนปรับปรุงหอประวัติมหาวิทยาลัยให้เป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่สมบูรณ์แบบทั้งในพื้นที่จัดแสดงและพื้นที่ออนไลน์ ปรับปรุงให้หอประวัติมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นพื้นที่อีกแห่งหนึ่งของพื้นที่

รับแขกของมหาวิทยาลัย ช่วง 50 ปี ในประวัติศาสตร์
ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีเรื่องต่างๆมากมายล้วน
เป็นเรื่องดีๆที่ควรนำเผยแพร่ในวาระเฉลิมฉลอง 5
ทศวรรษมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ภาคผนวก

ก.รายชื่อคณะกรรมการราษฎร

(28 ธ.ค.-10 ธ.ค. 2475)

(ก่อนพระราชทานรัฐธรรมนูญ 10 ธ.ค. 2475
เรียก ครม.ว่าคณะกรรมการราษฎร)

1. มหาอำมาตย์โทพระยามโนปกรณนิติธาดา
(ก้อน หุตะสิงห์) ประธานคณะกรรมการราษฎร
2. นายพลเรือตรีพระยาปรีชาชลยุทธ
(วัน จารุภา) กรรมการราษฎร
3. มหาอำมาตย์ตรีพระยาศรีวิสารวาจา
(เทียนเลี้ยง ฮุนตระกูล) กรรมการราษฎร
4. นายพันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา
(พจน์ พหลโยธิน) กรรมการราษฎร
5. นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช
(เทพ พันธุมเสน) กรรมการราษฎร
6. นายพันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์
(สละ เอมะศิริ) กรรมการราษฎร
7. อำมาตย์เอกพระยาประมวลิษาพุล
(วงศ์ บุญหลง) กรรมการราษฎร
8. นายพันโทพระประศาสน์พิทยายุทธ
(วัน ชูถิ่น) กรรมการราษฎร
9. นายพันตรีหลวงพิบูลสงคราม
(แปลก ชีตะสังคะ) กรรมการราษฎร
10. นายนาวาตรีหลวงสินธุสงครามชัย
(สินธุ์ กมลนาวิน) กรรมการราษฎร
11. อำมาตย์ตรีหลวงประดิษฐมนูธรรม
(ปรีดี พนมยงค์) กรรมการราษฎร
12. รองอำมาตย์เอกหลวงเดชสหกรณ์
(มล.เดช สนิทวงศ์) กรรมการราษฎร
13. รองอำมาตย์เอกตัว ลพานุกรม
กรรมการราษฎร

14. รองอำมาตย์เอกประยูร ภมรมนตรี
กรรมการราษฎร
15. นายแนบ พหลโยธิน
กรรมการราษฎร

ข.รายชื่อคณะรัฐมนตรีชุดที่สอง

(10 ธ.ค.2475 - 1 เม.ย.2476)

1. มหาอำมาตย์โทพระยามโนปกรณนิติธาดา
(ก้อน หุตะสิงห์)
นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพระคลัง
มหาสมบัติ
2. นายพลเรือตรีพระยาปรีชาชลยุทธ
(วัน จารุภา) รัฐมนตรี
3. มหาอำมาตย์ตรีพระยาศรีวิสารวาจา
(เทียนเลี้ยง ฮุนตระกูล)
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
4. นายพันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา
(พจน์ พหลโยธิน) รัฐมนตรี
5. นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช
(เทพ พันธุมเสน) รัฐมนตรี
6. นายพันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์
(สละ เอมะศิริ) รัฐมนตรี
7. อำมาตย์เอกพระยาประมวลิษาพุล
(วงศ์ บุญหลง) รัฐมนตรี
8. นายพันโทพระประศาสน์พิทยายุทธ
(วัน ชูถิ่น) รัฐมนตรี
9. นายพันตรีหลวงพิบูลสงคราม
(แปลก ชีตะสังคะ) รัฐมนตรี
10. นายนาวาตรีหลวงสินธุสงครามชัย
(สินธุ์ กมลนาวิน) รัฐมนตรี
11. อำมาตย์ตรีหลวงประดิษฐมนูธรรม
(ปรีดี พนมยงค์) รัฐมนตรี
12. รองอำมาตย์เอกหลวงเดชสหกรณ์
(มล.เดช สนิทวงศ์) รัฐมนตรี
13. รองอำมาตย์เอกตัว ลพานุกรม
รัฐมนตรี

14. รองอำมาตย์เอกประยูร ภมรมนตรี
รัฐมนตรี
15. นายแนบ พหลโยธิน
รัฐมนตรี
16. นายพลเรือโทพระยาราชวังสัน
(ศรี กมลนาวิน) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
17. พระยาวงษานุประพัธ (มรว.สท้าน สนิทวงศ์)
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร พานิชัยการ
18. เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี
(สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา)
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการ
19. พระยาจำแลนยบดีศรีบริบาล
(ชิต สุนทรวร) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
20. พระยาเทพวิฑูรพหุลศุราบดี
(บุญช่วย วณิกกุล) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

**ค.รายชื่อคณะรัฐมนตรีชุดที่สาม
(2 เม.ย.-20 มิ.ย.2476)**

1. มหาอำมาตย์โทพระยามโนปกรณนิติธาดา
(ก้อน หุตะสิงห์) นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ
2. นายพลเรือตรีพระยาปรีชาชลยุทธ
(วัน จารุภา) รัฐมนตรี
3. มหาอำมาตย์ตรีพระยาศรีวิสารวาจา
(เทียนเลี้ยง สุนตระกูล)
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
4. นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา
(พจน์ พหลโยธิน) รัฐมนตรี (18 มิ.ย.76 ลาออก)
5. นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช
(เทพ พันธุมเสน) รัฐมนตรี (18 มิ.ย.76 ลาออก)
6. นายพันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์
(สละ เอมะศิริ) รัฐมนตรี(18 มิ.ย.76 ลาออก)
7. พระยาอุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์
(มรว.ประยูร อิศรศักดิ์) รัฐมนตรี
8. นายพันโทพระประศาสน์พิทยายุทธ
(วัน ชูถิ่น) รัฐมนตรี

9. นายพันตรีหลวงพิบูลสงคราม
(แปลก ชีตะสังคะ) รัฐมนตรี
10. นายนาวาทริหลวงสินธุสงครามชัย
(สินธุ์ กมลนาวิน) รัฐมนตรี
11. พระยามานวราชเสวี
(ปลอด ณ สงขลา) รัฐมนตรี
12. นาวาตรีหลวงศุภลาศัย
(บุ่ง ศุภลาสัย) รัฐมนตรี
13. นายพลตรีพระยาพิชัยสงคราม
(แก้บ สรโยธิน) รัฐมนตรี (ตั้ง 18 มิ.ย.76)
14. รองอำมาตย์เอกประยูร ภมรมนตรี
รัฐมนตรี
15. นายพันเอกพระยาศรีสิทธิสงคราม
(ดิน ทาราบ) รัฐมนตรี (ตั้ง 18 มิ.ย.76)
16. นายพลเรือโทพระยาราชวังสัน
(ศรี กมลนาวิน) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
17. พระยาวงษานุประพัธ
(มรว.สท้าน สนิทวงศ์)
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรพานิชัยการ
18. เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี
(สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา)
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการ
19. พระยาจำแลนยบดีศรีบริบาล
(ชิต สุนทรวร) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
20. พระยาเทพวิฑูรพหุลศุราบดี
(บุญช่วย วณิกกุล) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
กรม.ชุดที่สาม ไม่มีชื่อของหลวงประดิษฐมนูธรรม
(ปรีดี พนมยงค์) หลังจากหลวงประดิษฐมนูธรรมเสนอ
เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติตามนโยบายหลัก 6 ประการ
รัฐบาลออก พรบ.ว่าด้วยคอมมิวนิสต์ 2476 ปีหลวง
ประดิษฐมนูธรรม ออกนอกประเทศ (12 เม.ย.-29 ก.ย.
2476)

วิถีผ้าทอไทยลื้อ

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

เรื่อง : อาจารย์ทัศนีย์ กาตะโล ¹

ปัจจุบันสังคมโลกเปลี่ยนแปลงไปทั้งระบบ เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และกระแสโลกาภิวัตน์ วิถีชีวิตของมนุษย์จึงเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย อาทิเช่น การแต่งกาย อาหาร การดำรงชีวิต จะสังเกตเห็นว่า ในสมัยโบราณการดำรงชีวิตของผู้คนจะมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย งดงาม ใช้ชีวิตโดยเคารพในธรรมชาติ ปรับตัวอยู่กับธรรมชาติได้อย่างมีความสุข ความสุขของคนสมัยนั้นสามารถหาได้ง่ายๆ กับชีวิตรอบตัว ชีวิตไม่จำเป็นต้องดิ้นรนตามความต้องการที่มีมากเกินไป ความจำเป็นดังเช่นสมัยปัจจุบัน

วิถีชีวิตของคนชนบทในสมัยโบราณมักเกี่ยวข้องกับธรรมชาติและเกษตรกรรม ฤดูฝนจะมีการหว่านกล้าดำนาในช่วงเดือนก่ำ (เหนือ) เดือนสิบ (เหนือ) หรือช่วงเข้าพรรษา ในระหว่างการปลูกดำนา ก็จะมีการหาปู หาปลา เพื่อเลี้ยงชีพ พ่อบ้านที่ว่างจากการทำงานก็จะไปเป็นพรานล่าสัตว์ ส่วนแม่บ้านจะปลูกฝ้ายในเดือนแปด เดือนก่ำ และเก็บเอาเยวงฝ้ายมาอัดและปั่นเป็นเส้นฝ้าย ซึ่งมีการนำศิลปะการแสดงมาร่วมกับการทำงานเพื่อให้การทำงานสนุกสนาน ไม่น่าเบื่อ เกิดวรรณกรรมล้านนาขึ้นหลากหลาย เรื่องราว อาทิเช่น จ้อยจิบสาว ฟ้อนสาวไหม เพลงปั่นฝ้าย เป็นต้น

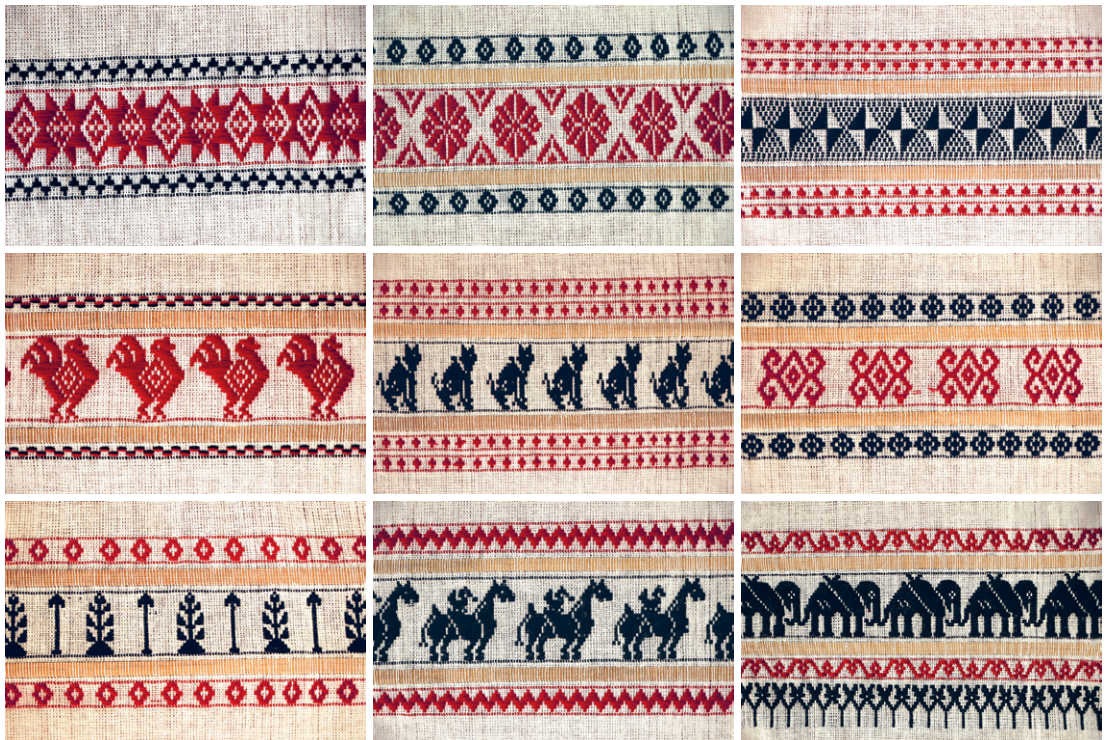
การใช้ชีวิตที่เรียบง่ายสงบทำให้เกิดปัญหามองเห็นความสัมพันธ์กันของทุกสรรพสิ่งได้ เช่น เห็นหน่อไม้ที่เชื่อมโยงกับดวงดาว การห้ามตัดไม้ไผ่เดือนเจ็ด (เหนือ) เพราะหากตัดแล้วเมื่อไม้แห้งจะมีมอด เป็นต้น ในสมัยโบราณวิถีชีวิตของผู้คนจึงเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ รวมถึงการทอผ้าเพื่อใช้ในการนุ่งห่ม

ซึ่งผู้หญิงจะลงมือทำด้วยตนเอง สิ่งที่เห็นได้ชัดเป็นหัวใจหลักสำคัญในการดำเนินชีวิตของผู้คนในสมัยโบราณคือ “การพึ่งตนเอง” เขาไม่ได้พึ่งพาอะไรภายนอกเหมือนดังเช่นโลกปัจจุบันที่เป็นทาสของระบบทุนนิยมเป็นส่วนใหญ่ คนสมัยก่อนแม้ไม่มีเงินติดบ้านก็ไม่มีใครที่ไม่มีกิน เพราะของกินมีมากมายล้อมรอบบ้านหรืออยู่ในป่า ไม่มีใครที่ไม่มีเสื้อผ้าใส่ เพราะสามารถทอเสื้อผ้าใส่ด้วยตัวเองจากวัสดุธรรมชาติคือผ้าจากฝ้าย

โลกปัจจุบันท่ามกลางภาวะเศรษฐกิจและสังคมที่บีบคั้นให้ดำเนินชีวิตแบบรีบเร่งและเป็นทาสของความต้องการอย่างไม่มีขีดจำกัดเช่นนี้ หากเราจะลองเปลี่ยนวิถีชีวิตไปเป็นแบบสมัยโบราณ คือใส่เสื้อผ้าเพียงเพื่อนุ่งห่มปกปิดร่างกายป้องกันความหนาวเท่านั้น ใส่เสื้อผ้าที่ทอด้วยมือเองที่ไม่ใช้เครื่องจักร และเปลี่ยนมาเป็นการใส่เสื้อผ้าที่ทำจากฝ้ายในรูปแบบที่เรียบง่ายไม่เน้นแฟชั่น ประกอบกับคุณสมบัติของผ้าฝ้ายมีความเหมาะสมกับสภาพอากาศของเมืองไทยช่วยระบายความร้อนได้ดี และเก็บความอบอุ่นได้ในฤดูหนาว หากเราลองเปลี่ยนวิถีชีวิตเป็นเช่นนี้ได้ ก็อาจจะหาความสุขจากความสงบเรียบง่ายได้ด้วยเช่นกัน

ชาวไทยลื้อ หมู่บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่เป็นอีกหนึ่งกลุ่มชนที่มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน ปัจจุบันกลุ่มชนไทลื้อในอำเภอสะเมิงอาศัยกระจุกกระจายอยู่หลายหมู่บ้าน เช่น หมู่บ้านกองขากน้อย หมู่บ้านแม่ขาน หมู่บ้านหาดส้มป่อย หมู่บ้านอมลอง หมู่บ้านห้วยคอก หมู่บ้านทรายมูล สาเหตุที่มีการกระจุกกระจาย เนื่องจากชาวไทลื้อดั้งเดิมได้ย้ายไปตั้งครอบครัวใหม่ โดยแต่งงานกับคน

¹ ครูโรงเรียนสะเมิงพิทยาคม อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่

หมู่บ้านอื่น ส่วนที่เป็นชุมชนไทลื้อดั้งเดิมและเป็นกลุ่มใหญ่ ได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในหมู่บ้านแม่สาบ หมู่ ๑ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

หลักฐานการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวไทลื้อหมู่บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง มีข้อมูลที่แตกต่างกันไป ได้แก่ ไทลื้อที่หมู่บ้านแม่สาบมาจากเมืองหลวง เมืองแซ่ เมืองเชียงรุ่ง เพราะอาจถูกกวาดต้อนมาในสมัยพันตรีถวิล อยู่เย็น ซึ่งเดินทางไปรบที่เชียงตุง หรืออาจจะมีการกวาดต้อนผู้คนลงมาจากสิบสองปันนา ในสมัยเจ้าน้อยกาวิละ (อุปราชน้อยธรรม ลังกา) มาตั้งรกรากอยู่ที่วัดเชียงรุ่ง ตำบลหายยา และต่อมาถูกส่งไปเลี้ยงช้างที่บ้านแม่สาบ ซึ่งการตั้งถิ่นฐานของชุมชนไทลื้อสันนิษฐานว่า มีอายุไม่ต่ำกว่า ๔๐๐ ปีที่ผ่านมา

นายปัน พุทธโส ได้บอกเล่าถึงเรื่องราวในอดีตว่าคราวที่เจ้านายฝ่ายเหนือนำกำลังไปรบกับเมืองเชียงรุ่ง เมืองยอง เมืองฮา และเมืองสิบสองปันนา กลับคืนจากพม่า เมื่อรบชนะแล้วได้อพยพผู้คนจากสิบสองปันนามายังล้านนา โดยพวกสิบสองปันนาได้มาอยู่ที่เมืองเชียงตุง ส่วนพวกเมืองยอง เมืองเชียงรุ่ง พวกจีนเมืองฮา ได้เดินทางมาจนถึงสะพานแม่สาย แล้วแยกออกไปตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านต่างๆ คือ บ้านหลวงเหนือ

บ้านหลวงใต้ ลำพูน ลำปาง พวกจีนไปอยู่ที่แม่วาง พวกลื้อบางส่วนนำโดย ปู่เทิ้ม พระยาราช หนานปันญา ปู่เสาร์ ปู่ก้อน ได้เข้ามาตั้งรกรากอยู่ที่หมู่บ้านแม่สาบ จนถึงปัจจุบัน (สัมภาษณ์ นายปัน พุทธโส, วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๔๕, ในวันที่ให้สัมภาษณ์ อายุ ๙๐ ปี ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว)

คำบอกเล่าดังกล่าวสอดคล้องกับคำบอกเล่าของนายเสาร์ สาธุมะ ที่ว่า การก่อตั้งหมู่บ้านลื้อเริ่มจากปู่เทิ้ม เจ้าราช ได้อพยพผู้คนพร้อมทั้งช้าง ม้า มาจากสิบสองปันนา จนมาถึงสถานที่หนึ่งได้หยุดตั้งที่พักอาศัยชั่วคราว สร้างคอกช้าง คอกม้า เพื่อเอาไว้เลี้ยงช้างเลี้ยงม้า ต่อมาเกิดเป็นหมู่บ้านขึ้น คือ หมู่บ้านห้วยคอก หลังจากนั้นเจ้าราชและปู่เทิ้มได้ออกสำรวจบริเวณรอบๆ จนพบสถานที่หนึ่งที่เหมาะสมควร มีลำน้ำห้วยก่องงองไหลผ่าน จึงอพยพชาวไทลื้อมาอยู่ที่แห่งใหม่ ซึ่งก็คือ หมู่บ้านแม่สาบในปัจจุบัน โดยครั้งแรกมีกันเพียง ๙ ครัวเรือนเท่านั้น ปัจจุบันเพิ่มมากขึ้นเป็น ๓๐๐ กว่าหลังคาเรือนแล้ว และตระกูลดั้งเดิมที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในยุคแรกๆ ได้แก่ ตระกูลยะมะโน ตระกูลสาธุมะ และตระกูลพุทธโส (สัมภาษณ์ นายเสาร์ สาธุมะ, วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๔๕, ปัจจุบันอายุ ๙๗ ปี)

การแต่งกายของชาวไทยลื้อบ้านแม่สาบที่มีมาแต่โบราณ คือ ผู้ชายใส่กางเกงสะดอ สวมเสื้อที่ย้อมด้วยต้นย้อม สีกกรมท่า สีดำ หรือหากไม่ย้อม ผ้าก็จะมีสีขาว ผู้หญิงส่วนใหญ่ใส่ผ้าซิ่นที่ทอเป็นลายก่าน (ลายขวางสลับสีดำแดง หัวซิ่นและตีนซิ่นเป็นแถบสีดำ) บางตัวก็มีลวดลาย เช่น ลายขีด หรือสวมเสื้อผ่าอกที่ป้ายไปกลัดกระดุมไว้ด้านข้าง บางตัวก็กลัดกระดุมตรงธรรมดา เสื้อมีทั้งสีกรมท่า สีดำและสีขาว เช่นกัน ผู้หญิงมักจะเกล้าผมที่เรียกว่า “หลักโง” (โง หรือ จั่ว หรือ วัว) คือ เกล้ามวยไว้กลางศีรษะ บางคนก็เกล้าแบบ “โหมะง่อน” (โหมะ คือ โปะ , ง่อน คือ ท้ายทอย) แล้วโพกหัวด้วยผ้าสีขาว

ชาวไทลื้อในหมู่บ้านแม่สาบในสมัยอดีต จะทอผ้าใช้เองเพื่อใช้นุ่งห่ม หรือใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น เสื้อ ชิน ผ้าปูที่นอน ผ้าແຫລບ(ที่นอนบาง) ที่นอน ผ้าห่ม ผ้าเช็ดหน้า ผ้าเช็ดหลวง ตุ้ง ผ้าห่อใบลาน ผ้าห่อกำปี ผ้าขาวม้า ผ้าพันศีรษะ ผ้าสไบ และถุงย่าม เป็นต้น จากการสัมภาษณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนในการทอผ้าไว้ดังนี้

1. ปลุกฝ้ายในเดือนแปด เดือนเก้า เก็บฝ้ายในเดือนเก้าถึงเดือนยี่
2. เก็บเอาฝ้ายมารวมกัน นำมาตาก แล้วเอาสิ่งที่เป็นมากับฝ้ายออก
3. นำมาอัดฝ้าย คือ เอาเมล็ดของฝ้ายออก เหลือเฉพาะยวงฝ้าย
4. นำยวงฝ้ายมา “ปดฝ้าย” คือทำให้ฝ้ายกระจายตัวให้เข้ากันได้ดี
5. นำมา “ฮ่า” คือ พันป็นหางฝ้าย
6. นำฝ้ายที่ได้มาปั่นด้วยเครื่องปั่นฝ้าย (ทำฝ้ายจากที่เป็นหางให้เป็นเส้นฝ้าย)
7. นำมา “เป่ฝ้าย” คือนำเส้นไหมที่ได้จากการปั่นฝ้ายมาทำเป็นต่อง (ใจ)
8. นำต่องฝ้ายมา “ป้อ” (ทุบ) ฝ้าย แขน้ำ ๒ คืบ ต่อมานำมานวดกับน้ำข้าว (ข้าวเจ้า) ผึ่งไว้ให้แห้ง
9. นำเส้นฝ้ายที่ได้มา “กวักฝ้าย”
10. นำมา “ฮ้วน” หรือ “เตว” (เดินเส้น) กับหลักเสา
11. นำไปใส่กี่ แล้วนำไป “สับ” กับ “เขาตุกและพื้ม”
12. ฝ้ายที่เหลือจากการใส่กี่ นำมาปั่นใส่หลอด แล้วเอาหลอดฝ้ายใส่กระสวยแล้วนำมาทอเป็นผืน

ตัวอย่างลวดลายต่างๆของผ้าทอไทยลื้อ

1. ผ้าลายรูปปราสาท

13. ช่างทอผ้าจะมีการเก็บลายดอก ด้วยไม้เก็บ

ให้เป็นลวดลายต่างๆ

(สัมภาษณ์ นางแสง กาดะโล วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๔๕, ปัจจุบันอายุ ๘๗ ปี)

การย้อมผ้าของชาวไทยลื้อ ช่างทอผ้าอาจจะย้อมด้วยตัวเอง แต่จากการบอกเล่า จะมีช่างย้อมผ้าประจำหมู่บ้าน เนื่องจากช่างย้อมผ้าจะมีความชำนาญในการย้อมผ้า ได้ผ้าที่สีสวย เรียบ ติดทนนาน หากคนที่ไม่ชำนาญแม้จะย้อมด้วยกระบวนการเดียวกันแต่สีกลับไม่ติดทน การย้อมจะใช้วัสดุธรรมชาติเพื่อให้ผ้าเกิดเป็นสีต่างๆ เช่น สีเหลือง ย้อมด้วย ขมิ้น สีแดง ย้อมด้วย ปะกาย สีเทา ย้อมด้วย เปลือกมะพร้าว สีเขียว ย้อมด้วย ใบไม้เหี่ยว สีดำและสีกรมท่า ย้อมด้วย ใบฮ่อม (สัมภาษณ์ นางคำมูล อุทธาปา วันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๔๕, วันที่ให้สัมภาษณ์อายุ ๗๓ ปี ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว)

ก็ทอผ้าของชาวไทยลื้อนิยมตั้งไว้ใต้ถุนบ้าน โดยมีอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้าซึ่งประกอบด้วย กระสวย ฟืม หลอด แปรขนหมูป่า ไม้ขีด ไม้หลาบ ไม้คั่นลายสำหรับการหลั่นลาย

เอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวไทยลื้อหมู่บ้านแม่สาบ คือศิลปะในการทอผ้าเป็นลวดลายต่างๆ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวไทยลื้อที่เคารพในธรรมชาติ เป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ การอยู่ร่วมกันไม่ทำลายธรรมชาติ ซึ่งสัมพันธ์กับวิถีชาวไทยลื้อที่อยู่อย่างสงบสุขและพอเพียง ลวดลายที่พบมีหลายแบบ และมีชื่อเรียกเฉพาะ เช่น รูปช้าง รูปม้า เขี้ยวหมา จี๊ดอกเปา ประสาท งูลอย เขี้ยวหมาล่า กระแฉี่ล่า เหล่หมัด เป็นต้น

นอกจากนี้เอกลักษณ์ที่โดดเด่นเกี่ยวกับงานผ้าทอไทยลื้อได้แก่ ผ้าลายปราสาททั้งดงาม ซึ่งแฝงไปด้วยความศรัทธาของชาวไทยลื้อที่มีต่อพระพุทธศาสนา ชาวไทยลื้อจะทอ “ตุ่ง” ลายประสาทขึ้นเพื่อใช้ในการถวายบูชาองค์สัมมาสัมพุทธเจ้าในงานสำคัญต่างๆ เช่น งานปอยหลวง เป็นต้น

ผ้าลายปราสาทจะประกอบไปด้วย ลวดลายทางเรขาคณิตที่หลากหลายนำมาเรียงต่อกันตามแบบ “เทสเซลเลชั่น” ในคณิตศาสตร์ เกิดความสมดุลของภาพและความสวยงาม

2. ลายรูปสัตว์

ลายรูปแมว

ลายรูปช้าง

ลายรูปไก่

ลายรูปไก่อของหลังม้า

ลายก่าเบือ (ลายผีเสื้อ)

ลายหัวนาค

3. ลายเกี่ยวกับสิ่งของ

ลายกะแจล่ำ

ลาย เก่งก่าง (หน้าไม้)

4. ลายดอก

ลายดอกควักแป้

ลายดอกแหลมผัด

ลายจ้อ (ซ่อ)

ลายดอกเงาะ

ลายดอกมะลิหลวง

จะเห็นได้ว่างานผ้าทอของชาวไทยลื้อหมู่บ้านแม่สาบมีศิลปะที่สวยงามและแฝงด้วยภูมิปัญญาอันยิ่งใหญ่ ถ่ายทอดมาจากรบรรพบุรุษสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น แต่ยุคปัจจุบันรุ่นลูกหลานที่อยู่ในยุคที่โลกกำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก หากพวกเราไม่ช่วยกันอนุรักษ์ไว้ ศิลปะผ้าทอชาวไทยลื้อก็คงเป็นได้แค่รูปภาพที่คงเหลือไว้เท่านั้น

หากผู้ใดสนใจงานศิลปะการทอผ้าของช่างทอผ้าดั้งเดิมชาวไทยลื้อแม่สาบ อำเภอสะเมิง มาเยี่ยมชมพวกเราได้ที่ หมู่บ้านไทยลื้อแม่สาบ หมู่ ๑ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อช่วยกันสืบสานงานศิลปะด้านการทอผ้าให้คงอยู่สืบต่อไป หรือเพื่อเปลี่ยนวิถีชีวิตให้เรียบง่าย งดงาม ตามแบบอย่างชาวไทยลื้อดั้งเดิมซึ่งน่าจะหาความสุขจากความเรียบง่ายเหล่านี้ได้ไม่ยาก

“ผ้าเช็ดไหล่ในลาว” ร้อยพืนท์หมื่นศิลป์

เรื่อง : กฤตพงศ์ แจ่มจันทร์

ไหล่ คือ กลุ่มชาติพันธุ์ตระกูลไทกะได ที่อาศัยอยู่บริเวณสองฝั่งแม่น้ำโขง แต่เดิมศูนย์กลางของอาณาจักรอยู่ในเขตสิบสองปันนาซึ่งปัจจุบันอยู่คือเขตมณฑลยูนนานทางตอนใต้ของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ชาวไทลื้อมีการอพยพย้ายถิ่นฐานด้วยกันหลายครั้ง เริ่มตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 22 เป็นต้นมา ทำให้ประชากรกระจัดกระจายอยู่ในหลายๆ แห่ง เช่น ตอนเหนือของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประเทศเวียดนาม ประเทศสหภาพหม่า และ ในเขตภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งทั้งนี้ใน

ภาคเหนือ ตอนบนของประเทศไทย มีชาวไทลื้ออาศัยอยู่ในทุกจังหวัด เว้นแต่จังหวัดแม่ฮ่องสอน แต่อย่างไรก็ตาม ประชากรชาวไทลื้อส่วนใหญ่ยังคงอาศัยอยู่ในเขตทางตอนเหนือของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยยังคงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมที่ไม่ถูกรบกวนด้วยความเจริญทางเทคโนโลยีมากนัก ในส่วนชาวไทลื้อที่อาศัยอยู่ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตไปตามโลกาภิวัตน์ และความศิวิไลซ์ (CIVILIZATION) อันเป็นสาเหตุที่ทำให้การดำเนินวิถีชีวิตของชาวไทลื้อได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอย่างมาก

ตุ้งแต้ม (ตุงเขียนสี) และพ่อเผ่าชาวไทลื้อนั่งจักตอกใต้ถุนบ้าน : บ้านนายาง แขวงหลวงพระบาง

ชาวไทลื้อที่อาศัยอยู่ในเขตประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อันได้แก่ แขวงบ่อแก้ว แขวงหลวงน้ำทา แขวงพงสาลี แขวงอุดมไชย แขวงไชยบุรี และแขวงหลวงพระบาง โดยชาวไทลื้อที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าว ยังคงรักษาวินัยชีวิตความเป็นอยู่ คติความเชื่อ พิธีกรรม และการทอผ้าแบบดั้งเดิม จากการสืบทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ โดยทั้งนี้ ผลผลิตทางงานหัตถกรรมผลิตขึ้นเพื่อตอบสนองต่อการดำรงชีวิต ดังนั้นงานหัตถกรรมและงานศิลปกรรม จึงเป็นเสียงสะท้อนของแนวความคิด และ สิ่งที่อยู่รอบตัวของชาวไทลื้อได้เป็นอย่างดี

ผู้ทอผ้าไทลื้อมีชื่อเสียงในด้านการทอผ้าซึ่งเป็นที่รู้จักกันมาช้านาน ทั้งนี้เพราะฝีมือและเทคนิคที่ประกอบกันอย่างหลากหลาย โดยลวดลายที่ปรากฏบนผืนผ้าสามารถสะท้อนถึงธรรมชาติแวดล้อมรอบตัว หรือคติความเชื่อในแบบอุดมคติ และยังสามารถบ่งบอกเอกลักษณ์ของไทลื้อแต่ละกลุ่มผ่านลวดลายที่เป็นลักษณะเฉพาะได้อีกด้วย

ผ้าพาดบ่า หรือที่ชาวไทลื้อเรียกว่า “ผ้าเช็ด” เป็นผ้าทอสีเหลี่ยมผืนผ้ามีความยาวคล้ายกับตุ้งแต้มมีขนาดที่สั้นกว่ามาก ซึ่งมีหลากหลายรูปแบบและหลากหลายวิธีการใช้งาน แต่ในความสำคัญของผ้าเช็ดคือ ลวดลายที่ปรากฏอยู่บนผืนผ้าอาจกล่าวได้ว่า เป็นผ้าทอที่สร้างขึ้นมาจากจิตใจอันพุ่งไปด้วยความศรัทธาในศาสนา และแรงพลังจากธรรมชาติที่เสมือนเป็นแรงบันดาลใจ ในการสร้างสรรค์ลวดลายของช่างผู้ทอ

ชนิดของผ้าเช็ดผ้าไทลื้อ

คำว่า “ผ้าเช็ด” ของคนโดยทั่วไปคือคำที่มีความหมายตรงตัว นั่นก็คือ ผ้าที่ใช้สำหรับเช็ดสิ่งต่างๆ เพื่อให้เกิดความสะอาด แต่สำหรับชาวไทลื้อคำว่า “ผ้าเช็ด” ยังมีความหมายและหน้าที่ใช้สอยมากกว่า การใช้เช็ดเพื่อทำความสะอาด ทั้งนี้ผ้าเช็ดของชาวไทลื้อมีรูปแบบที่หลากหลาย แต่รูปแบบก็มีความแตกต่างกันของขนาด และวัตถุประสงค์การใช้งาน ซึ่งสามารถแบ่งผ้าเช็ดออกเป็น 3 ประเภทด้วยกัน คือ ผ้าเช็ดน้อยกับผ้าเช็ดน้อยเครือ ผ้าเช็ด และผ้าเช็ดหลวง

เช็ดน้อยกับผ้าเช็ดน้อยเครือ คือผ้าที่มีขนาดเล็กคล้ายกับผ้าเช็ดหน้า มีขนาดตั้งแต่ 15×25 ถึง 20×30 เซนติเมตร ซึ่งผ้าเช็ดน้อยมีหน้าที่การใช้งานอยู่ 2 ลักษณะ คือ ใช้ทานไปหาผู้ล่วงลับในพิธีกรรมทางศาสนาและพิธีกรรมทางผีบรรพบุรุษ โดยจะนำไปใส่ในเครื่องไทยทาน และการใช้งานอีกประการหนึ่ง คือ ใช้เช็ดส่วนต่างๆ ของร่างกายให้เกิดความสะอาด และยังสามารถใช้เป็นผ้ารองกราบสำหรับผู้ทออีกด้วย ส่วนผ้าเช็ดน้อยเครือ เป็นผ้าเช็ดน้อยที่ทอติดต่อกันเป็นเส้นยาวโดยไม่มีการตัดแยกเป็นชิ้นเหมือนผ้าเช็ดน้อย ดังนั้นจึงมีลักษณะที่ยาวเหมือนตุ้ง ทั้งนี้เพื่อวัตถุประสงค์การใช้งานที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและพิธีกรรมอย่างเดียว โดยนำไปแขวนไว้กับปราสาทผ้าขาวเพื่อทานไปหาผู้ล่วงลับ

ผ้าเช็ดหรือผ้าพาดบ่าลวดลายวิจิตรด้วยเทคนิค
การจกฝ้ายสลัสี : เมืองนาแล แขวงหลวงน้ำทา

ผ้าเช็ดหลวง ลวดลายสัตว์ในอุดมคติ
เช่น นาค หงส์ และเครื่องใช้ในพิธีกรรม
เช่น ปราสาท และต้นกล้วยพญักษ์
: เมืองสิง แขวงหลวงน้ำทา

ผ้าเช็ด คือผืนผ้าทอที่มีขนาดตั้งแต่ 15×60 ถึง 20×120 เซนติเมตร มีสีสันทับลวดลายที่สวยงามวิจิตรเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นผ้าที่ใช้สำหรับพาดบ่าฝ่ายชายเพื่อแสดงถึงการแต่งกายที่สุภาพเรียบร้อย มักจะใช้พาดบ่าเวลาร่วมประกอบพิธีกรรมสำคัญ ทั้งนี้ผ้าเช็ดยังสามารถนำมาใช้พันรอบศีรษะของทั้งสตรีและบุรุษ โดยจะพับเป็น 4 ทบตามความยาว เมื่อมีการใช้งานแบบพันวนรอบศีรษะจะเรียกว่า “ผ้าคาดหัวดอก” วัฒนธรรมการใช้ผ้าเช็ดเพื่อประกอบเครื่องแต่งกายในช่วงเวลาที่มีความพิเศษ เช่น วันพระ วันเข้ากรรมเมือง และวันแต่งงาน ยังได้ปรากฏหลักฐานอ้างอิงจากรูปถ่ายเก่าของชาวไทลื้อที่พอมือหลงเหลือให้เห็นอยู่บ้าง และกล่าวได้ว่า ผ้าเช็ดเป็นผ้าที่แสดงความรักของฝ่ายหญิงที่มีต่อฝ่ายชาย เพราะหญิงใดที่รักใคร่ชอบพอฟายชาย มักจะทอผ้าเช็ดนี้ให้ฝ่ายชายเพื่อเป็นที่ระลึกถึง

ผ้าเช็ดหลวง เป็นผืนผ้าซึ่งมีความยาวมากกว่าผ้าเช็ดทั้งสองชนิดที่ได้กล่าวมาในข้างต้น มีขนาดตั้งแต่ 15 × 160 ถึง 23 × 200 เซนติเมตรเป็นต้นไป โดยผ้าเช็ดชนิดนี้จะมีลักษณะคล้ายกับตุ่งของชาวไทลื้อเป็นอย่างมาก แต่แตกต่างกันที่ลวดลายของผ้าเช็ดจะหันหัวลายทั้งสองข้างเข้าจุดศูนย์กลางหรือหันออกไปยังปลายทั้งสองข้าง ซึ่งแตกต่างกับลวดลายของตุ่งที่จะหันหัวลายขึ้นด้านบนในทิศทางเดียวเท่านั้น ในส่วนของลวดลายที่ปรากฏบนผ้าเช็ดหลวงมักเป็นลวดลายที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เช่น ลวดลายสัตว์ในอุดมคติหรือลาย ปราสาทเป็นต้น ส่วนการใช้งานจะทอขึ้นเพื่อถวายแด่องค์สัมมาสัมพุทธเจ้า โดยจะนำไปแขวนไว้ภายในวิหารเช่นเดียวกับตุ่ง

ผ้าเช็ดน้อยที่เป็นผืนเดี่ยวๆ และ ผ้าเช็ดน้อยเครื่องที่ยังไม่มีการตัดแบ่งเป็นผืน : เมืองสิง แขวงหลวงน้ำทา

โครงสร้างของผ้าเช็ด

ผ้าเช็ดไทลื้อจะมีโครงสร้างหลัก โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ชายผ้า

ชายผ้าคือส่วนที่เป็นด้ายเส้นยืนยืนยาวออกมาจากผืนผ้า โดยเป็นส่วนที่แสดงให้เห็นว่าเป็นจุดสิ้นสุดของผืนผ้า ทั้งนี้การทิ้งชายผ้าให้ยาวออกมาเพื่อเพิ่มความสวยงามพลิ้วไหว และอีกประการหนึ่งคือ เพื่อป้องกันไม่ให้ด้ายเส้นพุ่งหลุดลุ่ยออกมาจากด้ายเส้นยืน โดยชายผ้าจะมีอยู่ด้วยกัน 3 รูปแบบคือ แบบชายลุ่ยธรรมดา แบบผันเป็นเกลียว และแบบชายถัก

ส่วนที่ 2 ช่วงลาย

ในส่วนที่ 2 คือส่วนของลวดลายที่อยู่ถัดขึ้นมาจากชายผ้า เป็นส่วนที่ช่างผู้ทอผ้าจะสร้างลวดลายลงบนผืนผ้าด้วยเทคนิคการทออันเป็นที่นิยม คือเทคนิคการการจิดและเทคนิคการจก ในบางครั้งมีเทคนิคการเกาะลัวผสมผสานด้วย แต่ไม่เป็นที่นิยมมากนัก ทั้งนี้ลวดลายในส่วนดังกล่าวอาจมีความยาวที่แตกต่างกันซึ่งขึ้นอยู่กับเจตนาของช่างผู้ทอ

ส่วนที่ 3 ช่วงท้องผ้า

ช่วงท้องผ้าจัดได้ว่าเป็นกึ่งกลางของผ้าเช็ด โดยส่วนมากจะนิยมเว้นช่วงท้องผ้าที่เป็นการทอแบบผ้าพื้นธรรมดา ทั้งนี้เพื่อเป็นเครื่องหมายบอกตำแหน่งกึ่งกลางของผ้าจากนั้นจะต้องทำลายซ้ำอีกครึ่งหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตามผ้าเช็ดบางผืนที่มีความพิเศษ พบว่าไม่มีการเว้นพื้นที่ว่างในส่วนช่วงท้องผ้า แต่จะมีการออกแบบชุดลายใหม่ให้แตกต่างจากส่วนที่เป็นช่วงลวดลายปกติ โดยลายดังกล่าวนอกจากจะมีลักษณะเด่นสะดุดตาและยังมีขนาดที่ใหญ่กว่าชุดลายปกติอีกด้วย

โครงสร้างของผ้าเช็ดแบ่งออกเป็น 3 ส่วน มีส่วนที่ทำลักษณะซ้ำกันสองส่วนคือ ชายผ้า กับ ส่วนที่เป็นช่วงลาย : เมืองบาง แขวงอุดมไชย

ผ้าเช็ดแต่ละแห่งแผ่งนัยยะ

ในแต่ละพื้นที่ของหมู่บ้านไทลื้อที่กระจายตัวอยู่ในประเทศลาว จะมีความแตกต่างกันของเครื่องแต่งกายรวมไปถึงวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับสภาพภูมิประเทศของสถานที่แห่งนั้น จากการเดินทางเพื่อเข้าไปศึกษายังหมู่บ้านไทลื้อที่กระจายตัวอยู่ใน 5 แขวง คือ แขวงบ่อแก้ว แขวงหลวงน้ำทา แขวงอุดมไชย แขวงหลวงพระบาง และแขวงไชยบุรี ซึ่งจากข้อมูลที่สำรวจยังเป็นที่น่าอัศจรรย์ใจเป็นอย่างมาก ในหลายหมู่บ้านของชาวไทลื้อมีวัฒนธรรมการใช้ผ้าเช็ด แต่ในบางหมู่บ้านปรากฏว่าไม่มีวัฒนธรรมการใช้ผ้าเช็ดเลยแม้แต่บัดนี้ดังจะกล่าวต่อไป

แขวงบ่อแก้ว

แขวงบ่อแก้วเป็นเมืองชายแดนที่มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดเชียงรายของประเทศไทย โดยเป็นเมืองที่มีความเจริญอย่างมากในด้านการติดต่อค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ากับชาวต่างชาติ

ผ้าเช็ดไทลื้อของแขวงบ่อแก้วมีลักษณะเด่นที่การวางโครงสร้างลวดลายแบบมีระยะสม่ำเสมอจนตลอดทั้งผืน โดยลักษณะดังกล่าวเป็นลวดลายจากเทคนิคการจิดสลับชั้นสีกัน หรือ อาจมีการผสมผสานด้วยเทคนิคการจก หรือ เกาะลัว แต่ก็ยังคงไว้ซึ่งระยะของชุดลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ทั้งนี้อาจมีหลากหลายสีสันทนในผืนเดียวกัน แต่จะนิยมสีขาว ดำ และแดงเป็นสีหลักในการทอ โดยลวดลายที่ปรากฏจะนิยมลายเรขาคณิตเป็นส่วนใหญ่

แขวงหลวงน้ำทา

แขวงหลวงน้ำทาหรือเมืองหลวงน้ำทาเป็นเมืองที่มีชาวไทลื้อกระจายอยู่ในทุกพื้นที่ร่วมกับชนกลุ่มอื่น โดยมีแม่น้ำสายสำคัญที่หล่อเลี้ยงชีวิตผู้คน นั่นคือแม่น้ำทา และได้กลายมาเป็นชื่อของแขวงนี้ ในตัวเมืองหลวงน้ำทามีความเจริญด้วยสาธารณูปโภค ทั้งนี้เพราะมีอาณาเขตติดต่อกับชายแดนจีนซึ่งเป็นเส้นทางในการค้าขาย แต่อย่างไรก็ตามหมู่บ้านที่ไม่ได้อยู่ในเส้นทาง การขนส่งสินค้ากลับมีความทุรกันดารเป็นอย่างมาก และในหลายๆ หมู่บ้านยังต้องใช้การคมนาคมทางน้ำ เท่านั้นเพราะยังไม่มีถนนตัดผ่านอย่างเช่นเมืองนาแล เป็นต้น

ผ้าเช็ดเท้าลื้อของแขวงหลวงน้ำทายังคงรูปแบบดั้งเดิมเอาไว้อยู่ ทั้งลวดลายและวัสดุ และยังมีการผสมผสานกับวัสดุที่ได้มาจากประเทศจีนไม่ว่าจะเป็นเส้นใยหรือสีที่ใช้ย้อม ในเรื่องของศิลปบนผืนผ้าจัดได้ว่าผ้าเช็ดเท้าลื้อในแขวงหลวงน้ำทามีความแปลกตาทั้งสีสันทันและลวดลายที่ไม่ซ้ำกันในแต่ละผืน

เมืองสิง แขวงหลวงน้ำทา

ทางทิศเหนือของเมืองหลวงน้ำทาห่างออกไป 50 กว่ากิโลเมตร มีเมืองที่ทำหน้าที่เป็นหน้าด่านติดกับชายแดนจีนชื่อว่า “เมืองสิง” โดยในอดีตเมืองสิงเป็นอาณาจักรของชาวไทลื้อที่มีความสำคัญรองลงมาจากเมืองเชียงรุ่ง ทั้งนี้เมืองสิงเจริญเติบโตได้อย่างรวดเร็ว เพราะมีการติดต่อค้าขายสินค้ากับประเทศจีน

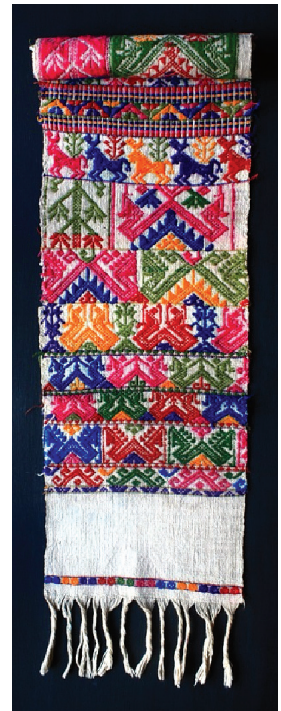
เป็นที่น่าประหลาดใจอย่างยิ่งเพราะชาวไทลื้อที่เมืองสิงไม่มีวัฒนธรรมการใช้ผ้าเช็ดหรือผ้าพาดบ่า แต่

จะพบเพียงผ้าเช็ดน้อยและผ้าเช็ดหลวงเท่านั้น ทั้งนี้ ผ้าเช็ดน้อยที่พบก็มีได้ทอขึ้นเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน แต่เป็นการทอขึ้นเพื่ออุทิศถวายให้แก่ญาติผู้ล่วงลับ อย่างไรก็ตามแม้ว่าผ้าเช็ดเมืองสิงจะไม่มีหลากหลาย แต่มีประเด็นที่น่าสนใจคือ การใช้วัสดุที่นำเข้ามาจากประเทศจีน อย่างไหมพรม และเส้นพลาสติกสีเงินหรือทองร่วมในการทอผ้าจนกลายเป็นเอกลักษณ์ของเมืองนี้

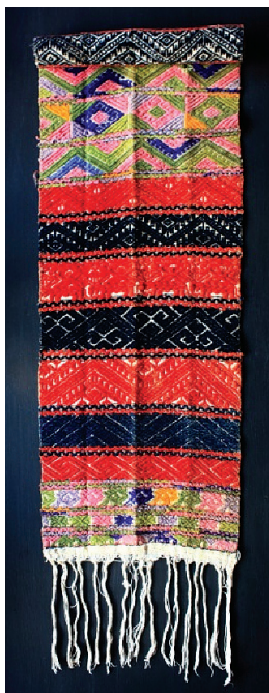
เมืองนาแล แขวงหลวงน้ำทา

เมืองนาแลเป็นเมืองที่มีขนาดใหญ่เมืองหนึ่งของแขวงหลวงน้ำทา โดยห่างจากตัวเมืองออกไป 70 กิโลเมตร เป็นเมืองที่มีแม่น้ำทาไหลผ่าน ซึ่งหมู่บ้านชาวไทลื้อจะตั้งขนานทั้งสองฝากฝั่งของแม่น้ำทา โดยสามารถเดินทางเข้าไปถึงเมืองนาแลได้ทั้งทางบกและทางน้ำ แต่ถ้าหากจะเข้าไปยังจุดศูนย์กลางของเมืองนาแลจะต้องนั่งเรือต่อไปอีก 1 ชั่วโมงจากจุดสิ้นสุดทางบก จากความห่างไกล ความเจริญทำให้ผู้คนที่นี่ เมืองนาแลมีวิถีชีวิตที่ไม่เปลี่ยนแปลงจากเดิมมากนัก รวมทั้งงานทอผ้าก็ยังคงเอกลักษณ์แบบดั้งเดิมเอาไว้อยู่ คือ จะใช้เส้นใยที่ผลิตมาจากฝ้ายโดยบนการผลิตด้วยมือทั้งหมด จึงทำให้มีขนาดเส้นใยที่หนาและฟู ส่วนการย้อมสีมีการใช้สีเคมีผสมกับสีที่ได้จากรธรรมชาติทำให้ผ้าทอมีสีที่สดใสมากกว่าสีที่ย้อมจากธรรมชาติแต่เพียงอย่างเดียว

แขวงอุดมไชย

แขวงอุดมไชยเป็นแขวงที่อยู่ติดกับแขวงหลวงน้ำทาในทางทิศตะวันออก ทั้งนี้แขวงอุดมไชยเป็นจุดเชื่อมทางแยกสายสำคัญของลาวตอนเหนือ โดยมีเส้นทางที่แยกไปแขวงพงสาลี ไปหลวงพระบาง และไปเมืองปากแบง ซึ่งเป็นเมืองท่าสำคัญของแม่น้ำโขง

จากสภาพภูมิประเทศที่ตั้งอยู่ในทิศทางเดินลม ทำให้สภาพอากาศของแขวงนี้มีลมพัดแรงตลอดทั้งปี และมีอากาศที่หนาวเย็นมาก ส่งผลให้งานสิ่งทอของชาวไทลื้อมีการใช้เส้นใยที่หนาฟู และการทอที่แน่นไม่โปร่งด้วยการวางลวดลายและการกระแทกที่มัดเส้นใยตลอดจนเอกลักษณ์ของลวดลายนิยมทอเป็นรูปสัตว์ในธรรมชาติ และสัตว์ในอุดมคติ

มีการใช้สีสันทึบหลากหลายในผ้าผืนเดียวกัน ในส่วนของเทคนิค นิยมการจกและขิดเป็นเทคนิคหลักในการสร้างลวดลาย

ชาวไทลื้อที่แขวงอุดมไซได้ตั้งหมู่บ้านขนาดใหญ่ที่เมืองแบงโดยห่างจากตัวเมืองอุดมไซไปทางทิศใต้ประมาณ 60 กิโลเมตร ทั้งนี้ชาวไทลื้อที่อาศัยอยู่ในเมืองแบงแต่เดิมมีถิ่นฐานอยู่ที่เมือง “มาด้าล่อ” ในทางตอนเหนือของประเทศสหภาพพม่ามาก่อนและได้อพยพมาปักหลักแหล่งอยู่ในบริเวณพื้นที่ดังกล่าวร่วมเวลาได้ 5 ช่วงอายุคน

แขวงหลวงพระบาง

หลวงพระบางเป็นชื่อเรียกอาณาจักรของชาวไทลาวที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยอดีต โดยมีแม่น้ำสายใหญ่ที่ได้หล่อเลี้ยงชาวหลวงพระบาง นั่นคือแม่น้ำโขง หรือ “แม่น้ำของ” แผ่นดินแห่งนี้ไม่ได้มีเพียงแต่ชาวไทลาวที่อาศัยอยู่เพียงชนกลุ่มเดียวแต่ยังมีชนกลุ่ม

อื่นๆ อาศัยปะปนอยู่เป็นจำนวนมาก และหนึ่งในนั้นก็คือชาวไทลื้อนั่นเอง

“บ้านนายาง” เป็นหมู่บ้านของชาวไทลื้อที่มีขนาดกลาง ผ้าเช็ดของชาวไทลื้อที่บ้านนายางมีเอกลักษณ์ของลวดลายขนาดใหญ่บนผืนผ้า และขนาดของผ้าเช็ดมีความกว้างแต่ไม่ยาวมากนัก นิยมทอด้วยเส้นใยที่ผลิตด้วยมือและย้อมสีธรรมชาติ ทั้งนี้การตกแต่งที่มีความพิเศษและแปลกตาคือการตกแต่งชายผ้าเช็ดด้วยการถักไขว้เส้นยืนเป็นลวดลายฉลุโปร่งที่สวยงาม

แขวงไชยะบุรี

ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกห่างจากแขวงหลวงพระบางประมาณ 150 กิโลเมตร มีถนนเชื่อมจากจังหวัดน่านที่ตำบลห้วยโก๋น อำเภอเฉลิมพระเกียรติผ่านแขวงไชยะบุรีเข้าสู่เมืองหลวงพระบาง จากด่านห้วยโก๋น เข้ามาตามเส้นทางไมไกลนักจะเจอกับเมืองเงิน ซึ่งเป็นหมู่บ้านชาวไทลื้อ หากกล่าวย้อนไปในช่วงร้อยกว่าปีดินแดนแถบไชยะบุรีจะเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของชาวไทยวน และชาวไทลื้อ ซึ่งทำให้ชาติพันธุ์ของทั้งสองกลุ่มมีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แล้วเกิดเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชนในที่สุด สิ่งทอของชาวไทลื้อที่เมืองเงินแขวงไชยะบุรีจึงมีลักษณะเป็นแบบผสมผสานของไทยวนและไทลื้อ ที่มีความสวยงามแปลกตาไปจากไทลื้อกลุ่มอื่นๆในลาวตอนเหนือ

ผ้าเช็ดของไทลื้อแบบเมืองเงินมีเอกลักษณ์ด้วยการสร้างลวดลายจากเทคนิคจกสลับสีอย่างละเอียด เป็นลักษณะสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัดขนาดเล็กสลับหว่างกันตลอดทั้งผืน เรียกเทคนิคนี้ว่า “มุกหมัด” อีกทั้งมีการใช้วัสดุในการทอที่หลากหลายได้แก่ ฝ้าย ไหม และเส้นโลหะมีค่าแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองจากการติดต่อค้าขายมาในครั้งอดีต

ลาวลายหลากหลายความเชื่อ

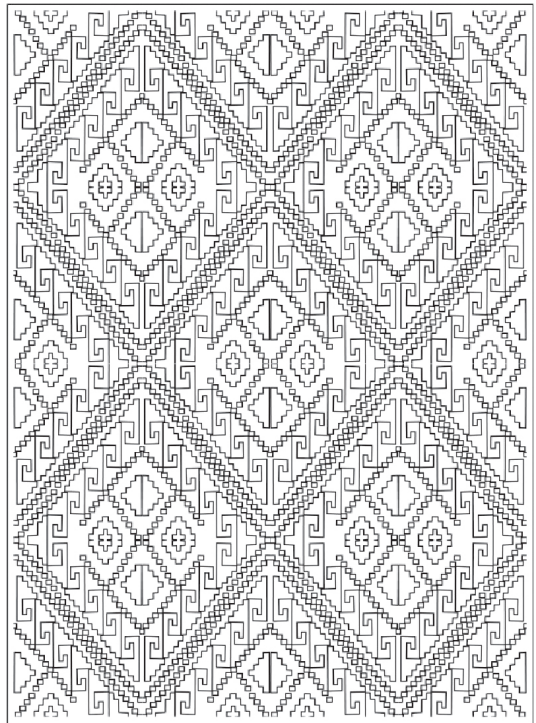
“ความเชื่อหลากหลาย ย่อมสะท้อนลาวลายหลากหลายศิลป์” จะเห็นได้ว่าผ้าเช็ดของแต่ละเมืองจะมีความแตกต่างกันทั้งลาวลาย วัสดุ สีสันท และการใช้งาน แต่อย่างไรก็ตามผ้าเช็ดไต้ลื้อยังมีจุดรวมเดียวกัน นั่นคือ “ความเชื่อ” และความเชื่อเหล่านั้นได้ถูกถ่ายทอดออกมาจากมโนคติสู่รูปธรรม

ทุกเส้นสายที่ถักทอออกมาเป็นลาวลายล้วนแล้วแต่ถูกวางแผนด้วยระบบตรรกะคำนวณออกมาก่อนการทอ ทั้งนี้เพื่อขจัดปัญหาเนื่องจากความผิดพลาดของลาวลายในระหว่างกระบวนการทอ และที่สำคัญมากไปกว่านั้นคือกระบวนการคิดหาลาวลายที่จะใช้ในการทอซึ่งยังต้องมีความสอดคล้องกับคติความเชื่อของกลุ่มชนอีกด้วย โดยช่างผู้ทอจะหาแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ลาวลายจากสิ่งที่พบเห็นได้รอบตัว จากธรรมชาติ ลายมงคลดั้งเดิม หรือแม้แต่สิ่งของเครื่องใช้ในพิธีกรรมอันมีความศักดิ์สิทธิ์

ลาวลายที่มีความหลากหลายสามารถจำแนกออกเป็น 5 ประเภทคือ ลาวลายเรขาคณิต ลาวลายพรรณพฤกษา ลาวลายสัตว์ในธรรมชาติ ลาวลายสัตว์ในอุดมคติ และลาวลายสิ่งของเครื่องใช้ในพิธีกรรม ดังนี้

ลาวลายเรขาคณิต

ลาวลายเรขาคณิตเป็นลาวลายพื้นฐานของผืนผ้า มีรูปร่างที่เป็นเหลี่ยมมุมต่าง ๆ ได้แก่ ลายรูปสามเหลี่ยม ลายรูปสี่เหลี่ยม จุดไข่ปลา เส้นตรง เส้นทแยง กากบาท ซึ่งลายเรขาคณิตเป็นลาวลายที่

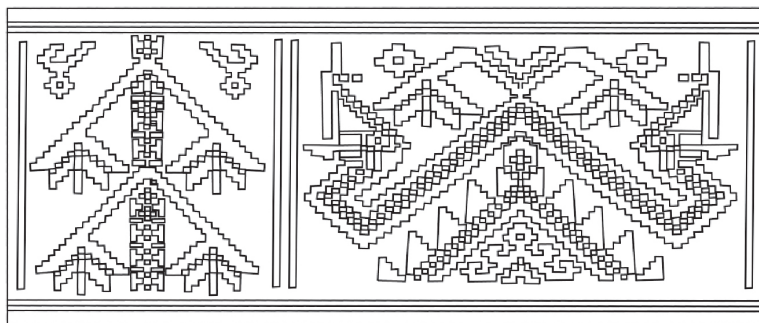
ภาพลายเส้น กาบขอหับ : เมืองแบง แขวงอุดมไชย

จะพัฒนาต่อไปเป็นลาวลายชนิดอื่นที่มีความซับซ้อนมากขึ้น

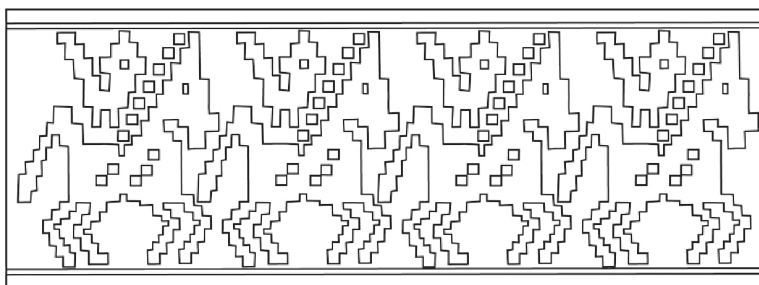
- ลายจุดไข่ปลา เป็นลายประกอบขนาดเล็กจะนำมาเรียงต่อกันและพัฒนาเป็นลายขนาดใหญ่ต่อไป
- ลายขอ เป็นลายที่มีหัวลายม้วนเข้าเป็นรูปตัว U ถือได้ว่าเป็นลายเก่าแก่ของชาวไทลื้อ
- ลายกาบ เป็นลายที่มีโครงสร้างรูปสามเหลี่ยมมีหยักแหลมโดยรอบลักษณะคล้ายกับกาบของหน่อไผ่
- ลายซิกแซ็ก เป็นลายที่มีลักษณะเป็นเส้นมีมุมแหลมย้อนกลับไปมา
- ลายหน่วย คือลายลายสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ซึ่งคำว่า “หน่วย” คือลักษณะที่เป็นผล หรือเป็นลูกนั่นเอง

ลาวลายพรรณพฤกษา

ลาวลายพรรณพฤกษาเป็นลาวลายที่เกี่ยวข้องกับดอกไม้ ต้นไม้ โดยจะแฝงคติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ ทั้งนี้ลาวลายพรรณพฤกษามักจะอยู่ในรูปแบบของเครือเถา หรือรูปแบบดอกเต๋ยาก็ได้

ภาพลายเส้น ต้นไม้ และ นาค
: เมืองนาแล แขวงหลวงน้ำทา

ภาพลายเส้น ม้า นก
: เมืองแบง แขวงอุดมไชย

- ลายดอกแก้ว และ ลายดอกจัน หรือ “ดอกจัน” เป็นลายดอกไม้ขนาดเล็กที่พัฒนามาจากลายรูปสามเหลี่ยมและสี่เหลี่ยม เป็นลวดลายที่เก่าแก่ของงานทอไทลื้อ อันมีความหมายถึงดอกไม้งามในแบบอุดมคติ และความบริบูรณ์ทางความสุขสม ทั้งนี้ลวดลายดอกแก้วยังคล้ายคลึงกับตาเฉลว หรือ “ตาแหลว” ที่เป็นเครื่องจักรสานไม้ไผ่ใช้เป็นสัญลักษณ์แสดงเขตพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ และใช้ป้องกันทูตผีปีศาจร้ายได้อีกด้วย

- ลายเครือเถา เป็นลายที่หมายถึงความอุดมสมบูรณ์ของผืนแผ่นดิน และสายน้ำที่หล่อเลี้ยงชีวิตของชาวไทลื้อ

- ลายต้นไม้ม เป็นลายที่หมายถึงการพัฒนาการเจริญเติบโตของต้นไม้ที่เหมือนกับชีวิตของมนุษย์

ลวดลายรูปสัตว์ในธรรมชาติ

ลวดลายสัตว์ในธรรมชาติเป็นลวดลายที่ได้รับแรงบันดาลใจจากสัตว์ที่มีอยู่จริงในธรรมชาติ เช่น นก เป็ด ม้า หรือช้าง โดยลวดลายประเภทนี้จะบ่งบอกถึงวิถีชีวิตที่มีความผูกพันอยู่กับสัตว์ดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นเพื่อใช้แรงงานหรือบริโภคก็ตามและอีกความหมาย

หนึ่งคือความอุดมสมบูรณ์ของผืนแผ่นดินอีกด้วย

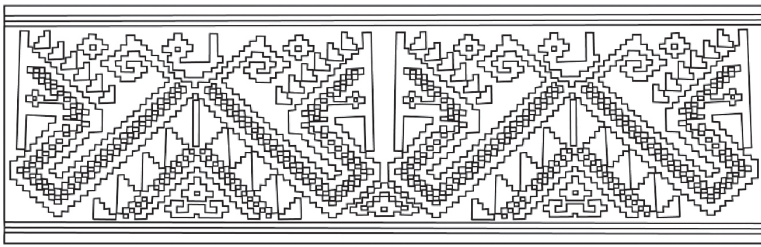
- ลายนก เป็นลายของสัตว์ปีกที่ชาวไทลื้อพบเห็นได้ทั่วไปตามธรรมชาติ และยังมีการเลี้ยงเอาไว้เพื่อใช้ส่งข่าวสารในอดีตอีกด้วย

- ลายไก่ เป็นสัตว์เลี้ยงของชาวไทลื้อที่นิยมเลี้ยงเอาไว้เพื่อนำมาทำพิธีเลี้ยงผีประจำปี ทั้งนี้ไก่ ยังเป็นเสมือนเงินตราที่ใช้ในการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าในอดีต

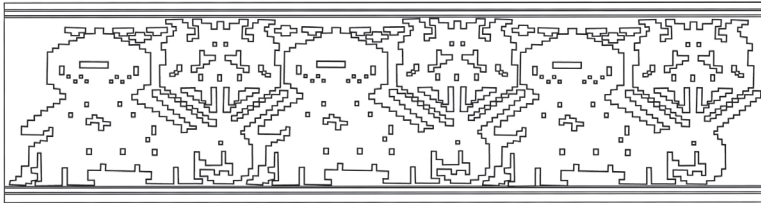
- ลายเป็ด เป็ดเป็นสัตว์เลี้ยงของชาวไทลื้อเช่นกัน แต่นิยมเลี้ยงเอาไว้ขายให้กับ “ฮ่อ” หรือชาวจีนที่อาศัยอยู่ทางตอนล่างของประเทศ

- ลายม้า ม้าเป็นสัตว์ที่ชาวไทลื้อคุ้นเคยกันดี เพราะในอดีตจะใช้ม้าเป็นพาหนะเดินทาง ซึ่งหมายถึงความอดทน และบ่อยครั้งมักจะพบลายม้ากับลายนกอยู่รวมในพื้นที่เดียวกันเสมอ และยังพบลายคนขี่ม้าหรือคนจูงม้า แสดงถึงความผูกพันและวิถีการใช้งาน

- ลายช้าง ช้างเป็นสัตว์ที่ชาวเอเซียอาคเนย์รู้จักและคุ้นเคยเป็นอย่างดี ทั้งเป็นสัตว์ที่เลี้ยงเอาไว้เพื่อใช้งาน และเป็นสัญลักษณ์แสดงความยิ่งใหญ่และความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าไม้

ภาพลายเส้น นาคาบใหญ่
: เมืองนาแล แขวงหลวงน้ำทา

ภาพลายเส้น ข้างต่างปราสาท
: เมืองแบง แขวงอุดมไชย

ลวดลายรูปสัตว์ในอุดมคติ

ลวดลายสัตว์ในอุดมคติเป็นลวดลายสัตว์ที่สืบเนื่องมาจากศาสนา โดยสัตว์เหล่านี้จะปรากฏอยู่ในเรื่องเล่าทางพุทธศาสนา เช่น เถกมิกถาหรือไตรภูมิพระร่วงที่ได้กล่าวถึงป่าหิมพานต์และสัตว์ต่างๆ ที่อยู่ในดินแดนแห่งนั้น ลวดลายประเภทนี้จะแสดงถึงความเป็นอมตะ ปกป้องสิ่งชั่วร้าย และความสง่างาม

- ลายนาคหรือ พญานาค เป็นลวดลายที่พัฒนามาจากโครงสร้างลายสามเหลี่ยมของลายกบ มีความหมายถึงผู้ให้กำเนิดธรรมชาติ เป็นผู้ให้น้ำ และสร้างความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ และยังถือว่าเป็นต้นตระกูลบรรพบุรุษของชาวไทลื้ออีกด้วย

- ลายนกหัสติลักษณ์ หรือลายช้างหมี่ เป็นสัตว์ป่าหิมพานต์ที่เป็นสัตว์ผสมระหว่าง นกกับช้าง สัญลักษณ์ของการเชื่อมต่อระหว่างสวรรค์กับดวงวิญญาณของผู้ล่วงลับ

- ลายสิงห์ เป็นลวดลายที่แสดงถึงอำนาจและการปกป้องภัยอันตรายต่าง ๆ ให้รอดพ้น

- ลายหงส์ หงส์เป็นสัตว์ป่าหิมพานต์ที่แสดงถึงความงดงาม ทั้งกายและจิต ทั้งนี้ยังปรากฏประติมากรรมลอยตัวรูปหงส์ที่หัวเสาตุงของชาวไทลื้ออีกด้วย

ลวดลายสิ่งของเครื่องใช้ในพิธีกรรม

ลวดลายสิ่งของเครื่องใช้ในพิธีกรรมอาจกล่าวได้ว่าเป็นลวดลายที่พบน้อยมากในผ้าเช็ดแบบทั่วไป แต่จะปรากฏอยู่ในผ้าเช็ดหลวงเป็นส่วนมาก โดยช่างทอผ้าสามารถพบเห็นสิ่งเหล่านี้ได้จากการเข้าร่วมพิธีกรรม หรือ จากการฟังธรรมในวัด แล้วจึงนำมาเป็นแรงบันดาลใจในการทอผ้า สำหรับสิ่งของในพิธีกรรมอาจกล่าวได้ว่ามนุษย์ทั่วไปไม่สามารถใช้สอยได้ เว้นแต่ดวงวิญญาณบรรพบุรุษที่จะใช้สิ่งของเหล่านี้ในภพภูมิหลังความตาย

- ลายปราสาท หรือลายสัตว์ต่างปราสาท เป็นการจำลองเอาปราสาทผ้าขาวหรือปราสาทเครื่องไม้สูงชัน ถักทอ ปราสาทจัดเป็นที่อยู่อาศัยของดวงวิญญาณหลังความตาย ณ สถานที่แห่งนั้นจะมีแต่ความสุขสบาย

- ตุง เป็นผืนผ้าทอขนาดใหญ่ มีเสาสูงสำหรับแขวน เชื่อว่าหากผู้ใดได้เกาะชายผ้าตุงจะสามารถหลุดรอดจากเวรขึ้นไปยังสวรรค์ ดังนั้นตุงจึงเปรียบเสมือนยานพาหนะชนิดหนึ่งในรูปแบบของโลกหลังความตาย

- ต้นกล้วยพฤกษ์ ซึ่งเป็นต้นไม้แห่งสรวงสวรรค์ หากผู้ใดปรารถนาสิ่งใดสามารถไปจินตนาภาพกับต้นกล้วยพฤกษ์แล้วจะบังเกิดเป็นสิ่งที่ตนต้องการไว้

- ต้นปาริชาติเป็นต้นไม้ที่อยู่บนแดนสวรรค์เชื่อว่า หากผู้ใดได้สดุดมกลิ่นเกสรจะสามารถระลึกชาติหรือรู้เห็นอดีตชาติของตนเองได้

บทสรุป

นครรัฐสิบสองปันนาในอดีต คือ ถิ่นฐานที่ตั้งดั้งเดิมของกลุ่มชนที่เรียกตัวเองว่า “ไทลื้อ” เมื่อกาลเวลาได้ผ่านพ้นพัดพาให้ชาวไทลื้อจากอาณาจักรใหญ่ไหลลงมายังแผ่นดินแห่งใหม่ในทางทิศใต้ เนื่องด้วยปัญหาสงครามและสภาวะขาดแคลนอาหาร โดยแผ่นดินแดนใต้ดังกล่าวนี้ก็คือ ดินแดนทางตอนเหนือของประเทศลาวในปัจจุบันนั่นเอง

ชาวไทลื้อมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ผูกพันอยู่กับธรรมชาติ จึงเกิดเป็นแรงพลังความศรัทธาที่มีต่อธรรมชาติและถ่ายทอดสิ่งเหล่านั้นออกมาผ่านงานศิลปอันล้ำค่า นั่นคือ ผ้าทอ ซึ่งเสน่ห์ของผ้าทอไทลื้ออยู่ที่ความหลากหลายในลวดลาย การใช้สีและวัสดุ เสน่ห์ต่อมาคือ แบบของลวดลายเหมือนกันแต่มีชื่อเรียกที่ต่างกันไปตามแต่ละหมู่บ้าน เสน่ห์ท้ายสุดคือ การเดินทางเข้าไปชมงานทอไทลื้อในประเทศลาวต้องใช้ทั้งระยะเวลา และรูปแบบการเดินทางที่หลากหลาย แต่ความเหน็ดเหนื่อยนั้นได้ถูกแทนที่ด้วยความประทับใจในทันทีที่ได้เห็นภาพวิถีชีวิตและผ้าทออันทรงคุณค่าเหล่านั้น

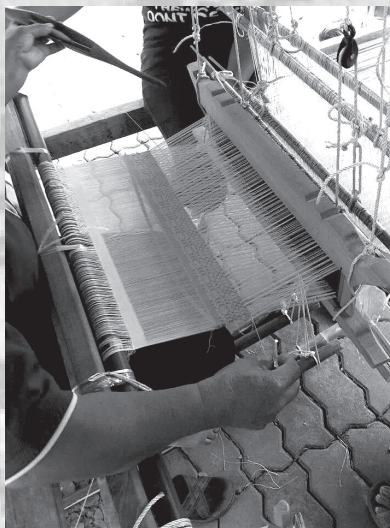
ผ้าเช็ดไทลื้อ เป็นงานทอชนิดหนึ่งซึ่งมีลักษณะเป็นแผ่นสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีหน้าที่ใช้สอยแตกต่างกันไปตามแต่ละประเภท แต่ในความสำคัญนั้นคือ เป็นผ้าทอที่ฝ่ายหญิงสร้างสรรค์ออกมาด้วยหัวใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความรัก เพื่อมอบให้ชายอันเป็นที่รัก ความรักและความห่วงใยจึงถูก จก ควักเส้นใยกลายมาเป็นผืนแผ่นด้วยลวดลายที่หลากหลายและแตกต่างกันออกไปตามแต่ใจจินตนาการของผู้ทอเสมอเหมือน ร้อยผืนก็หมื่นศิลป์

บางสิ่งบางอย่างในอนาคตที่กำลังพัฒนาอย่างรวดเร็วเพื่อใช้ตอบโจทย์ชีวิตของผู้คนในสังคมเมืองกำลังค่อยๆ คืบคลานเข้ามาหาชุมชนไทลื้อทีละน้อยและอีกไม่นานเมื่อวิถีชีวิตของคนเปลี่ยนความเชื่อที่สั่งสมมาครั้งบรรพชนก็ย่อมเปลี่ยนตาม แล้วจะรอให้ถึงวันนั้นหรือ ?

ประโยชน์ของการเขียนบทความครั้งนี้ขออุทิศให้กับดวงวิญญาณของบรรพชนชาวไทลื้อที่ได้รังสรรค์ศิลปอันเป็นมรดกที่ทรงคุณค่ายิ่งให้แก่ลูกหลานสืบมาจวบจนปัจจุบัน

By krittaphong textiles office, Baanpansuk
126/1 Sayklang Road, M 12, Viang, Chiangkhong,
Chiangrai 57140 Thailand
Tel : +66[0] 5365 5106 M : +66[0]9 8382 8238
E-mail : krittaphong@hotmail.com

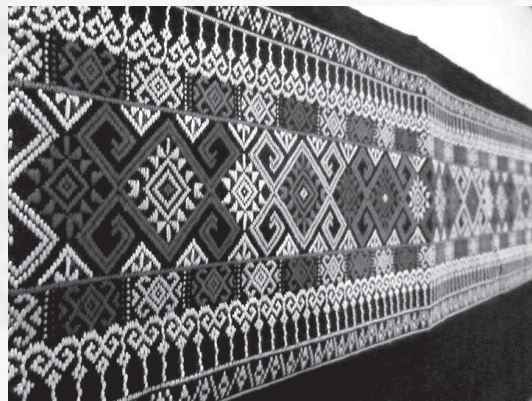
ภูมิใจที่ได้อนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย

เรื่อง : อนงค์ วงศ์สุวรรณ¹

¹ สถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน มหาวิทยาลัยนเรศวร

ลายซิด

ลายจก

สวัสดีค่ะ ก่อนอื่นต้องขอแนะนำตัวเองก่อน นะคะ ชื่อ นางสาวอนงค์ วงศ์สุวรรณ ค่ะปัจจุบัน ทำงานอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิบูลย์โลกค่ะ

“คนอื่นเค้าไปเล่น แต่เราได้เงิน” นี่เป็นความรู้สึกของผู้เขียน ในวัยเด็ก อายุ ๑๔ ปี ที่อยากรู้ อยากลอง เริ่มทอผ้าเป็นงานอดิเรก โดยไม่รู้เลยว่าจะเป็นอาชีพของตัวเองในวันข้างหน้า

ในตอนนั้น เรียนอยู่ชั้น ม.๒ ที่โรงเรียนบ้านท่าโพธิ์ ตำบลแม่สำ อำเภอสรีษัณาลัย จังหวัดสุโขทัย บังเอิญไปเห็นรุ่นพี่ทอผ้าขึ้นต้นจก เห็นว่าสวยดีจึงขอลองทำบ้าง จากนั้นก็เลยอยากลองทำเป็นของตัวเอง ในช่วงแรกก็อาศัยหยิบยืมกี่ทอผ้าและวัสดุ อุปกรณ์ ต่างๆ จากคนเฒ่าคนแก่ จนกระทั่งผู้เป็นพ่อเห็นแววเอาจริง จึงทำที่ทอผ้าและอุปกรณ์บางชิ้นให้ จะใช้เวลาว่างจากการเรียน อยู่กับการร้อยเรียงเส้นด้ายเป็นลวดลายต่างๆ จากลายผ้าตัวอย่างที่หามาได้ บางผืนทอเก็บไว้ใช้ บางก็ให้แม่ บางส่วนนำออกจำหน่าย เป็นเม็ดเงินที่มาจากความพากเพียร ”

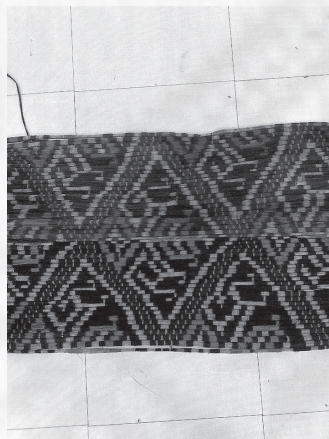
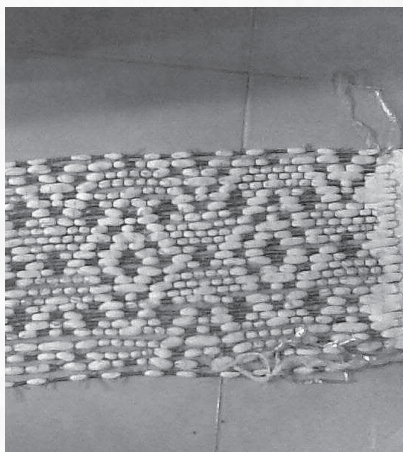
การทอผ้า เป็นงานศิลปะ ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่อยู่คู่กับคนเฒ่าคนแก่ที่ถ่ายทอดไปยังรุ่นลูกหลาน แต่ปัจจุบันน้อยคนนักที่จะถักทอเป็น “ บางคนบอกว่าไม่คุ้ม ไปทำอย่างอื่นได้เงินเยอะกว่านี้ ไหนจะเสียดายตา ไหนจะปวดหลังอีก สำหรับตัวเองแล้วไม่

ได้คิดเรื่องคุ้มไม่คุ้ม ภูมิใจที่ได้ทำ ภูมิใจที่ได้อนุรักษ์ ภูมิปัญญาไทย เอกลักษณ์ของเรา ”

ด้วยเหตุนี้เอง จึงทำให้อยากลองทอผ้าด้วยเทคนิคอื่นๆ อีกนอกจากเทคนิคการจก ผ้าทอแต่ละผืน ผ้าทอแต่ละลายมีหลากหลายเทคนิคด้วยกัน ได้แก่ การขิด การจก การทอมัดหมี่ การทอผ้ายก เกาะ ล้วง สี่ตะกอก เป็นต้น เราลองมาดูกันนะค่ะว่า ผ้าทอแต่ละเทคนิคแตกต่างกันอย่างไร

การขิด “ขิด” หมายถึง กรรมวิธีในการทอผ้า เพื่อให้เกิดลวดลายต่างๆ ขึ้นมา โดยวิธีการเพิ่มเส้นด้ายพุ่งพิเศษในระหว่างการทอ เพื่อให้เกิดลวดลายที่โดดเด่นกว่าสีพื้น วิธีการทำคือใช้ไม้เขี่ยหรือสเก็ด เพื่อซ่อนเส้นด้ายยืนขึ้น แล้วสอดเส้นด้ายพุ่งไปตามแนวที่ถูกจัดซ่อน จึงหะการสอดเส้นด้ายพุ่งนี้เอง ที่ทำให้เกิดเป็นลวดลายต่างๆ

การจก เป็นเทคนิคการทอผ้าเพื่อให้เกิดลวดลายต่างๆ โดยเพิ่มเส้นด้ายพุ่งพิเศษสอดขึ้นลง วิธีการคือ ใช้ชนเม่น ไม้ หรือนิ้ว สอดเส้นด้ายยืนขึ้น แล้วสอดเส้นด้ายพุ่งพิเศษเข้าไป จะทำให้เกิดเป็นลวดลายเป็นช่วง ๆ สามารถทำสลับสีลวดลายได้หลากสี ซึ่งแตกต่างจากการขิดตรงที่ ขิดเป็นการใช้เส้นด้ายพุ่งพิเศษเพียงสีเดียว การทอผ้าวิธีจกใช้เวลานานมากมักทำเป็นผืนผ้าหน้าแคบใช้ต่อกับตัวชิ้น เรียกว่า “ขึ้นต้นจก”

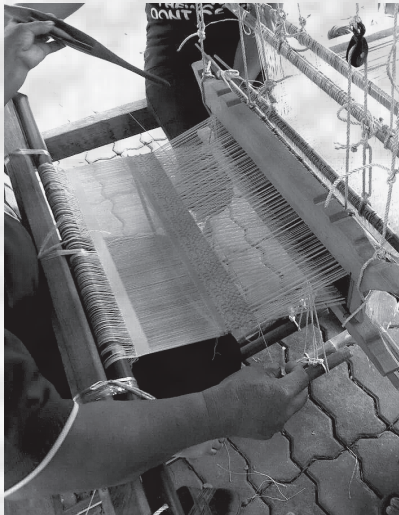

เทคนิคการมัดหมี่

การทอมัดหมี่ ผ้ามัดหมี่มีกรรมวิธีการทอผ้าที่ใช้เทคนิคการมัดและการย้อม เริ่มจากนำเส้นด้ายหรือไหมมาย้อมสีแล้วมัดบริเวณที่ต้องการเก็บไว้ เมื่อนำไปย้อมสีอื่น จะได้ไม่ติดสี เพียงซึมเข้ามาบางส่วน โดยย้อมเรียงลำดับจากสีอ่อนไปหาสีเข้มจนครบ ตามลวดลายที่กำหนด หลังจากนั้นจึงนำด้ายกรอเข้าหลอดตามลำดับ แล้วนำไปทอจะเกิดลวดลายบนผืนผ้าที่มีลักษณะคล้าย

เคลื่อนเหลื่อมล้ำ อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของมัดหมี่ การทอผ้าชนิดนี้จึงต้องอาศัยความชำนาญในการมัด ย้อมและทอเป็น อย่างมาก ผ้ามัดหมี่มีอยู่หลายชนิด ได้แก่

๑. มัดหมี่เส้นพุ่ง
๒. มัดหมี่เส้นยืน
๓. มัดหมี่เส้นยืนและเส้นพุ่ง

เทคนิคการทอผ้า สี่ตะกอล

การทอผ้ายก ผ้าสี่ตะกอล เป็นกรรมวิธีการทอให้เกิดลวดลายโดยการยกตะกอลแยกด้ายเส้นยืน และในบางครั้งการยกดอกจะมีการเพิ่มด้ายเส้นพุ่งจำนวนสองเส้น หรือมากกว่านั้นเข้าไปในพื้นผ้าลวดลายที่ทอจะเป็นลายที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต สิ่งแวดล้อม และความเชื่อทางศาสนา ซึ่งได้แก่ ลายปราสาท ลายธรรมาสน์ ลายสัตว์ ลายพืช ลายจากสิ่งของเครื่องใช้ และลายเรขาคณิต

กว่าจะมาเป็น “ ผืนผ้า ” พร้อมด้วยลายผ้าที่งดงามวิจิตรบรรจง เกิดจากความพิถีพิถัน ละเอียดอ่อน มีความซับซ้อนในการถักทอ ความงามบน ผืนผ้า ต้องอาศัยระยะเวลา ความตั้งใจ ใจเย็น และที่สำคัญต้องมีใจรักในการทอผ้าด้วยค่ะ

ตุงไอย

เรื่อง : สนั่น ธรรมธิ¹

ภาพ : ฐาปนีย์ เครือระยา

“ตุงไอย” สะกดตามหลักอักษรศาสตร์ว่า “ตุงไชย” หมายถึงธงตะขาบ ได้แก่ ธงที่มีลักษณะยาว ห้อยลงจากเสาค้ำ ตัวธงมีไม้ลูกคั่นเป็นระยะๆ ปลายไม้ลูกคั่นทั้งสองมีเครื่องประดับเล็กๆ มองดูคล้ายตีนตะขาบ

วัดในเขตล้านนา หากมีการจัดงานเฉลิมฉลองถาวรวัตถุเสนาสนะที่สร้างขึ้นใหม่ เรียกขานกันทั่วไปว่างาน “ปอยหลวง”

สัญลักษณ์ของงานปอยหลวงที่สังเกตได้ง่ายคือ “ตุงไอย” วัดใดมีงานปอยหลวง จะปักตุงไอยตามถนนหนทางระแวกนั้น การเอาตุงติดตั้งมีขั้นตอน วิธีการ และข้อปฏิบัติ มิใช่ว่านึกอยากจะปักก็ปักได้เลย โดยไม่เลือกกาลเทศะ

เรื่องของตุงหรือตุงไอยปรากฏอยู่ในคัมภีร์โบราณหลายเรื่อง เช่น คัมภีร์โลกสมมุติราช โลกทานี ธรรมดาจาริต มุละชิต เป็นต้น หน้าที่ปรากฏในคัมภีร์มุละชิตจะมีเนื้อหา กล่าวถึงแนวปฏิบัติหรือข้อห้ามเกี่ยวกับตุงไว้ หากไม่ยึดถือปฏิบัติ ก็จะมีผลกับสิ่งที่ไม่เป็นมงคลสำหรับชีวิตที่เรียกว่า “ชิต” เนื้อหาดังกล่าวผู้เขียนขอคัดเอาเฉพาะเรื่องมาเสนอเป็นข้อ ๆ ดังนี้

- อายุยังหนุ่มหน้อยบ่พอชาวปี อย่าได้สร้างชั่ว หิดธรรม วิหาร อุโบสถ มหาเจดีย์ และทานตุง
- อันนี้แพ้อายุ อายุบ่ยืน อายุบ่เสี่ยงเซตภัย ชิตนักรแล
- ทานตุงบ่ทานค้ำ กิซิด ทานตุงทานค้ำ บ่ทานเสากิซิด
- คัพพะมีในเรือน ทานตุงก็ฉิบหาย

- ปักตุง กางตุง อันบ่มีเหตุทางบุญใหญ่ ปอยมหาปาง กิซิด
- ปักตุง กางตุง บ่จดหลัก กิซิด
- ขุดขุมฝังเสาทุง กิซิด
- ปกกระโดง คือแขวนตุงบนกิ่งไม้ ปลายไม้ กิซิด
- อภิเชกตุงแล้วบ่ควรจักย้าย แพ้เจ้าตุง
- ตุงบ่ขาดค้ำ หลกเสีย ม้างเสีย กิซิด
- ตรีโอด คือ ปกข้อ ปกตุง แขวงโคมไฟในบ้าน หอเรือน ชิตนักร มักฉิบหาย แล

ทั้งหมดแปลความได้ว่า อายุยังน้อยไม่ถึง ๒๐ ปี อย่าสร้างสะพาน ตู๋คัมภีร์ วิหาร อุโบสถ มหาเจดีย์ และตุง สิ่งเหล่านี้มีผลร้ายต่ออายุ ทำให้อายุสั้น, การถวายตุงหากมีไม่ครบทั้งตัวตุง ที่แขวนตุง และเสาทุง อัมมงคล, ในเรือนมีหญิงมีครรภ์ ถวายตุงเป็นทานก็ฉิบหาย, ติดตั้งตุง โดยไม่มีเหตุทางบุญ เป็นอัมมงคล, ติดตั้งตุงไม่ตอกหลักก่อน เป็นอัมมงคล, ขุดหลุมฝังเสาทุง เป็นอัมมงคล, แขวงตุงบนกิ่งไม้ ปลายไม้ อัมมงคล, ติดตั้งตุงตามพิธีแล้ว อย่าโยกย้าย จะเกิดผลร้ายแก่เจ้าของตุง, ขณะที่ตุงยังไม่ขาดหรือหลุดจากที่แขวน หากรื้อถอนทำลายโดยพลการ เป็นอัมมงคล, ติดตั้งข้อ (ธงสามเหลี่ยม) ตุงหรือแขวนโคมไฟในบริเวณบ้านอัมมงคลยิ่งนัก ถึงขั้นฉิบหาย

ตุง เป็นสิ่งที่มีความหมายเชิงพิธีกรรมและความเชื่อ การถวายตุงเป็นทาน เป็นการให้ทานที่มุ่งอุทิศส่วนกุศลตามคติพุทธศาสนา ขณะเดียวกันก็มีความเชื่อที่แฝงเร้นอยู่ค่อนข้างละเอียดอ่อนและซับซ้อน

พอสมควร จริงอยู่ อาจมีผู้ขัดแย้งว่า การให้ทาน ตามคติทางพุทธศาสนานั้น ไม่มีข้อจำกัดเรื่องอายุ แต่อย่าลืมว่า พุทธศาสนาในล้านนาเป็นศาสนาที่หลอมรวมเข้ากับวัฒนธรรมเดิม จนกลายเป็นบุคลิกของล้านนาพุทธไปแล้ว พิธีกรรมตามประเพณีต่างๆ กลมกลืนเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัวอย่างที่พบเห็นกันอยู่ เมื่อเป็นเช่นนี้ ข้อปฏิบัติควรให้ถูกต้องตามประเพณีเดิมที่วางไว้ ซึ่งถ้าประมวลจาก คัมภีร์มูละขัตติ จะมีอยู่ ๑๐ ข้อได้แก่

๑. อย่าถวายตุ่งเมื่ออายุยังไม่ถึง ๒๐ ปี
๒. ถวายตุ่งให้ครบชุด คือ ตัวตุ่ง ค้างแขวน และเสาดตุ่ง
๓. อย่าถวายตุ่ง เมื่อมีหญิงมีครรภ์อาศัยอยู่ในบ้าน
๔. อย่าติดตั้งตุ่ง โดยไม่มีเหตุทางบุญใหญ่ เช่นงานบอย
๕. ดอกหลักก่อน แล้วมัดเสาดตุ่งติดหลัก เมื่อติดตั้งตุ่ง
๖. อย่าชุดหลุมฝังเสาดตุ่ง
๗. อย่าแขวนตุ่งบนกิ่งไม้ ปลายไม้
๘. ติดตั้งตุ่งตามพิธีแล้วอย่าโยกย้าย
๙. トラบใดที่ตุ่งยังไม่หลุดขาดจากค้างแขวน อย่าถอดถอน หรือรื้อทำลาย
๑๐. อย่าติดตั้งช่อ ตุ่งหรือแขวนโคมไฟในบ้านเรือน

ข้อปฏิบัติดังกล่าวมีบางข้อที่ไขว่ไขวกันมากในปัจจุบัน เช่นการติดตั้งตุ่ง บางแห่งมีการแขวนไว้กับกิ่งไม้ แขวนไว้กับเสาไฟฟ้า ผูกติดเสารั้ว บางคนเห็นว่าเสร็จงานแล้วก็รีบรื้อถอน หรือเห็นว่าสวยดีจึงรีบเก็บเอาเป็นสมบัติของตน บางแห่งติดตั้งตุ่ง ช่อหรือโคมไฟไว้ในบ้านเรือน ด้วยเห็นว่าสวยงาม ซึ่งความไขว่ไขวนี้เป็นเรื่องของปัจเจกชน ซึ่งน่าห่วงน้อยกว่า การติดตั้งตุ่งตามบริเวณงานที่ไม่เกี่ยวกับบุญใหญ่ หรือแม้กระทั่งถือตุ่งเข้าขบวนแห่ ภาพที่ออกไปสู่สายตามหาชน ทั้งคนเมืองที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมเองและทั้งไทยหรือเทศที่ได้พบเห็น สิ่งนี้ดูจะไขว่ไขวกว้างขวางยิ่ง

เรื่องของ ตุ่ง จากคัมภีร์ มูละขัตติ ที่เสนอมานี้ หวังว่าคงขจัดความไขว่ไขวและเกิดการแก้ไข จะได้

ไม่ถูก ชิด ไปตาม ๆ กันอีกต่อไป

ผ้าซิ่นตีนจกในจังหวัดเชียงใหม่

เรื่อง : วลิน อุ่นจะนำ ¹

นับตั้งแต่พญามังรายได้สร้างเมืองแห่งใหม่ขึ้นในที่ราบระหว่างแม่น้ำปิงและดอยสุเทพ เมื่อพ.ศ.1839 พร้อมทั้งขนานนามเมืองว่า “นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่” เมืองเชียงใหม่ได้กลายเป็นเมืองหลวงที่สำคัญของล้านนาผ่านความเจริญรุ่งเรืองอย่างที่สุดในรัชสมัยของพระเจ้าติโลกราช และโรยราลงในรัชสมัยพระเจ้าเมกุฎฐธิวงศ์ (ท้าวแม่กุ) เมื่อ พ.ศ. 2101 พระเจ้าบุเรงนอง ยกทัพมาเมืองเชียงใหม่จึงตกเป็นเมืองขึ้นของพม่ามากกว่า 200 ปี ชาวเมืองเชียงใหม่จำนวนไม่น้อยได้ถูกกวาดต้อนโยกย้ายไปยังพม่าจนเกือบจะเป็นเมืองร้าง กระทั่งพ.ศ.2317 พระเจ้ากาวิละได้ขับไล่พม่า และฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่ขึ้นอีกครั้ง ภายใต้การช่วยเหลือของพระเจ้าตากสิน เมืองเชียงใหม่จึงกลายเป็น

เป็นเมืองศูนย์กลางที่สำคัญของล้านนาอีกครั้ง ภายใต้การปกครองของเจ้านายเชื้อเจ็ดตน ก่อนที่จะถูกรวมให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของสยาม และประเทศไทยในปัจจุบัน

การที่เมืองเชียงใหม่มีประวัติศาสตร์และพัฒนาการทางสังคมมาอย่างยาวนาน ทำให้มีการสั่งสมเอกลักษณ์ทางด้านประเพณีวัฒนธรรมที่เด่นชัด ซึ่งหนึ่งในนั้นก็ คือ การแต่งกาย เอกลักษณ์การแต่งกายที่สำคัญของผู้หญิงชาวเชียงใหม่ คือ “ผ้าซิ่น”

ผ้าซิ่นที่ผู้หญิงชาวเชียงใหม่ในอดีตนิยมเป็นอย่างมาก มี 2 ชนิด ได้แก่ ซิ่นตาและซิ่นตีนจก อันเป็นรูปแบบผ้าซิ่นที่สืบทอดมาอย่างยาวนานของชาวไทยวน ผ้าซิ่นโดยทั่วไปจะมีส่วนประกอบ 3 ส่วน คือ หัวซิ่น ตัวซิ่น และตีนซิ่น

ผ้าซิ่นตีนจกที่พบในจังหวัดเชียงใหม่ (จากซ้ายไปขวา)
ซิ่นตีนจกแบบแม่แจ่ม, แบบสันป่าตอง, แบบเวียงเชียงใหม่,
แบบฮอด-ดอยเต่า และแบบจอมทอง
(ที่มาภาพ : รศ.ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล)

ผ้าซิ่นตีนจกแบบเวียงเชียงใหม่ ทอด้วยวัสดุชั้นดีจากต่างแดน

ส่วนหัวซิ่น เป็นส่วนที่อยู่ด้านบนสุดของผ้าซิ่นตีนจก โดยทั่วไปมักประกอบขึ้นจากผ้า 2 ชั้น คือ ผ้าสีขาวและสีแดงเย็บต่อกัน บ้างครั้งก็อาจเป็นผ้าสีแดงหรือสีดำเพียงชั้นเดียว

ส่วนตัวซิ่นส่วนใหญ่เป็นลายขวางลำตัว เรียกว่าลาย “ตา” หรือ “ก่าน” ชาวเชียงใหม่จะทอลายริ้วนี้ด้วยการขึ้นฝ้ายเส้นยืนให้เกิดลาย แต่เมื่อนำมานุ่งจะตะแคงลายให้ขวางกับลำตัว สีที่นิยมที่สุดและเป็นเอกลักษณ์ คือ สีเหลือง

ส่วนตีนซิ่น ส่วนนี้จะเป็นตัวกำหนดความแตกต่างของซิ่นตาและซิ่นตีนจก คือ หากเป็นซิ่นตา ส่วนตีนซิ่นจะเป็นผ้าทอธรรมดาสีแดงเข้ม สีนํ้าตาล หรือดำ หากเป็นซิ่นตีนจก ส่วนนี้จะเป็นผ้าที่ทอด้วยเทคนิคจกสลับสีเส้นไหม ไหมเงิน และไหมคำเป็นลวดลายอย่างงดงาม ซิ่นตีนจก นับเป็นศิลปะพื้นบ้านที่แสดงถึงความละเอียด ประณีต และความมีรสนิยมของผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ทอเอง นอกจากนี้ลวดลายตีนจกในแต่ละท้องที่ ก็จะมีเอกลักษณ์แตกต่างกันไป ซึ่งเป็นผลมาจากการสนิมนการรับรู้สุนทรียภาพทางความงามที่แตกต่างกันออกไป หรืออาจเป็นผลมาจากวัสดุที่ใช้ทอในแต่ละท้องที่ต่างกัน ผ้าซิ่นตีนจกที่ปรากฏหลงเหลือหลักฐานให้ได้เห็นอยู่ในปัจจุบันของจังหวัดเชียงใหม่ ปรากฏในตัวเมืองหรือเวียงเชียงใหม่ อ.สันป่าตอง อ.จอมทอง อ.แม่แจ่ม อ.ฮอดและอ.ดอยเต่า

1. ซิ่นตีนจกแบบเวียงเชียงใหม่

ในหนังสือที่ระลึกงานอนุสรณ์ถวายแด่พระราชชายาเจ้าดารารัศมี ในรัชกาลที่ 5 วันที่ 9 ธันวาคม 2516 ได้กล่าวเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจด้านการฟื้นฟู การทอผ้าของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ไว้ดังนี้

“การทอซิ่นยกดอก ได้ทรงรวบรวมผู้ชำนาญในการทอซิ่นตีนจกจากหมู่บ้านวัดดวงดีมาทอที่โรงกึ่งในวังซิ่นตีนจกนี้เป็นการฝีมือชั้นศิลปะสมัยโบราณ โดยเก็บดอกด้วยมือที่ละดอกและพร้อมกันไป เจ้านายสมัยโบราณใช้ไหมทองเป็นไหมยืนทำริ้วที่ผืนซิ่น แล้วต่อด้ายตีนจกยกดอกด้วยไหมทองบนพื้นสีแดง สำหรับทั่วไปใช้จกยกดอกด้วยไหมสีต่างๆ ภายหลังมีซิ่นยกดอกจกด้วยมือใช้ไหมทองทั้งผืน เพียงผืนเดียว คือของแม่เจ้าเทพไกรสรหรือทิพเกสรพระชนนีของพระราชชายาเจ้าดารารัศมีเท่านั้น และได้ทรงรับไว้เป็นมรดกด้วย ได้ทรงใช้ซิ่นไหมทองจกด้วยมือผืนนี้เป็นตัวอย่างในการเก็บดอกสำเร็จ ซึ่งทรงคิดซิ่นเอง เรียกว่าเก็บเขาสำเร็จเป็นพระองค์แรก จึงได้มีซิ่นยกดอกมาจนถึงทุกวันนี้ ได้ทรงจัดให้ช่างทอซิ่นของพระองค์ทอซิ่นยกดอกไหมทองซิ่นทูลเกล้าถวายพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 เพื่อพระราชทานแก่พระเทวีทุกพระองค์ในรัชกาล ได้ทรงส่งซิ่นยกดอกไหมทองถวายพระเจ้าลูกเธอในรัชกาลที่ 5 ที่ทรงขอมาทูทุกพระองค์ ซิ่นยกดอกจึงเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลายจนถึงปัจจุบันนี้...”

เจ้าหญิงอุบลวรรณผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ทอด้วยไหมเงินไหมทองทั้งผืน
(ที่มาภาพ : หอจดหมายเหตุแห่งชาติ)

พระราชชายาเจ้าดารารัศมี
ทรงผ้าขึ้นตีนจกซึ่งทอให้เล็บบนมีสีเดียวกับตัวขึ้น
(ที่มาภาพ : หอจดหมายเหตุแห่งชาติ)

จากข้อมูลดังกล่าวจึงทำให้ทราบในอดีตมีการทอผ้าขึ้นตีนจกในเขตกำแพงเมืองเชียงใหม่ บริเวณหมู่บ้านวัดดวงดี ต่อมาพระราชชายาเจ้าดารารัศมีได้ทรงรวบรวมช่าง ให้เข้ามาทอผ้าขึ้นตีนจก และผ้ายกดอกที่ได้รับเริ่มขึ้นที่โรงกั้นในคุ้ม ซึ่งปัจจุบันไม่หลงเหลือหลักฐานให้เห็นอีกต่อไปแล้ว

รูปแบบของผ้าขึ้นตีนจกในเวียงเชียงใหม่นี้ อาจสันนิษฐานได้จากตัวอย่างผ้าที่ตกทอดในทายาทตระกูล ณ เชียงใหม่ ตระกูลคหบดีเชียงใหม่ และที่ได้มีผู้เก็บสะสมส่วนตัวหลายท่าน โดยรูปแบบเป็นผ้าขึ้นที่ประกอบด้วยหัวขึ้นสีขาว แดง หรือดำ ทำจากผ้าฝ้ายโรงงานเนื้อดีของอังกฤษ บางครั้งเป็นผ้าพิมพ์ลาย หรือ ก้ามหอย

ตัวขึ้นมีทั้งที่เป็นฝ้ายและไหม ไหมที่ใช้ทอเป็นไหมน้อยจากประเทศจีน เส้นเล็กบางแต่เหนียวมาก บางคนเรียกว่า “ไหมหุ้มเดียว” เพราะสามารถรวบผ้าไหมทั้งผืนให้มาอยู่ในกำมือเดียวได้ คุณกรทองชุดิมา บุตรคนสุดท้ายของหลวงอนุสารสุนทร ได้กรุณาเล่าให้ผู้เขียนฟังว่า จะมีการทอผ้าขึ้นที่ต่างจากยูนนาน

เดินทางมาเชียงใหม่ มักจะผ่านหน้าบ้านตึกของหลวงอนุสารสุนทรเสมอ ก่อนจะไปที่พักราวานบริเวณตรอกบ้านฮ่อในปัจจุบัน นางกิมฮ้อ นิมนต์หมื่น จะคัดเลือกสินค้าที่มาจากยูนนานเก็บไว้ขาย หนึ่งในนั้นก็คือไหมน้อยเนื้อดีสีขาวสะอาด จะซื้อไว้นำไปให้ช่างทอที่สันกำแพงทอ เลือกสี ออกแบบลายเอง ช่างทอบางคนก็มาซื้อไหมไปทอเองบ้าง ต่อมามีคนทอกันมากขึ้น จึงเลิกส่งไหมไปทอในที่สุด นอกจากตัวขึ้นที่เป็นไหมล้วนแล้ว ในผ้าขึ้นของสตรีชั้นสูงในราชสำนักเชียงใหม่ยังพบว่า มีตัวขึ้นลักษณะพิเศษอีกแบบหนึ่ง คือ ตัวขึ้นเป็นลายขวางสลับกับจกลายดอกไม้ขนาดเล็กเรียงเป็นแถว ซึ่งจะต้องใช้ไหมทองในการทอทั้งผืน ซึ่งตัวขึ้นลักษณะดังกล่าวนี้ ต้องอาศัยความชำนาญในการทอเป็นอย่างสูงและใช้วัสดุมีค่าจำนวนมาก ทำให้ปรากฏตัวอย่างในปัจจุบันน้อยมาก ตัวขึ้นลักษณะนี้ยังปรากฏในภาพถ่ายเจ้าหญิงอุบลวรรณอีกด้วย

ส่วนบริเวณเชิง หรือที่เรียกว่า “ตีนจก” ทอขึ้นจากเส้นไหมเนื้อละเอียด หากไม่เป็นไหมล้วน ก็มักจะพุ่งด้วยเส้นไหม ทอด้วยเทคนิคจก แทรกไหมสีต่างๆ

ไหมเงิน ไหมทอง แล่ง หรือกระดาดทองพันกับฝ้าย ลวดลายจากมีลักษณะคล้ายคลึงกันแทบทุกผืน เรียกได้ว่าเป็นแบบมาตรฐาน คือ มีลายหลักเป็นลายรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ที่เรียกว่า “โคม” ลายโคมมีขนาดใหญ่ อย่างเห็นได้ชัด มีลายประกอบด้านบน 2 แถว และ ด้านล่าง 1 แถว มักเป็นลายนกคู่กินน้ำร่วมต้น ปิดท้าย ด้วยลายเชิง เรียกว่า “หางสะเปา” สีดำล้วน ชิ้นตีนจก แบบจารีตมักมีพื้นส่วนเชิง เรียกว่า “เล็บชิ้น” เป็น สีแดง ต่อมาได้เกิดค่านิยมแต่งกายด้วยสีเดียวกันทั้งชุด ในปลายรัชกาลที่ 5 รัชกาลที่ 6 ต่อเนื่องมาถึงรัชกาลที่ 7 ทำให้เกิดเล็บตีนจกหลากสี เช่น เล็บสีน้ำเงิน สีม่วง สีบานเย็น สีเขียว เป็นต้น ซึ่งเล็บชิ้นนี้จะต้องเข้าเป็นสีเดียวกันกับตัวชิ้นที่ได้ทอเตรียมไว้ก่อน

ลักษณะผ้าชิ้นตีนจกแบบเวียงเชียงใหม่นี้ เรียก ได้ว่าเป็นแบบมาตรฐานของผ้าชิ้นตีนจกของเจ้านาย ล้านนา เพราะพบในภาพถ่ายโบราณว่าชิ้นตีนจกที่ เจ้านายลำพูน เจ้านายลำปาง เจ้านายแพร่ ก็ล้วนแล้วแต่ สวมชิ้นตีนจกที่มีลักษณะใกล้เคียงกับที่กล่าวมาแล้ว ทั้งสิ้น

ผ้าชิ้นตีนจกที่ทอในเวียงเชียงใหม่ ในช่วง ร.6 - ร.7
นิยมทอให้เป็นสีเดียวกันทั้งผืน
ตามความนิยมการแต่งกายในยุคนั้น
(สมบัติส่วนบุคคลของ น.ส.มนัสวดี ชูติมา)

ผ้าขึ้นตีนจกจากอำเภอสันป่าตอง
(สมบัติส่วนบุคคลของ นางอัญชลี ศรีป่าซาง)

2. ขึ้นตีนจกแบบสันป่าตอง

อำเภอสันป่าตองในอดีตเป็นแหล่งชุมชนสำคัญที่อยู่บนเส้นทางการค้า ไม่ว่าจะเป็นทางบกหรือทางน้ำ กองคาราวานพ่อค้าวัวต่างจะต้องผ่านชุมชนนี้เพื่อมุ่งหน้าไปสู่เมืองมะละแหม่ง ในขณะที่แม่น้ำปิงที่ไหลพาดผ่านก็ทำให้มีเรือหางแม่ป่องที่จะมุ่งหน้าไปสู่กรุงเทพฯ ต้องผ่านชุมชนแห่งนี้ด้วย จากงานวิจัยเรื่อง “การค้าและผลิตภัณฑ์ผ้าในภาคเหนือของประเทศไทยจากมุมมองทางประวัติศาสตร์” ของแคทเธอรีน เอ.โบวี ชุมชนเหล่านี้เป็นศูนย์กลางการปลูกฝ้ายและทอผ้าเพื่อส่งออกไปยังต่างแดน ทำให้พอจะทราบได้ว่าสันป่าตองในอดีตนั้น คงเป็นชุมชนที่มีการทอผ้าอย่างแพร่หลาย แม้ในปัจจุบันแทบไม่ปรากฏให้เห็นแล้ว

ในบรรดาผ้าขึ้นตีนจกโบราณของจังหวัดเชียงใหม่ที่มีชื่อเสียงในด้านความงดงามและหายาก นอกเหนือไปจากผ้าขึ้นตีนจกโบราณแบบชาวเวียงแล้ว ก็คือผ้าขึ้นตีนจกจากอำเภอสันป่าตองนั่นเอง อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าประหลาดใจ ที่ผ้าขึ้นตีนจกโบราณของสันป่าตองมักปรากฏอยู่อย่างมากในชุมชนชาวไทเขิน ไทยอง เช่น หมู่บ้านต้นแห่น หมู่บ้านต้นกอก เป็นต้น แสดงให้เห็นถึงการยอมรับค่านิยม วัฒนธรรมชาวไทเขินในกลุ่มชาติพันธุ์ที่มาจากต่างแดนได้เป็นอย่างดี

ลักษณะของผ้าขึ้นตีนจกสันป่าตอง จะมีความใกล้เคียงกับตีนจกในเวียงเชียงใหม่มาก กล่าวคือลายหลักเป็นลายโคมที่มีขนาดใหญ่ เห็นได้ชัดเจน ลายประกอบด้านบนมี 2 แถว ด้านล่าง 1 แถว มักเป็นลายนกคูกีนน้ำร่วมต้นหรือลายเครือดอกไม้ ทางสะเปาหยักฟันปลาแบบมาตรฐาน เส้นสะเปาสีดำล้วน แต่เอกลักษณ์ที่โดดเด่นของตีนจกสันป่าตอง ที่ทำให้มีความแตกต่างไปจากตีนจกแบบเวียงเชียงใหม่ คือ ลวดลายจะดูโปร่งกว่า เห็นพื้นสีดำได้ชัดเจน วัสดุที่ใช้ค่อนข้างแสดงออกถึงความหยาบ เพราะเป็นวัสดุที่ไม่ใช่ในท้องถิ่น ต้องนำเข้ามาพร้อมกับพ่อค้าวัวต่าง โดยมักใช้ไหมน้อยหรือไหมบ้านเป็นเส้นพุ่ง มีบ้างที่เป็นไหมล้วนทั้งเส้นพุ่งและเส้นยืนแต่พบไม่มากนัก วัสดุที่นำมาทำให้เป็นลวดลายมักเป็นไหมคำหรือกระดาศ สีทองชนิดที่พ่นกับแก่นฝ้าย อาจจะมีแล่งบ้างแต่พบไม่มาก ใช้ไหมหลากสีเพิ่มเข้าไป เพื่อสร้างความน่าสนใจแก่ลายจก แต่สีเหล่านั้นจะไม่ฉูดฉาด เช่น สีเขียว หัวเป็ด สีน้ำเงิน สีม่วง สีบานเย็น เป็นต้น ตัวขึ้นที่นำมาต่อกับตีนจก จะสัมพันธ์กับวัสดุที่ใช้ทอตีนจก หากตีนจกทอด้วยไหมล้วน ตัวขึ้นก็จะเป็นไหม แต่ถ้าตีนจกเป็นฝ้าย ตัวขึ้นก็จะเป็นผ้าฝ้ายเช่นเดียวกัน จากการสอบถามสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในสันป่าตอง ระบุว่า ตัวขึ้น

ผ้าขึ้นตินจก
จากอำเภอแม่แจ่ม

เหล่านี้จะมีพ่อค้าเร่นำมาขายในหมู่บ้าน โดยมากมาจากอำเภอสันกำแพง นอกจากนี้ในสันป่าตองเองก็มีการทอตัวขึ้นฝ้ายที่หมู่บ้านแม่กุ่ม มีลักษณะเป็นซินตาลายสามแถว (เป็นชุดลายสามเส้นเรียงต่อเนื่องกันทั้งผืน) มีสีเส้นต่างๆ หลากสี เส้นยืนเป็นฝ้ายละหาน เนื้อเหนียวเส้นเล็ก เส้นพุ่งเป็นไหมปั่นควบกับฝ้ายชาวบ้านเรียกซินชนิดนี้ว่า “ซินแม่กุ่ม” ตามชื่อหมู่บ้านที่ทอ

ผ้าขึ้นตินจกแบบสันป่าตองมีความโดดเด่นด้วยลวดลายที่สวยงาม การคิดสรรวัสดุจากต่างแดนไม่ว่าจะเป็นเส้นไหม ไหมเงินและไหมทอง ล้วนแล้วแต่เป็นวัสดุหรูหราที่สะท้อนถึงความรุ่งเรืองทางการค้าของชุมชนสันป่าตองในอดีต อย่างไรก็ตามเป็นที่เสียดายที่ในปัจจุบัน การทอผ้าขึ้นตินจกในสันป่าตองได้สูญหายไปแล้ว คงเหลือไว้แต่ผ้าโบราณที่มีจำนวนอยู่น้อยชิ้น

3. ขึ้นตินจกแบบแม่แจ่ม

ขึ้นตินจกแบบแม่แจ่ม เป็นขึ้นตินจกที่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป เนื่องจากยังคงมีการทออย่างต่อเนื่องมาจนกระทั่งปัจจุบัน อันเป็นผลมาจากสภาพภูมิประเทศของเมืองแม่แจ่มที่แวดล้อมด้วยภูเขาสลับซับซ้อนไม่เอื้ออำนวยต่อการคมนาคมขนส่ง จึงทำให้การเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมเป็นไปอย่างล่าช้า ประกอบกับ

เมื่อเกิดกระบวนการท้องถิ่นนิยม ราว พ.ศ. 2530 ขึ้นตินจกของเมืองแม่แจ่ม ได้กลายเป็นเอกลักษณ์ของเครื่องแต่งกายแบบล้านนาแท้ จึงทำให้มีการฟื้นฟูการทอขึ้นตินจกแบบดั้งเดิม และส่งเสริมให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป

ลักษณะอันเป็นเอกลักษณ์ของขึ้นตินจกแม่แจ่ม คือ การทอลายจกให้แน่นจนแทบไม่เห็นพื้นสีดำด้านหลัง ซึ่งเป็นผลมาจากความนิยมใช้ฝ้ายเส้นใหญ่ทอกันจำนวนหลายเส้น โครงสีของลวดลายจกเป็นสีวรรณะร้อน (warm tone colour) ซึ่งเป็นสีแท้ (hue colour) สีเส้นที่นิยมส่วนใหญ่ ได้แก่ สีเหลือง สีแดง สีส้ม สีนํ้าตาล และมีสีอื่นๆ เช่น สีเขียว สีม่วง สีชมพู สีฟ้า ประกอบอีกเล็กน้อย ความสดใสของการสลับสีในลวดลายนี้เองทำให้ขึ้นตินจกแบบแม่แจ่มมีความสวยงามและน่าสนใจ ซึ่งสามารถแบ่งรูปแบบของลายของขึ้นตินจกแม่แจ่ม เป็นสองประเภทใหญ่ คือ ลายโคม และลายกุ่ม

- **ลายโคม** มีลักษณะเป็นลายรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนเป็นลายหลักของขึ้นตินจก ขนาบด้านบนและด้านล่างด้วยลายประกอบขนาดเล็ก ที่เรียกว่า “ห้องนก” เพราะมักทำเป็นลายนกขนาดเล็กเรียงกันไปตลอดทั้งแถว การเรียกชื่อของขึ้นตินจกแม่แจ่มประเภทลายโคมนี้ มักเรียกตามชื่อลายโคม ลายชั้น หรือลายสำคัญภายในโคม ซึ่งเป็นลายหลัก เช่น ลายเชียงแสนหงส์ดำ ลายละคอน ลายโคมหัวหมอน ลายชั้นสามแถว ลายหงส์ปี่ ลายหงส์ปล่อย เป็นต้น

ผ้าซิ่นตีนจกจากอำเภोजอมทอง
(สมบัติส่วนบุคคลของ นางอัญชลี ศรีป่าซาง)

- **ลายกุ่ม** เป็นการนำเอาลายขนาดเล็ก มาจัดรูปแบบใหม่ ให้เป็นลายชนิดนั้นเรียงซ้อนกัน ตลอดทั้งแถบของลายจก เช่น ลายห้องนกกุ่ม ลายนาคกุ่ม ลายนกนอนหมู่ เป็นต้น

บริเวณแถวด้านล่างสุดของท้องลายจก เป็นลายสำคัญที่จะต้องมีในตีนจกทุกๆ ผืนของแม่แจ่ม ลายดังกล่าวเรียกว่า “ลายหางสะเปา” ลายหางสะเปาของแม่แจ่มมีลักษณะที่แตกต่างจากหางสะเปาของตีนจกในแหล่งอื่นๆ คือ นิยมจกเส้นสะเปาสีขาวแทรกระหว่างเส้นสะเปาสีดำ

ชาวแม่แจ่มนิยมต่อตีนจกกับตัวซิ่นสีสดใส เช่น สีเหลือง สีเขียวอ่อน สีส้ม สีชมพู สีขาว เป็นต้น เพื่อให้รับกันกับสีของตีนจก ตัวซิ่นเหล่านี้มักซื้อขายแลกเปลี่ยนมาจากเมืองจอมทอง นอกจากนี้ยังปรากฏความนิยมใช้ตัวซิ่นชนิดหนึ่งต่อกับตีนจกลายเชิงแสนหงส์ดำ ตัวซิ่นดังกล่าวเรียกว่า “ซิ่นหอมอ้วน” สันนิษฐานว่าตัวซิ่นชนิดนี้ อาจมีที่มาจากซิ่นที่ทอด้วยเทคนิคมุก ซึ่งพบมากในกลุ่มชาวไทยวนที่จังหวัดอุดรธานีและจังหวัดราชบุรี

ลักษณะอันโดดเด่นของซิ่นตีนจกแบบแม่แจ่ม ที่กล่าวมาในข้างต้นนั้น เป็นผลมาจากพัฒนาการทางสังคมที่เกิดขึ้นภายในเมืองแม่แจ่ม ซึ่งเริ่มปรากฏ

เด่นชัดตั้งแต่ช่วง 100 ปีที่ผ่านมา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวัสดุที่ใช้ในการทอผ้า อีกทั้งเป็นผลมาจากการสั่งสม บ่มเพาะประสบการณ์ด้านการทอตีนจก การรับรู้ความงามในธรรมชาติที่รายล้อมอยู่ใกล้ตัว ก่อนจะตกตะกอนกลายเป็นซิ่นตีนจกที่มีความสวยงามตามรสนิยมของผู้คนในลุ่มแม่น้ำแจ่ม ดังเป็นที่รับรู้ของผู้คนในปัจจุบัน

4. ซิ่นตีนจกแบบจอมทอง

ซิ่นตีนจกแบบอำเภोजอมทอง เป็นที่รู้จักกันอย่างไม่แพร่หลายนัก เนื่องจากพบไม่มากนักและอยู่ในคลังสะสมส่วนบุคคลเป็นส่วนใหญ่ ในอดีตเมืองจอมทองเป็นเมืองที่อยู่ระหว่างเส้นทางการค้าสำคัญจากเชียงใหม่ไปสู่เมืองมะละแหม่ง โดยขบวนคาราวานพ่อค้าวัวต่างจะผ่านเมืองจอมทอง และเมืองแม่แจ่มอยู่เสมอ ทำให้ชุมชนเหล่านี้สามารถเข้าถึงวัตถุดิบเส้นใยที่ใช้ในการทอผ้าได้ง่าย

ซิ่นตีนจกแบบอำเภोजอมทองส่วนใหญ่ที่พบมักใช้เส้นฝ้ายเนื้อละเอียดที่เรียกว่า “ฝ้ายพาย” และฝ้ายแดงน้ำมัน บางผืนพบมีการใช้เส้นไหมและไหมทองอยู่บ้าง แต่ไม่มากนัก สีสันทของลวดลายจกอยู่ในวรรณะสีร้อน ได้แก่ สีเหลือง ส้มและขาว มีสีวรรณะเย็น

ผ้าขึ้นตีนจกจากอำเภอสอดและดอยเต่า
(สมบัติส่วนบุคคลของ นางอัญชลี ศรีป่าซาง)

ซึ่งเป็นสีคู่ตรงข้ามแทรกบ้างเล็กน้อย เพื่อสร้างมิติให้ แก่ลวดลาย เช่น สีเขียวหัวเปิด สีน้ำเงิน เป็นต้น เอกลักษณะการใช้สีที่โดดเด่นของขึ้นตีนจกจอมทองคือนิยมใช้ฝ้ายสีเหลืองสดปั่นโกเข้ากับฝ้ายสีขาว เพื่อให้ สีเหลืองมีความนุ่มนวล ละมุนตามากขึ้น ลายขึ้นตีนจก ตระกูลนี้นิยมจกให้เป็นลายแบบมาตรฐาน คือ มีลาย โคมเป็นลายหลัก เช่น ลายขอสิบหก ลายโคมกุด เป็นต้น ลายหงส์ในโคมนิยมหงส์ดำ ลายประกอบหรือห้องนก มักเป็นลายนกกินน้ำร่วมต้นขนาดเล็ก ห้องนกจะขนบ ด้านบนและล่าง เพียงด้านละ 1 ห้องเท่านั้น ไม่นิยม ซ้อนห้องนกกันเป็นสองชั้น นอกจากนี้แทบจะไม่พบ ลายอิสระจำพวกลายกุมหรือลายโคมหลวงเลย ลวดลาย มักเปรี๊ยะเล็ก ลายโคมมีขนาดเล็กเนื่องจากกระแทก พิมพ์หนัก ทำให้เนื้อผ้าและลวดลายบีบแน่น คล้าย ขึ้นตีนจกของแม่แจ่ม นิยมต่อกับตัวขึ้นสีเหลืองหรือ สีขาว อันเป็นที่นิยมแพร่หลายในเมืองจอมทองและ แม่แจ่ม

เอกลักษณ์สำคัญของขึ้นตีนจกแบบอำเภोजอมทอง สามารถสังเกตได้จากลายหางสะเปา ซึ่งค่อนข้างมีขนาด ใหญ่ และเห็นได้ชัด ขอหางสะเปาเป็นรูปเลขสามไทย (๓) กลับหัว ที่ปลายหัวทั้งสองด้านขมวดเป็นลายขอ ที่เห็นได้อย่างชัดเจน

5. ขึ้นตีนจกแบบสอด- ดอยเต่า (ขึ้นน้ำท่วม)

ขึ้นตีนจกแบบอำเภอสอดและดอยเต่า มีลักษณะ รูปแบบที่ใกล้เคียงกันมาก เนื่องจากพื้นที่ในสองอำเภอนั้น ในอดีตเป็นแหล่งชุมชนเดียวกัน นักสะสมผ้ามัก เรียกขึ้นตีนจกแบบอำเภอสอด ดอยเต่า ว่า “ขึ้นน้ำท่วม” ตามคำเรียกของพ่อค้าผ้าเก่า โดยมีสาเหตุมาจากการก่อสร้างเขื่อนภูมิพลกันขวางแม่น้ำปิงที่อำเภอบ้านนา จังหวัดตาก ในราวพ.ศ. 2501 ทางกรมได้ประกาศให้ผู้คนอพยพเคลื่อนย้ายออกจากพื้นที่สองข้างแม่น้ำปิง ในบริเวณที่น้ำจะท่วมขึ้นถึง พื้นที่บางส่วนของอำเภอสอด และดอยเต่า ได้รับผลกระทบนี้ด้วย ชาวบ้านในอำเภอสอดและดอยเต่าบางส่วนถูกอพยพไปตั้งรกรากใหม่ในนิคมสร้างตนเองเขื่อนภูมิพลที่รัฐบาลจัดไว้ให้ ชาวบ้านอีกส่วนหนึ่งได้อพยพไปตั้งหลักแหล่งใหม่ในอำเภออื่น เช่น อำเภอแม่แจ่ม จอมทอง สันป่าตอง ไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นต้น ข้าวของเครื่องใช้ที่สำคัญถูกนำติดตัวไปด้วย รวมถึงผ้าขึ้น เมื่อมีพ่อค้าของเก่าไปพบขึ้นตีนจกกับชาวบ้านที่อพยพหนีน้ำท่วมมา จึงเรียกขึ้นเหล่านี้ว่า “ขึ้นน้ำท่วม” และทำให้คนทั่วไปกลับไปเรียกขึ้นตีนจกจากแหล่งเดิมที่ไม่ได้ถูกน้ำท่วมว่า “ขึ้นน้ำท่วม” ตามไปด้วย

ผ้าซิ่นตีนจกผืนนี้ ได้จากอำเภอไชยปราการ แต่เดิมเจ้าของเป็นชาวหมู่บ้านตาล อำเภอฮอด เป็นซิ่นตีนจกน้ำท่วม ที่มีลักษณะพิเศษ เนื่องจากตัวซิ่นทอด้วยเทคนิคมัดหมี่ ซึ่งปรากฏไม่มากนัก (สมบัติส่วนบุคคลของ นายवलีน อุ่นจะน่า)

ในอดีตการเดินทางค้าขายระหว่างเชียงใหม่กับกรุงเทพฯ อาศัยเป็นแม่น้ำปิงเป็นหลัก ทำให้ชุมชนที่อยู่สองฟากฝั่งแม่น้ำปิงขยายตัว เป็นชุมชนสำคัญที่มีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ จึงไม่น่าแปลกใจนักเมื่อพบว่าชุมชนในบริเวณอำเภอฮอด ดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ ปรากฏผ้าซิ่นตีนจกตกค้างอยู่อย่างมากมาย เพราะการที่ชาวบ้านคนหนึ่งทอผ้าซิ่นตีนจกออกมาได้นั้น จำเป็นจะต้องมีโอกาสในการเข้าถึงวัสดุฟืมเพื่อนำเข้าจากต่างแดนอย่าง เส้นฝ้าย ไหม หรือไหมเงินไหมทอง

ลักษณะโดยรวมของซิ่นตีนจกตระกูลนี้ คือนิยมทอด้วยฝ้ายตะวันตกที่นำเข้าจากพม่า เล็บซิ่นใช้ฝ้ายแดงน้ำมันเส้นเล็ก เนื้อละเอียดสีแดงสด บางผืนพบว่ามีส่วนไหม และไหมทองแทรกด้วย รูปแบบของลวดลายที่ปรากฏมีความชัดเจน ขนาดใหญ่และดูโดดเด่น อันเกิดขึ้นจากการรักษาช่องว่างระหว่างลายอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ยังสามารถมองเห็นท้องจกสีดำได้ชัดเจน โครงสีโดยรวมแม้จะอยู่ในสภาวะร้อน อย่างสีเหลือง

ส้ม และแดง แต่ก็นิยมใช้สีคู่ตรงข้าม เช่น สีเขียว สีฟ้า ในปริมาณที่ค่อนข้างมากด้วยเช่นกัน บางครั้งอาจมีสีข้างเคียงที่เป็นตัวกลางเข้าเจือปนหรืออาจใช้สีแท้ที่หม่นหรือจางลง จึงทำให้อยู่กับสีคู่ตรงข้ามได้อย่างกลมกลืน เช่นเดียวกันตัวซิ่นที่ใช้ต่อตีนจก นิยมสีโทนขรึมสุขุม เช่น สีคราม สีน้ำเงิน สีเขียวเข้ม สีน้ำตาล เป็นต้น โดยมักสลับกันหลายๆ สี หรือปั่นโกเพิ่มเข้าไปซึ่งทำให้สีของตัวซิ่นรับกับตีนจกเป็นอย่างดี

ลวดลายที่พบในซิ่นตีนจกตระกูลนี้มีความหลากหลายมาก อันแสดงให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์ของช่างทอ การประดิษฐ์ลวดลายขึ้นใหม่ และการสอดสลับสีเส้นที่หลากหลาย เป็นการแสดงออกถึงภูมิปัญญาเชิงทางศิลปะและความรู้ร่ายทางรสนิยม ลวดลายที่พบสามารถแบ่งได้เป็นสามประเภท คือ

- **ลายมาตรฐาน** ซึ่งประกอบด้วยลายหลักที่เป็นห้องโคมและลายประกอบขนานทั้งด้านบนและล่าง ลายโคมที่สำคัญ เช่น ลายโคมเปิด ลายโคมกนกน้อย บินซอน ลายโคมขันขอเบ็ด เป็นต้น ลายประกอบ เช่น

ลายกาบสัก ลายเขี้ยวหมาหลวง ลายอีเนียวซอนทราย
ลายขันเก็งเป็นต้น

- **ลายกุ่มหรือลายเครือ** หมายถึงลักษณะการนำ
ลายใดลายหนึ่งมาจากต่อเนื่องซ้ำกันไปเต็มพื้นที่หน้าอก
ได้แก่ ลายหงส์เครือ ลายกุดกูดแจ ลายโคมหัวขอกุด
ลายกุดลาวเอ ลายกำปุงเต็มหน้า ลายเกล็ดงูเหลือม
ลายเครือสายฟ้าหลวง ลายเครือจำงคู เป็นต้น

- **ลายอิสระ** ที่ทอขึ้นจากความพอใจของช่างทอ
เช่น ลายโคมหลวง คือ มีเฉพาะลายโคมเต็มหน้าอก
โดยไม่มีลายประกอบ ลายสร้อยนกดอกหมาก ลาย
ห้องนกหงส์เครือขนก เป็นต้น

บริเวณลายหางสะเปา จะมีลักษณะร่วมกันคือ
ด้านบนเป็นลายรูปเลขสามไทย (๓) หางสะเปาเป็น
สีดำล้วนและมีขนาดสั้น

ผ้าขึ้นตีนจกที่ปรากฏในหลายพื้นที่ของจังหวัด
เชียงใหม่ ได้แสดงออกถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมการ
แต่งกายที่เด่นชัดและสำคัญ เนื่องจากมีลักษณะที่
คล้ายคลึงและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งสิ้น โดย

วัฒนธรรมการนุ่งผ้าขึ้นตีนจกนี้ เป็นมรดกทางภูมิปัญญา
ที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานของชาวไทยวน จาก
ประวัติศาสตร์เมืองเชียงใหม่เมื่อราว 200 ปีมานี้ แม้
จะมีการอพยพผู้คนต่างวัฒนธรรมเข้ามาอาศัยที่เมือง
เชียงใหม่ แต่วัฒนธรรมการทอและนุ่งผ้าขึ้นตีนจกก็
มิได้เลือนหายไป อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน บางท้องที่
ของจังหวัดเชียงใหม่ มิได้มีการทอผ้าขึ้นตีนจกอีกต่อไป
แล้ว แต่ก็ยังคงมีการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมการ
ทอและนุ่งผ้าขึ้นตีนจกอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริม
จากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และนักอนุรักษ์วัฒนธรรม
ล้านนาทั้งหลาย ซึ่งจะทำให้ผ้าขึ้นตีนจกจะยังคงอยู่คู่
เมืองเชียงใหม่ไปอีกล้านนาเท้านาน

ขอขอบคุณ

รศ.ทรงศักดิ์ ปรากฏวัฒนากุล

ผศ.วิลักษณ์ และคุณอัญชลี ศรีป่าซาง

น.ส.มนัสวัฒน์ ชุตินา และศูนย์วัฒนธรรมเชียงใหม่

เที่ยวแล้วเล่าเลย.....

เรื่อง : ชุตินา พรหมวัฒน์¹

ก่อนที่จะเรียกถ้อยคำที่ติดต่อกันเป็นเรื่องเหล่านี้ว่าบทความนั้น ข้าพเจ้าคิดว่าคงดูเคร่งเครียดและเป็นการเกินกว่าจะถูกยกให้เป็นเช่นนั้น ยังเป็นการเขียนครั้งแรกด้วยแล้ว คำว่า “เที่ยวแล้วเล่าเลย” จะเหมาะสมฟังแล้วสบายเสียมากกว่า และเรื่องราวเมื่อครั้งไปเชียงตุงนั้น ก็คือเรื่องราวที่เที่ยวแล้ว เลยถูกกลับมาพูดเรียงร้อยถ้อยคำให้เป็นประโยค สู่การเป็นเรื่องเล่าที่เหมือนกับพบเห็นมาแล้ว สัมผัสมาแล้วก็มาเล่าเลยทันที

หากเปรียบเทียบการไปเชียงตุงของข้าพเจ้าครั้งนี้เป็นละครเรื่องหนึ่ง ฉากนำเข้าสู่ละครที่พร้อมจะภูมิใจเสนอคงหนีไม่พ้นการเกริ่นเรื่องเพื่อจะไปสู่ละครเรื่องนั้นๆ

สำหรับละครเรื่องนี้คงจะไม่เกิดขึ้นหากไม่ได้เกริ่นถึงผู้หญิงร่างเล็ก บอบบาง ผู้ชื่นชอบการท่องเที่ยวทุกรูปแบบ คุณฐาปณีย์ เครือระยา หรือที่ภายหลังข้าพเจ้าเรียกอย่างสนิทสนมด้วยความเคารพว่าพี่ไก่ จะว่าไปแล้วพี่ไก่เหมือนแมวมองที่วางการท่องเที่ยวอันเหมาะสมกับบุคลิกของคนก็พูดได้ เธอเริ่มเล่าเรื่องเชียงตุงให้ข้าพเจ้าผู้ซึ่งบอกกับเธอเสมอว่ากลัวทะเล แต่ชอบภูเขาและหลงใหลในการท่องเที่ยวแบบชาวบ้าน แบบธรรมชาติมากมายยิ่งนัก

พี่ไก่เล่าเรื่องเชียงตุง ด้วยความภูมิใจนำเสนอว่ามันสวยงาม และน่าประทับใจเพียงไร จนเธอนั้นต้องไปเยือนมาแล้วถึงสี่ห้าครั้ง โดยที่ก็ยังเผื่อเวลาจะกลับ

ไปอีกทุกเมื่อ ทั้งยังกำชับนักกำชับหนาว่าเป็นที่ ที่เหมาะกับคนอย่างข้าพเจ้าเป็นอย่างยิ่ง พร้อมกันนั้นเธอก็นำภาพความประทับใจที่เคยไปเชียงตุงมานำเสนอ อีกทั้งคอยบรรยายรูปภาพเหล่านั้นว่ามีอะไรอยู่ในภาพบ้าง จนทำให้ข้าพเจ้าคนที่ชื่นชอบสถานที่แนวนี้อยู่แล้วยิ่งอยากไปสักครั้งหนึ่งในชีวิต ไม่เพียงแต่อยากไปตามเรื่องราว คำบอกเล่าของพี่ไก่ แต่อยากไปด้วยความรู้สึกของตนเองด้วยว่า อยากไปสัมผัสด้วยตนเองว่าที่นั่นมีอะไร ทำไมไปแล้ว ต้องไปอีก

และแล้วก็ไม่ผิดหวัง ทุกอย่างเหมือนเข้าข้าง ความต้องการวันหนึ่งถูกตอบสนอง เกิดกลุ่มผู้แสวงหาการท่องเที่ยวเชียงตุงกลุ่มหนึ่งขึ้น วางแผนและออกแบบการเดินทางโดยพี่ไก่ ที่ปรึกษากลุ่มกิตติมศักดิ์ที่จะเดินทางไปกับเราครั้งนี้อีกด้วย เราวางแผนกันไว้ว่าจะไปเชียงตุงในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2557 โดยการไปในครั้งนี้จะต้องมีคนนำเที่ยวโดยต้องเป็นคนพื้นที่นั่นเป็นผู้ดูแล พี่ไก่อีกได้ติดต่อพี่จายโหลงผู้คุ้นเคยกับเธอดี พี่จายโหลงจะเป็นผู้นำเที่ยวและเป็นพลขับผู้ขับรถตู้พาเราท่องเที่ยวตลอดการอยู่ที่เชียงตุงนั่น ส่วนที่เหลือนับจากนี้ก็คือการรอคอยให้เดือนกุมภาพันธ์ผ่านกาลเวลามาให้ถึงก็เพียงเท่านั้น

กุมภาพันธ์ 2557 ความตื่นเต้นก็เดินทางเข้ามาแทนที่ การรอคอยก็สิ้นสุดลง ข้าวของ สัมภาระที่คิดว่าถูกเตรียมไว้อย่างพร้อมที่สุด ก็ไม่เท่าหัวใจที่พร้อมกว่า ในที่นี้ข้าพเจ้าขอเรียกผู้ร่วมเดินทางทุกคนว่า “เรา” เราเหล่านั้นก็เดินทาง เราต่างมาด้วยกัน อาจต่างความต้องการ ต่างความรู้สึก แต่มีจุดหมายเดียวกันคือเชียงตุง เราพร้อมแล้ว ข้าพเจ้า พี่ไก่ พี่ต่อม พี่ต่อ พี่

แอนนา พี่โป่ง น้องนิสิต เด็กหญิงตะวันลูกสาวของพี่โป่งและพี่แอนนา อายุไม่ถึง 10 ขวบ แต่ถือได้ว่าเป็นจอมพลังเลยทีเดียว เราออกเดินทางกันในเวลาเย็นหลังเลิกงานเพื่อจะได้ไปนอนพักค้างคืนที่แม่สาย จังหวัดเชียงรายก่อนที่จะเดินทางในรุ่งเช้าของวันถัดไป รถยนต์ของพี่ต่อนำพาเราออกจากเชียงใหม่และถึงโรงแรมที่พักเชียงรายในเวลาตึก ที่นั่นเป็นบ้านพักเล็กๆประมาณสิบหลังเรียงกันไป ข้าพเจ้าได้พักกับน้องนิสิต รุ่นน้องผู้น่ารักที่อยากร่วมเดินทางไปเชียงตุงด้วยกัน เราแยกย้ายกันเพื่อพักผ่อนให้ร่างกายพร้อมที่สุดสำหรับการเดินทางในวันรุ่งขึ้น

แสงอาทิตย์ของวันใหม่มาพร้อมกับอากาศที่หนาวเย็น ราวกับเป็นนาฬิกาปลุกเตือนใหญ่ให้ผู้คนตื่นจากการหลับใหล บ้างออกจากบ้านไปทำงาน บ้างไปโรงเรียน บ้างทำอาหาร ทุกคนต่างมีกิจกรรมแตกต่างกันไป กลุ่มของเราก็เช่นกัน เราทยอยกันออกจากที่พักเก็บสัมภาระใส่รถยนต์ของพี่ต่อ จักรกลุ่มเตรียมความพร้อมเพื่อออกเดินทางไปยังด่านท่าซี้เหล็กเพื่อพบกับพี่จายโหลง เมื่อทุกคนพร้อมเราเหล่านั้นก็ถึงเวลาต้องไปกันแล้ว เราไปถึงด่านแม่สายก่อนเวลาพอสมควร จึงเป็นโอกาสที่จะแวะหาอะไรกินก่อนเดินทางไกล โจ๊กและต้มเลือดหมูร้านบริเวณด่านท่าซี้เหล็กหอมหวานชวนให้เต็มพละกำลังเดินทางเสียเหลือเกิน เรานั่งกินข้าวกันที่นั่นอย่างอึดหน่าสำราญ ใบหน้าของทุกคนดูแจ่มใส เด็กหญิงตะวันตื่นเต้นกับโลกกว้างใหญ่ข้างหน้า พี่ต่อได้นำรถยนต์ไปฝากไว้ที่บ้านเพื่อนรุ่นน้องที่อยู่บริเวณใกล้ด่านนั้น แล้วเราก็รวมตัวกันหน้าด่านท่าซี้เหล็กในฝั่งประเทศไทยเพื่อรอพี่จายโหลง

นั่งดูผู้คนสัญจรไปมาสักพักก็มีชายร่างท้วม สวมชุดหม้อฮ่อม รองเท้าผ้าใบ และใส่หมวกดูทะมัดทะแมง “สวัสดีครับทุกคน ผมชื่อจายโหลงครับ” หน้าตาที่แสดงออกพร้อมกับคำพูดดูมีมิตรไมตรีเสียเหลือเกิน เราเตรียมเอกสารกันพร้อมแล้ว หน้าทีต่อจากนี้เป็นของพี่จายโหลงทั้งหมด ระหว่างรอข้าพเจ้าก็คิดไประหว่างที่เห็นผู้คนจากฝั่งไทยข้ามด่านไปยังฝั่งแม่สายเพื่อจับจ่าย ชื้อของ คิดไปว่าทุกครั้งที่ข้าพเจ้ามาที่นี่ก็มักจะข้ามมาเพื่อทำกิจกรรมเช่นเดียวกับคนเหล่านี้เสมอ พอได้สินค้าตามความต้องการของตนเองก็จะเดินทางกลับ ไม่ได้คิดว่าจะเลยออกไปเที่ยวที่อื่นนอกเหนือจากนี้ แต่วันนี้ วันที่เป็นครั้งแรกเลยก็ว่าได้ ข้าพเจ้ากำลังจะเดินทางไปอีกที่หนึ่งและเกือบไม่ได้สนใจการซื้อของเหมือนที่ผ่านมาเลย “พร้อมแล้วครับทุกคน เตรียมขึ้นรถตู้ได้เลยนะครับ จายโหลงจะพาไปเที่ยงตุ่งกันแล้วครับ”

ล้อหมุนไป โหม่งตาม ออกเดินทางจากด่านท่าซี้เหล็กไปประมาณ 10 กิโลเมตร สัญญาณโทรศัพท์ก็หมดลง โลกใบเดิมถูกทิ้งลงไปพร้อมกับสัญญาณโทรศัพท์ สิ่งต่างๆรอบๆตัวดูเด่นขึ้น ข้าพเจ้ามองออกไปนอกหน้าต่างรถ เห็นความสวยงามตลอดสองข้างทาง แม่น้ำที่ทอดยาว และทิวเขาสุดลูกหูลูกตา ทุ่งนาแสงแดด และผู้คนที่ยังจรบนท้องถนน มันไม่ใช่ภาพถ่าย

พร้อมการบรรยายของพี่ไก่อีกต่อไป มันเป็นสิ่งที่ข้าพเจ้าสัมผัสด้วยตัวเอง และเปลี่ยนผู้บรรยายเป็นพี่จายโหลงที่คอยพูดอธิบายเรื่องราวตลอดสองข้างทาง

ข้าพเจ้าเคยผ่านเรื่องราวของเชียงตุงจากตัวอักษร มาพอสมควร จากบทความ หนังสือ หรือแม้กระทั่งเรื่องเล่าจากผู้ที่เคยได้ไปพบเจอ เรื่องราวเหล่านั้นล้วนแล้วแต่เป็นการบอกถึงสถานที่ท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ว่ามีที่ไหนบ้าง สวยงามขนาดไหน และต้องไปดูสักครั้ง แต่เที่ยวแล้วเล่าเลยในทีนี้ขอพูดถึงความประทับใจในผู้คนของเชียงตุง ความประทับใจที่ข้าพเจ้าอยากบอกต่อ ความประทับใจที่ตราตรึงใจ สถานที่อันสวยงามสามารถบอกเล่าเรื่องราวได้ผ่านภาพถ่าย แต่จิตใจของผู้คน มิตรไมตรี น้ำจิตน้ำใจ รอยยิ้มที่ผ่านกาลเวลาทุกยุคทุกสมัย เหล่านี้จะบอกเล่าเรื่องราวผ่านจิตใจของผู้ที่เคยผ่านมาได้ ซึ่งข้าพเจ้าขอยกให้เป็นเรื่องเล่าในโอกาสนี้

ความประทับใจมันเริ่มขึ้นตั้งแต่เจอพี่จายโหลง บุคคลเอนกประสงค์ ที่ข้าพเจ้าเรียกว่าบุคคลเอนกประสงค์คงเพราะพี่จายโหลงนั้นรับหน้าที่เป็นทุกอย่าง คนขับรถ ผู้บรรยาย ผู้แนะนำร้านอาหาร ผู้สอนประวัติศาสตร์ นาฬิกาปลุกยามเช้า เพื่อนร่วมเดินทาง ผู้ดูแลเด็ก(น้องตะวัน) ที่ปรึกษา และอีกหลายๆอย่างที่บรรยายอย่างไรเสียก็ไม่หมด

โรงแรมแอร์ เชียงตุง ที่พักสุดหรูเตียงนุ่ม ผ้าห่มอุ่น ที่ที่พวกเราเข้าพัก เจ้าของโรงแรมเป็นญาติกับพี่จายโหลง ให้การต้อนรับเราอย่างดี เราไปถึงที่นั่นในช่วงเย็นเกือบค่ำ พี่จายโหลงของเราบอกว่าให้เก็บสัมภาระเข้าห้องของตนเองและพักผ่อนกันสักประมาณ 30 นาที แล้วจะพาออกไปกินหมูกระทะที่ริมหนองตุง “โอ้หมูกระทะมาไกลถึงเพียงนี้” ความคิดตุงๆ นี้ ผุดขึ้นมาในหัวของข้าพเจ้า คิดไปว่าคงจะเป็นร้านนั่งกันเป็นกลุ่มๆ มีถาดวางอาหารเรียงรายให้เราไปตักเอาอย่างที่ต้องการ กุ้ง ปลาหมึก หมู ไก่ ลูกชิ้น รวมไปถึงวัตถุดิบที่เพิ่งมีในร้านหมูกระทะที่เคยสัมผัส แต่หมูกระทะเหมือนกันวันนี้มากินที่เชียงตุง ก็คงได้เปลี่ยนบรรยากาศ สิ่งนี้คือความคิดของข้าพเจ้าล้วนๆ ข้าพเจ้าพักห้องเดียวกับน้องนิสิตเช่นเคย ห้องของโรงแรมกว้างขวาง มีทีวีที่ดูรายการของประเทศไทยได้ พักผ่อนซักครู่หนึ่งพี่จายโหลงของเรา ก็เรียกรวมพลกันแล้วรวมพลไปกินหมูกระทะเชียงตุงริมหนองตุง

ภาพหมูกระทะที่คิดไว้แต่แรกนั้น พอได้มาสัมผัสของจริงแล้ว สัมไปได้เลยว่าเคยคิดอะไรมา หมูกระทะของที่นี่เป็นเนื้อหมูสีออกแดง อาจเกิดจากเครื่องเทศที่หมักในตัวหมู ผักเครื่องเคียงมีอยู่ประมาณ ๒ ประเภท น้ำจิ้มมีอยู่เพียงชนิดเดียว หม้อที่ใช้ในกิจกรรมหมูกระทะเป็นหม้อที่เหมือนของร้านหมูกระทะมาตรฐาน วางไว้

บนเตาถ่านที่ไวกลิ่นหอมยิ่งนัก เราไม่ต้องเดินไปตักวัตถุดิบที่เราอยากกิน ที่นี่มีเพียงแต่หมูสีแดงก็เท่านั้น หรือเมื่อย้อนกลับไปคิดแล้ว สิ่งนี้อาจเรียกว่าหมูกระทะที่แท้จริงก็เป็นได้ เพราะมีแต่หมูเพียงอย่างเดียวจริงๆ พอได้ลองรับประทานแล้วก็ไม่ผิดหวัง อร่อยและหอมยิ่งนัก แท้จริงแล้วการกินหมูกระทะที่นี่ หนองตุงคือน้ำจิ้มรสเด็ดจริงๆ เปรี้ยวอร่อยลิ้นชอบฟ้าไปแล้วดวงไฟสุกสว่างเข้ามาแทนที่ อากาศเริ่มเย็นลงบรรยากาศริมหนองตุงสวยงามน่าประทับใจ แล้วเราก็กลับที่พักเพื่อเดินทางไกลในวันรุ่งขึ้น

เช้าวันใหม่ แสงอาทิตย์ขึ้นจากขอบฟ้าพร้อมกับอากาศหนาวเย็น ตลาดหน้าโรงแรมเริ่มคึกคัก ข้าพเจ้าสังเกตได้ว่ามีแม่ค้าผู้มาขายของจากหลากหลายชนเผ่าแต่ก็ล้วนมานั่งขายของด้วยกัน พุดคุยกัน ยิ้มแย้มแจ่มใสหัวเราะด้วยกัน เหมือนเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มใหญ่เสียมากกว่าการสนใจแต่จะขายของเพียงอย่างเดียว รอยยิ้มที่เปื้อนบนใบหน้าของทุกคนทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกอบอุ่นใจมาก ที่นั่นไม่ว่าเราจะเดินผ่านบ้านใคร หรือเจอใครบนท้องถนน รอยยิ้มจะเป็นสิ่งที่ถูกแสดงออกให้เห็นน่าชุ่มชื่นหัวใจเสมอ เราเดินทางไปยังวัดวาอารามที่มีอยู่มากมายในเชียงตุง ศิลปะที่มาพร้อมกับความศรัทธาแสดงออกผ่านลวดลายตระการตา รูปทรงพระพุทธรูป และสิ่งศักดิ์สิทธิ์สำคัญ

ทางพระพุทธศาสนา แต่ละวัดมีพระและลูกเณรที่ยังเป็นเด็กเล็กๆอยู่มาก รวมไปถึงโรงเรียนต่างๆที่มีเด็กนักเรียนน่ารักๆ ทาหนาคาที่โบหน้า เวลายิ้มกว้างๆ ทำให้ทาหนาคาแตกและปลิวออกไปตามสายลม และอีกที่คือบ้านแอ่น ที่ต้องขึ้นเนินไปสูงพอสมควร ที่นั่นเราพากันซื้อขนมไปแจกเด็กๆ พอไปถึงที่จ่ายโหลงจัดการให้เข้าแถวรับขนมที่ซื้อมา ความมีระเบียบวินัยอันอยู่ในจิตสำนึกทำให้เด็กเหล่านั้นเข้าแถวและไหว้รับขนมอย่างงดงาม ที่นี้เองที่ข้าพเจ้าคิดถึงคำว่า “ด้อยโอกาส” เวลาที่เราคิดถึงคำว่าเด็กด้อยโอกาสนั้นมักจะมองเห็นภาพเห็นภาพเด็กเนื้อตัวมอมแมม เสื้อผ้าเก่าๆ ไม่ค่อยได้รับการศึกษา และอีกหลายๆอย่างที่เรามักตีความโดยปฏิเสธไม่ได้ที่จะเอาความรู้สึกเข้าไปร่วมด้วยในการตัดสินใจเช่นนั้น แต่พอมาเห็นที่นี้ภาพที่ข้าพเจ้าเห็นดูเหมือนกับว่าเป็นอะไรที่ถูกต้องไปเสียหมดกับภาพของคำว่าด้อยโอกาส แต่ในความรู้สึกกลับขัดกัน เด็กที่นี้อาจจะไม่ได้ด้อยโอกาส แต่พวกเขาเหล่านั้นกำลังอยู่ในโอกาสอันเหมาะสมของตนเอง และเลือกที่จะมีความสุขที่สุดในโอกาสนั้น โบหน้าเปื้อนรอยยิ้มเป็นโบหน้าที่ไม่ต้องการอะไรอีก เป็นโบหน้าที่มีความสุขในวันนี้ไม่โยยหาความสุขที่มาไม่ถึงอันไม่รู้ด้วยซ้ำว่าจะสุขแบบที่วาดฝันหรือไม่ นี่คงเป็นความสุขที่แท้จริงเสียแล้ว หากเรามองให้มีความสุขที่จะมีได้อาจเป็นสุขที่เราพอ และไม่ต้องการอะไรมากเกินไป

ที่นี้ผู้คนทำให้ข้าพเจ้าประทับใจมาก ประทับใจในสิ่งที่เกิดขึ้นทุกอย่าง ดอยเหมยที่ต้องผ่านภูเขา เราพบเจอผู้คนระหว่างทาง เขาเหล่านั้นยิ้มแย้มแจ่มใสให้เรา บนดอยเหมยที่นั้นผู้คนมากมายออกไป หลายเพศหลายวัย หลายช่วงอายุ แต่ใกล้ชิดด้วยมิตรภาพ

กาตหลวงเชียงตุงที่อันมีผู้คนมากมายที่เราเจอกันครั้งแรกแต่กลับเหมือนคุ้นเคยกันมานาน การเดินทางไปในหมู่บ้านที่ผ่านหน้าบ้านใดก็จะมีแต่การทักทายเชิญ

ขึ้นไปเที่ยวบนบ้าน เชิญกินข้าว สิ่งเหล่านี้ชาวเชียงตุงปฏิบัติเช่นเดียวกันเกือบทุกบ้าน อีกอย่างคงเป็นมิตรภาพอันเกิดขึ้นจากกลุ่มผู้เดินทาง เราบางคนเพิ่งเจอกันครั้งแรกแต่กลับช่วยเหลือและมีความน่าประทับใจเกิดขึ้นหลายๆอย่าง ที่ข้าพเจ้าประทับใจและจำได้ที่สุดคงเป็นเมื่อครั้งที่ได้ไปเดินเที่ยวงานประกวดร้องเพลงในคืนหนึ่งที่เชียงตุง เราต่างเดินเที่ยวเล่นในงานและแยกย้ายกันออกไป สุดท้ายมีการพลัดหลงกัน ที่นั้นไม่มีคลื่นโทรศัพท์ที่จะทำให้เราได้ตามหากันได้ง่ายๆ เราแยกย้ายกันออกตามหากันจนมาเจอกันในที่สุด ปัญหาสำหรับข้าพเจ้าเหมือนปัญหาที่เป็นความสุข โลกที่การติดต่อสื่อสารยากขึ้นกลับทำให้คนใกล้กันง่ายขึ้น นานแค่ไหนแล้วที่ความง่ายของเทคโนโลยีเข้ามาครอบครองโลกของเราขนาดนี้ ดาบสองคมเล่มนี้มีประโยชน์ก็จริง เราปฏิเสธไม่ได้ว่ามันง่ายขึ้น ทำให้เราติดต่อสื่อสารกับคนที่เรารัก และรักเราได้อย่างง่ายดาย แต่บางทีมันก็ทำลายความรู้สึกดีหลายๆ อย่างไปด้วยเช่นกัน

ไม่มีงานเลี้ยงใดไม่มีวันเลิกรา ประโยคยอดนิยมนี่ใช้ได้ทุกยุค ทุกสมัยจริงๆ เมื่อวันแรกมาถึง วันสุดท้ายก็เดินทางมาพร้อมกัน อย่างที่บอกแต่แรก เรื่องเล่าเหล่านี้เล่าถึงความประทับใจในจิตใจของชาวเชียงตุง ความประทับใจที่สวยงาม มีคุณค่า ข้าพเจ้าเคยคิดมาเสมอว่าไม่เคยมีที่ใดบนโลกนี้อบอุ่นเท่ากับบ้านแล้ว ความคิดนี้ถูกเปลี่ยนไปครั้งแรกเมื่อตอนข้าพเจ้าฝึกงานที่จังหวัดน่าน ที่นั้นอบอุ่น และให้ความประทับใจกับข้าพเจ้ามีเคยสับสนแล้ว ก็ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าครั้งนี้ “เชียงตุง” เมืองอันมีมนต์เสน่ห์ของผู้คน บ้านเมืองรวมไปถึงอีกหลายๆ อย่างนี้ จะทำให้ข้าพเจ้าลืมได้ลงการลาจากอาจมิใช่การจากลาเสมอไป สำหรับที่นี้แล้วข้าพเจ้าคิดว่าต้องมีครั้งต่อไปแน่นอน เราจะไม่พูดคำว่าลาก่อนนะเชียงตุง จะมีแต่คำว่า “แล้วเราจะกลับมาพบกันใหม่”

ภูมิปัญญาพื้นบ้าน

สมุนไพรรอบตัว : ย้อมผ้าก็ได้ ใช้รักษาโรคก็ดี

เรื่องและภาพ : พญ.ลลิตา อีระศิริ ¹

¹ ผู้อำนวยการบลิเวียงพิงค์ศูนย์ธรรมชาติบำบัด

แต่ไหนแต่ไรมาคนไทยอยู่กับธรรมชาติ อิงแอบสนิทแนบกับป่าเขา แม่น้ำลำธาร สายลมแสงแดดอย่างแยกไม่ออก ต้นไม้พืชพรรณคือสิ่งเอื้อปัจจัยสี่ให้กับชีวิต ไม่ว่าจะเป็นที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม อาหาร และยารักษาโรค ด้วยคนเราต้องพึ่งพาต้นไม้ใบหญ้า พืชผักรอบตัวทั้งสิ้น

ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจแต่อย่างใดที่พืชสมุนไพรสำหรับสีย้อมก็สามารถใช้บรรเทาอาการเจ็บป่วย หรือใช้เป็นยารักษาโรคได้

เมื่อทุกวันนี้ เราพยายามหวนกลับไปหาธรรมชาติ จึงมีงานวิจัยหลากหลายที่สามารถตอบได้ว่า ทำไมพืชสมุนไพร และตัวยาโบราณบางอย่างจึงมีประโยชน์ต่อสุขภาพ

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างที่น่าสนใจของการใช้พืชสมุนไพรในการย้อมสีผ้า แต่ในขณะเดียวกันคนโบราณก็ใช้เป็นยารักษาโรคด้วย

คราม

ใบและรากของคราม เป็นสีย้อมจากธรรมชาติที่สำคัญ ให้สีน้ำเงินเข้ม และฟ้า

มนุษย์เรารู้จักครามมานานกว่า 5,000 ปีแล้ว เนื่องจากมีบันทึกจากหมู่บ้านโบราณที่ทีปัสในอียิปต์ว่า ชาวอียิปต์สมัยนั้นใช้ครามย้อมผ้า ในคัมภีร์ไบเบิลก็มีบันทึกเรื่องนี้ ที่อินเดีย จีน ญี่ปุ่น พม่า ลาว เวียดนาม และไทย ก็ใช้ครามเป็นสีย้อมเช่นเดียวกัน ต้นครามจึงเป็นพืชที่พบได้ไม่ขาดในบ้านคนโบราณ

ในเมื่อเราอยู่กับต้นครามมานานนับพันๆ ปี ต้นครามจึงถูกนำมาใช้เป็นยาสารพัด เริ่มด้วยการสังเกตว่าครามสมานแผลที่ผิวหนังได้ดีกว่า จึงเริ่มมีการเอา

ครามมาใช้เป็นยาทาภายนอก แล้วก็เริ่มนำรากและใบของมันมาทำเป็นยา

ตำราอายุรเวทของอินเดียกล่าวว่า สามารถใช้ทั้งครามบ้าน ครามป่ามารักษาอาการอักเสบ เช่น ตับอักเสบที่มีอาการดีซ่าน รักษาอาการทางเดินปัสสาวะอักเสบ ใช้รักษาไข้หวัด โรคปอด ไกรณ รักษาโรคบิด ลำไส้อักเสบ มีบันทึกกระทั่งใช้รักษาโรคข้อ ริดสีดวง ทวารและขับพยาธิ ซึ่งทำให้ครามถูกใช้เป็นยาครอบจักรวาล

ล่าสุดมีการศึกษาพบว่าครามมีสารต้านอนุมูลอิสระที่มีผลต่อเซลล์ประสาทโดยเฉพาะในส่วนของสมองที่เรียกว่าฮิปโปแคมปัส จึงอาจจะใช้รักษาโรคลมชัก โรคทางประสาท และอาจจะมีผลต่อโรคอัลไซเมอร์ในอนาคต

แถมด้วยสารต้านมะเร็งจำพวก flavanoids saponins tannins และ anthroquinone รวมทั้ง steroidal terpenes และ phenols ที่มีผลต้านมะเร็งปอดโดยเฉพาะ

ใบของครามมีผลลดระดับน้ำตาลในเลือดของหนูทดลอง ทำให้ควบคุมเบาหวานได้ดีขึ้น

สารสกัดของครามช่วยแก้อาการอักเสบของข้อต่อในสัตว์ทดลอง

จากงานวิจัยยังพบว่า ใบและรากของครามยังมีผลต่อการไหลเวียนของเลือด ลดการหลั่งของฮีสตามีน มีผลรักษาทับอักเสบ เสริมการทำงานของม้าม ซึ่งน่าสนใจมาก

จากตำราอายุรเวท แนะนำการใช้ครามดังนี้คือ ใช้ผงคราม 1 ช้อนโต๊ะ ละลายในน้ำเดือดครึ่งลิตร หรือ 500 ซีซี ทิ้งไว้จนเย็น แล้วกรองเอาน้ำมาดื่มครั้งละ 1 ช้อนโต๊ะ

มะเกลือ

คนไทยใช้ผลมะเกลือสำหรับย้อมผ้าสีดำ

แล้วก็เป็นที่รู้จักกันมานานแล้วว่า ลูกมะเกลือสามารถใช้ถ้ายาธิ์ไล่ได้ดี มะเกลือยังมีผลต่อการย่อยอาหาร ใช้แก้ท้องเสียได้ หากเอาลูกมาฝนกินกับน้ำข้าว

ทุกวันนี้มะเกลือถูกบรรจุให้เป็นหนึ่งในสมุนไพรในงานสาธารณสุขมูลฐาน

มะเกลือ

ดอกคำฝอย

ขมิ้นชัน

สำหรับวิธีใช้มะเกลือเพื่อถ่ายพยาธิได้ ให้ทำดังนี้ คือ ให้เอาลูกสดและใหม่ มาจำนวนเท่าอายุ แต่ไม่ให้ใช้เกิน 25 ลูก โขลกผลมะเกลือให้ละเอียด แล้วผสมกับน้ำกะทิ ให้เต็มทันที หลังจากนั้น 30 นาที ให้ผสมติเกลือ 10 กรัมในน้ำ 1 แก้ว แล้วดื่มตามเพื่อให้ระบายเอาพยาธิออกมา

ข้อควรระวังอย่างยิ่งคือ ถ้าทิ้งมะเกลือไว้ ไม่กินทันทีจะมีพิษ อาจจะทำให้ตาบอดได้ ว่ากันว่าหากมะเกลือเปลี่ยนสีเป็นสีดำแล้วนั้นคือมันมีพิษไม่ควรนำมากิน

ปัจจุบันนี้มีสารสกัดจากมะเกลือใช้กำจัดพยาธิแล้ว ซึ่งหากกินแบบนี้ก็จะปลอดภัยจากพิษมากกว่า

ดอกคำฝอย

ดอกคำฝอยถูกใช้เป็นสารให้สีส้มอมเหลือง และถูกใช้อย่างแพร่หลายเพื่อแต่งสีอาหารและทำเป็นสีย้อมผ้ามานานนับตั้งแต่สมัยอียิปต์ ในหุยมพระศพของตุตันคาเมน นักประวัติศาสตร์ก็พบผ้าย้อมสีเหลืองดอกคำฝอย

เมื่อประวัติการใช้มีมาช้านานหลายพันปี ดอกคำฝอยก็เช่นกัน จึงถูกนำมาใช้เป็นยารักษาโรคด้วย

ในจีนโบราณ ดอกคำฝอยถูกใช้เป็นยาลดปวด กระตุ้นการไหลเวียนของเลือด ลดอาการไข้ใน รักษาแผล รักษาอาการประจำเดือนผิดปกติ ปวดประจำเดือน ลดไข้ เป็นต้น

หมอชาไทยใช้ดอกคำฝอยบำรุงเลือด แก่น้ำเหลืองเสีย บำรุงหัวใจ บำรุงประสาท แก้ประจำเดือนผิดปกติ ใช้เมล็ดขับประจำเดือน ขับเสมหะ แก่โรคผิวหนัง แก้อาการบวม และใช้ตำพอกหัวเหินหลังคลอดบุตร นัยว่าช่วยขับเลือดเสียออกมา และทำให้มดลูกเข้าอู่เร็ว

น้ำมันจากเมล็ดใช้ทาแก้อัมพฤกษ์ อัมพาต และการขัดตามข้อ

ที่ตีกว้านนั้นคือ ทุกวันนี้ นักวิทยาศาสตร์พบว่าในดอกคำฝอยแห้งมีสารชื่อ nicotiflorin ช่วยลดอัตราการตายของเซลล์สมอง จึงช่วยบรรเทาอาการของอัมพฤกษ์ อัมพาตลง การดื่มชาชงดอกคำฝอยในผู้ป่วยอัมพฤกษ์ อัมพาต น่าจะช่วยให้ฟื้นตัวได้เร็วขึ้น

คนทั่วไปสามารถใช้ชาชงดอกคำฝอย ในการลดความดันเลือด ใช้ลดไขมันในเลือด

ส่วนน้ำมันดอกคำฝอยมีกรดไขมันไม่อิ่มตัวสูงมาก สามารถใช้ลดไขมันในเลือด ลดคอเลสเตอรอล ป้องกันโรคหัวใจและอัมพาตได้ แถมในน้ำมันดอกคำฝอยมีสารต้านอาการอักเสบ มีฤทธิ์ฆ่าเชื้อแบคทีเรียบางตัว

ข้อห้ามของดอกคำฝอยคือ ห้ามสตรีมีครรภ์กิน ซึ่งเป็นข้อห้ามของหมอจีน หมอไทยโบราณมาก่อน เนื่องจากชาชงดอกคำฝอยทำให้เซลล์กลายพันธุ์ได้ จึงควรระมัดระวังความผิดปกติของเด็กในท้อง

ขมิ้นชัน

ขมิ้นชันเป็นพืชในสวนครัวของคนตะวันออก คนไทย คนอินเดีย คนมาเลเซีย คนอินโดนีเซีย ล้วนใช้

แก่งขมิ้นชันแต่งสีอาหาร ย้อมผ้า ให้สีเป็นสีเหลือง และผู้คนใช้เป็นสมุนไพรรักษาโรคมะเร็งน้อยกว่าพันปี ตำรายาไทยใช้ขมิ้นชันรักษาโรคผิวหนัง โดยเอามาฝนพอกฝีในเด็ก ใช้ทาผื่น หรือทำเป็นผงผสมน้ำ ใช้รักษาโรคท้องอืด ท้องเฟ้อ อาหารไม่ย่อย ลดลมในท้อง

ทุกวันนี้เราพบว่าในขมิ้นชันมีสาร curcumin มีฤทธิ์เป็นยาปฏิชีวนะ ยับยั้งการเกิดหนอง สามารถใช้ทาแผลพุพองในผื่นที่เกิดกับเด็ก ปรากฏว่าได้ผลดี เทียบเท่าการใช้ยาปฏิชีวนะ ทั้งยังสามารถใช้ยับยั้งแบคทีเรียที่ทำให้เกิดท้องเสีย โดยเฉพาะ E. coli จึงสามารถใช้ขมิ้นชันรักษาอาการท้องเสียได้ผลดี

Curcumin ยังกระตุ้นการหลั่งเมือกในกระเพาะอาหารและทางเดินอาหาร จึงสามารถใช้รักษาแผลในกระเพาะอาหารได้ผล

น้ำมันหอมระเหยในขมิ้นชันยังมีสาร curcumin และ p-tolylcarbinol ใช้เพิ่มน้ำย่อย และขับน้ำดีออกมามากขึ้น เป็นการใช้ขมิ้นชันช่วยย่อยอาหารดีขึ้น แก้อาการจุกเสียดโดยเฉพาะในผู้สูงอายุ ที่กินไขมันมากเกินไป

ยังมีการศึกษาขมิ้นชันมากมาย ในการใช้รักษาโรค มะเร็ง มีรายงานว่าขมิ้นชันที่มากกว่าวันละ 20 กรัมขึ้นไป มีสารต้านอนุมูลอิสระมากพอที่สามารถยับยั้งการเติบโตของก้อนมะเร็งหลายชนิด

อีกประการหนึ่งขมิ้นชันสามารถกระตุ้นตับให้ขับสารพิษออกมาได้มากขึ้น เพิ่มภูมิต้านทานได้ และอาจจะเห็นผลหนึ่งที่ขมิ้นชันสามารถยับยั้งการโตของก้อนมะเร็งได้

กล้วย

ต้นกล้วย และกาบกล้วยให้สีย้อมเป็นสีน้ำตาล สำหรับคนไทยแล้ว ไม่ว่าบ้านไหนก็ต้องปลูกต้นกล้วย เนื่องจากเราใช้ประโยชน์จากกล้วยได้ทุกส่วน สำหรับประเพณีขึ้นบ้านใหม่ทีไรพิธีจะขาดต้นกล้วย อ่อนไม่ได้ ทำพิธีเสร็จก็ปลูกกล้วยเอาไว้ใช้ประโยชน์ต่อได้เลย

กล้วยในแง่ของยาสมุนไพร มีฤทธิ์ฝาดสมาน หมอยาโบราณใช้ผลกล้วยรักษาอาการท้องอืด อาหารไม่ย่อย รวมทั้งอาการอักเสบในระบบย่อยได้ดี ใช้หว่าบสีเติมน้ำนมในแม่ลูกอ่อน ใช้ยางกล้วยในการห้ามเลือด แต่ข้อควรระวังคือวิธีนี้อาจจะทำให้เกิดผื่นแพ้ได้

กล้วย

สมัยนี้มีงานวิจัยเกี่ยวกับกล้วยที่มีผลต่อสุขภาพที่น่าสนใจ ดังนี้

กล้วยมีแป้งชนิดพิเศษ (resistant starch) ที่ย่อยได้ช้า และดูดซึมได้ยากจึงใช้เป็นใยอาหาร เป็นสารอาหารในกลุ่ม 프리ไบโอติกที่มีประโยชน์ในการควบคุมแบคทีเรียในลำไส้ ทำให้มีสุขภาพลำไส้แข็งแรง แก้อาการท้องผูกเป็นต้น

กล้วยน้ำว้าดิบมีสาร sitoindoside และ leucocyanidins ซึ่งออกฤทธิ์ป้องกันและรักษาแผลในกระเพาะอาหาร จึงใช้รักษาโรคกระเพาะและโรคกรดไหลย้อนได้อย่างได้ผล โดยเอากล้วยน้ำว้าดิบมาหั่นแล้วตากแดดไว้จนแห้งความฝาดของกล้วยดิบจะหายไป นำมาเคี้ยวกิน 3-5 แว่น ก่อนอาหาร วันละ 3 มื้อทุกวัน จนกว่าจะหาย หรือเอากล้วยตากแห้งไปบดเป็นผง แล้วใช้ผงกล้วย 1-2 ช้อนโต๊ะ ผสมน้ำ 1 ถ้วยชา เติมน้ำผึ้งลงไปนิดเดียว ดื่มน้ำก่อนอาหารทุกมื้อก็ได้

กล้วยมี tryptophan ซึ่งสมองสามารถเอาไปใช้สร้างเป็นสื่อประสาทหลายชนิด จึงช่วยบรรเทาอาการหงุดหงิดในผู้หญิงวัยหมดประจำเดือน หรือในขณะมีประจำเดือน บรรเทาอาการซึมเศร้า ช่วยบรรเทาอาการนอนไม่หลับโดยกินก่อนนอน

กล้วยมีเกลือแร่โปตัสเซียมสูง การกินกล้วยเป็นประจำจะทำให้ภูมิต้านทานดีขึ้น ตลอดจนมีฤทธิ์ขับปัสสาวะได้น้อย จึงมีประโยชน์ในการควบคุมความดันเลือด และเกลือแร่ในร่างกายให้อยู่ในสมดุล

สมอพิเภก

สมอพิเภก

ผลของสมอพิเภกเมื่อนำมาย้อมผ้าให้สีเขียวเข้มมาเปลี่ยนต้นย้อมได้สีเหลือง

สำหรับผลของสมอพิเภกเป็นยาสำคัญหนึ่งในส่วนประกอบของ ตริผลา ซึ่งเป็นตำรับโบราณมีประโยชน์ต่อสุขภาพสารพัด อันประกอบด้วยสมอไทย สมอพิเภก และมะขามป้อม

สมอพิเภก มีสรรพคุณเป็นยาบำรุงร่างกาย เจริญอาหาร กระตุ้นการหลั่งของน้ำดี ช่วยย่อย ขับลม เหมาะสำหรับผู้ป่วยอายุ ไล่ไป แก่โสมมีเสมหะ บรรเทาอาการเจ็บคอ แก้เสียงแห้ง แก้ผื่นผิวน้ำ

หากต้องการใช้เป็นยาระบาย ให้ใช้ผลสด ที่ยังไม่แก่จัด โดยใช้สมอพิเภกปริมาณ 2-3 ลูก ต้มในน้ำ 1 แก้ว ใส่เกลือเล็กน้อย ดื่มทุกวัน

แต่ผลแก่และแห้งของสมอพิเภก ใช้รักษาอาการท้องเสีย รักษาบิด ลำไส้อักเสบ โดยเฉพาะอาการถ่ายเป็นมูก

เปลือกสมอพิเภกใช้เป็นยาขับปัสสาวะ

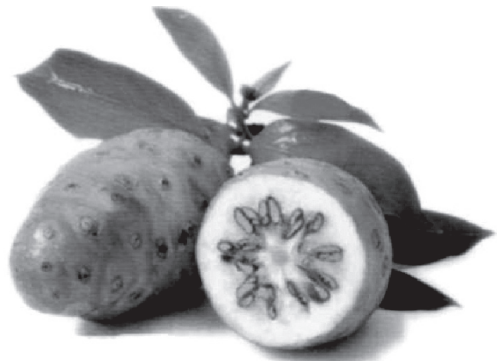
ผลแก่ และแก่นต้นใช้รักษาโรคผิวหนัง

มีข้อมูลจากงานวิจัยว่าสมอพิเภกมีฤทธิ์ต้านแบคทีเรีย ต้านไวรัสกระทั่งไวรัส HIV ยีสต์ รวมทั้งเชื้อมาเลเรีย

ยอ

รากยอให้สีย้อมเป็นสีเหลือง สีส้ม สีแดง แล้วแต่จำนวนเกลือที่ใส่ผสมลงไป

คนไทยนิยมปลูกต้นยอไว้ในบ้าน เนื่องจากชื่อ

ยอ

เป็นสิริมงคล เรานิยมเอาใบมาทำเป็นอาหาร และเอาลูกยอมาทำส้มตำ และใช้เป็นยาแก้ไอเจ็บ

ทุกวันนี้เรารู้ว่าใบยอมีสารต้านอนุมูลอิสระ มีเบต้าแคโรทีนสูงสุดในบรรดาพืชทั้งหลาย มากกว่าแครอทถึง 20 เท่า ทำให้ผิวสวย บำรุงสายตา เพิ่มภูมิต้านทาน

รากยอใช้เป็นยาระบาย

ผลอ่อน ใช้เป็นยาขับลม ช่วยย่อย บำรุงธาตุ แก้เหงือกอักเสบ เป็นยาขับประจำเดือน

ผลแก่ แต่ยังไม่ทันสุก ใช้เป็นยาแก้ไอเจ็บ โดยต้มกับรากผักชีในน้ำ ให้หญิงมีครรภ์ดื่มแก้แพ้ท้อง หรือเอามาฝานย่างไฟอ่อน จนแห้ง แล้วนำมา 1 กำมือ ต้มกับน้ำดื่มบ่อย ๆ

หว่า

ลูกหว่าให้สีย้อมเป็นสีม่วงอ่อน

ลูกหว่าก็เป็นสมุนไพร สีม่วงจัดของลูกหว่าเป็นสีของสารต้านอนุมูลอิสระ จึงใช้ลูกหว่าสุกแก้อักเสบของแผลในปาก เหงือกอักเสบ และแผลร้อนใน

ลูกหว่าดิบ มีรสฝาดเป็นแทนนิน ใช้แก้อาการอักเสบในกระเพาะลำไส้ แก้อาการท้องเสีย ลำไส้อักเสบ

เมล็ดลูกหว่า ใช้แก้ท้องเสีย ลดน้ำตาลในเลือด

เปลือกต้นลูกหว่า ใช้ต้มน้ำดื่มแก้บิด ลำไส้อักเสบ และอมแก้แผลในปาก

ผักปลัง

ลูกผักปลังที่แก่จัดให้สีย้อมเป็นสีม่วง ใช้แต่งสีอาหารเป็นสีม่วง

หมอยาไทยใช้ผักปลังทุกส่วนเป็นยา ได้แก่
ต้น แก้วท้องผูก แก้วท้องอืด ลดไข้ แก้วอักเสบ
แก้วพิษฝีดาษ แก้วปัสสาวะขัด

ใบ มีฤทธิ์ระบาย ใช้ขับปัสสาวะ แก้วบิด แก้วอักเสบ
ใช้พอกฝี แก้วผื่นคันและโรคกลาก

ดอก ใช้ทาแก้กลากเกลื้อน

ราก แก้วโรคผิวหนัง แก้วท้องผูก ขับปัสสาวะ
ใช้ทาแก้รังแค

หว่า

ดาวเรือง

ดอกให้สีย้อมเป็นสีเหลือง ใช้แต่งสีอาหารเป็นสี
ส้มเหลือง ใช้เป็นอาหารให้ไก่กินเพื่อให้ไข่แดงสีเข้มจัด

ดอกดาวเรือง ใช้เป็นยาแก้เวียน บำรุงสายตา
แก้ตาเจ็บ ตาบวม แก้วคางทูม แก้วร้อนใน ละลายเสมหะ
โดยเอากลีบดอก 3-10 กรัมมาต้มน้ำดื่ม หรือ เอากลีบ
ดอกแห้งผสมน้ำผึ้งอย่างละเท่ากัน

ดอกดาวเรืองใช้ล้างแผลจะทำให้แผลสมานเร็ว
โดยเอาดอกมาต้มน้ำ แล้วกรองเอากลีบดอกออก
ก่อนนำน้ำไปชำระแผล

ใบและต้นดาวเรือง ใช้แก้อาการแน่นท้อง จุกเสียด
ต้มกับน้ำแก้อาการปวดข้อ น้ำคั้นจากใบใช้รักษาฝี

รากเป็น ยาระบาย ยาแก้พิษ แก้วอาการบวม
อักเสบ

ผักปลัง

ฝาง

ฝางมีสองชนิด ฝางเสน แก่นของมันให้สีย้อม
สีแดง ฝางส้ม ให้สีเหลือง หรือชมพู

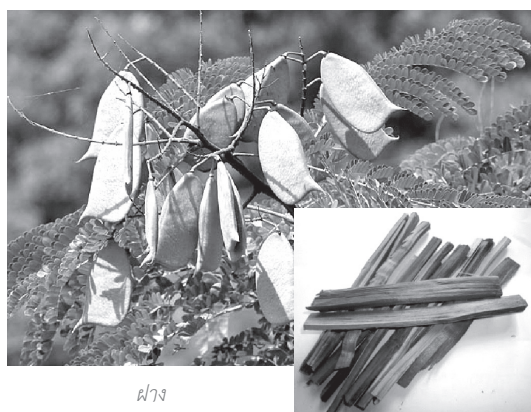
แก่นฝางมีรสฝาด มีแทนนินอยู่สูง จึงสามารถใช้
เป็นยาแก้ท้องเสีย โดยใช้แก่นฝางเสน 4-6 ชิ้นต้มกับ
น้ำ 2 แก้ว เคี้ยวให้เหลือ 1 แก้ว กินครั้งละ ครั้งแก้ว
จนกว่าจะหยุดถ่าย

ใช้แก่นฝางเป็นยาขับประจำเดือน โดยใช้ 5-8
ชิ้น ต้มกับน้ำ 2 แก้ว ใส่เนื้อมะขามทั้งรกลงไปต้มด้วย
เคี้ยวต่อไปให้เหลือครึ่งแก้ว แบ่งดื่มเช้าครั้งหนึ่งเย็น
ครั้งหนึ่ง

ใช้รักษาน้ำกัดเท้า โดยฝนแก่นฝางเสน 2
ชิ้น กับน้ำปูนใส ทาบริเวณน้ำกัดเท้า

ดาวเรือง

ฝาง

เพกา

เพกา

เปลือกต้นเพกาให้สีย้อมสีเขียว

ฝักเพกาเป็นทั้งอาหารและยาสมุนไพร ทุกวันนี้เรารู้ว่าฝักเพกาเป็นยาเย็น จีนใช้แก้ร้อนใน และนักวิทยาศาสตร์พบว่าฝักเพกามีสารต้านมะเร็ง จึงเป็นอาหารที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพ

สำหรับที่ใช้ในตำรายาไทยได้แก่

ราก บำรุงธาตุ ทำให้เจริญอาหาร ใช้แก้ท้องร่วง แก้บิด เอารากมาฝนกับน้ำปูนใส ทาแก้อาการอักเสบ ฟกบวม

ฝักเพกา ขับลม แก้ท้องอืด บำรุงธาตุ

เมล็ด เป็นยาถ่าย แก้ร้อนใน แก้ไอ ขับเสมหะ

เปลือกต้น ใช้เป็นยาสมานแผล บำรุงเลือด ขับเสมหะ แก้บิด แก้อาการจุกเสียดในท้อง

เปลือกต้นตำผสมกับเหล้า ใช้กวาดปากและคอเด็ก แก้ปากลิ้นบวมฝ้าขาว และใช้ทารอบๆ ฝี แก้วปวด และแก้อาการบวมอักเสบ

เปลือกต้นสดตำผสมกับน้ำส้ม กินขับลม แก้แน่นท้อง แก้บิด แก้ท้องเสีย

หม่อน

หม่อน

ต้นหม่อนให้สีย้อมเป็นสีเหลือง

คนไทยใช้หม่อนเลี้ยงไหม และใช้เป็นสมุนไพรได้แก่

ใบ ใช้เป็นยาขับเหงื่อ ลดไข้ แก้ร้อนใน เอาใบมาต้มอมแก้เจ็บคอ แก้ไอ ใบหม่อนยังมีฤทธิ์ช่วยควบคุมความดันเลือดสูง ช่วยควบคุมระดับน้ำตาลในเลือด และลดไขมันในเลือด โดยเอาใบมา 3-4 ใบ ต้มน้ำ 1 แก้ว แล้วดื่มเป็นชา ทุกวัน ใช้เป็นยารักษาแผลโดยต้มกับน้ำ แล้วเอาน้ำมาล้างแผล

ใบแก่ เอามาตากแห้งผวนสุบแก้ริดสีดวงจมูก

เปลือกต้น เป็นยาถ่ายพยาธิ

ราก ใช้ขับพยาธิ

ผลเป็นยาบำรุง แก้โรคปอด แก้ไอ แก้บวมน้ำ

สรุป

สมุนไพรสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้หลายรูปแบบ สมุนไพรที่ใช้ในการย้อมผ้า สมุนไพรให้สีหลายชนิดเป็นยา สามารถนำมารักษาโรคได้ เช่น คราม มะเกลือ ดอกคำฝอย ขมิ้นชัน กล้วย สมอพิเภก ยอดหว้า ฝักปลั่ง ดาวเรือง ผาง เพกา และ หม่อน เป็นต้น เหล่านี้เป็นต้นไม้ที่พบได้ทั่วไป หลายต้นเป็นไม้ที่คนไทยนิยมปลูกในบ้าน หากสนใจสามารถนำมาแก้อาการเจ็บป่วย เสริมสุขภาพและ รักษาโรคสามัญได้หลายโรค

คอลัมน์ กองก้นบ้านเฮา

เรื่อง : สุนทร บุญมี¹

ตำบะมั่วว

อาหารประเภทตำ ของคนล้านนาที่ได้อาหารที่ได้จากการตำหรือโขลก ซึ่งหมายถึง การนำเครื่องปรุงต่างๆลงในครกแล้วโขลกจนเข้ากัน จะโขลกแล้วปรุงหรือโขลกแล้วนำมาผัดกับ ส่วนผสมอื่นๆ ก็ได้ สามารถแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ ประเภทน้ำพริก และประเภทตำ ผัดผัสด ซึ่งการทำผัดผัสดของชาวล้านนานิยมนำผัสดที่มีรสเปรี้ยว เช่น มะนาว มะม่วง กระเทียมและส้มโอ มาตำกับประทานกับผักสดหรือผักลวกและผัดหมู มักจะปรุง เป็นอาหารกลางวันเพื่อใช้เข้ากับบรรยากาศและได้รสชาติ ในคราวนี้จะขอแนะนำวิธีการ ตำบะมั่ววหรือ ตำบะมั่วว ซึ่งจะมีรสเปรี้ยวนำ ช่วยกระตุ้นการรับประทานอาหารและกลิ่นได้ ผ่องแผ้วโดยเฉพาะคนที่เริ่มเบื่ออาหารประเภทอื่นๆ ลองทำตามระดับ วิธีการทำมีดังนี้

เครื่องปรุง

มะม่วงดิบ	3-4	ผล
ปลาช่อนแห้ง	1	ตัว
น้ำอ้อย	2	ช้อนโต๊ะ
เกลือป่น	2	ช้อนชา

ส่วนผสมน้ำพริก

พริกแห้งยาว	5-7	เม็ด
หอมแดง	5	หัว
กระเทียม	2	หัว
ปลากระป๋องขี้ต๋อง	1	ช้อนโต๊ะ
น้ำปลา	2	ช้อนชา

วิธีทำ

1. ปอกเปลือกมะม่วงออกแล้วสับลูกมะม่วงให้เป็นชิ้นเล็กๆเคล้ากับเกลือป่นแล้วบีบเอา น้ำที่เปรี้ยวออกพักไว้จนจมน้ำ
2. นำปลาช่อนแห้งยาวให้หอม โขลกให้ละเอียดใส่ชามพักไว้
3. โขลกพริกแห้ง หอมแดง กระเทียม ให้ละเอียด แล้วนำน้ำอ้อยคลุกให้เข้ากันพริก ปลา
4. นำปลาแห้งลวกแล้วเอาบะมั่ววที่บีบน้ำพักไว้คลุกเข้าผัดด้วยน้ำมันให้เข้ากัน ปรุงรสด้วยน้ำปลา ให้มีรสเปรี้ยวนำ เค็ม และหวานตาม
5. จัดใส่จาน กับประทานกับผักสดเช่น ยอดชะอม ใบชะพลู หัวหอมสด ยอดกระเทียม หรือ ผักลวกเช่น ยอดผักเขียวดา ดอกขี้เหล็ก หรือผักเสี้ยนก็ได้ตามชอบ

1 ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๗ ด้านโภชนาการ โรงเรียนธีรภานุรักษ์บ้านโฮ้ง

ที่มาภาพ : สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ <http://library.cmu.ac.th/tncilannafood>

ทัศนศึกษา และการเข้าเยี่ยมชม พิพิธภัณฑ์เรือนโบราณล้านนา

นักเรียนจาก
โรงเรียนดารารัตน์วิทยาลัย
เข้าทัศนศึกษา
พิพิธภัณฑ์เรือนโบราณล้านนา
วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๕๗

การให้การต้อนรับแขกแก้วมาเยือน

การต้อนรับแขกแก้วมาเยือน นักการศึกษาจาก องค์การรัฐมนตรีศึกษาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
The Southeast Asian Ministers of Education Organization (SEAMEO)

และ ดร. ม.ร.ว. รุจยา อาภากร ผู้อำนวยการศูนย์ภูมิภาคโบราณคดีและวิจิตรศิลป์ (SPAFA) ในการจัดเลี้ยง
อาหารค่ำ และเยี่ยมชมเรือนพิพิธภัณฑ์ ในวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๕๗

ต้อนรับคณะจัดกิจกรรมเจาะประเด็น QA สักยาร
เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยว
กับการประเมินตนเองตามระบบการประกันคุณภาพ
การศึกษา วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๕๗ ณ ห้องประชุม
สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ให้การต้อนรับคณะผู้เข้าร่วมสัมมนา
"การพัฒนาการจัดการเรียนการสอน
สหกิจศึกษา"

สำนักพัฒนาคุณภาพการศึกษา
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นำคณะผู้เข้าร่วม
การสัมมนา เข้าเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์เรือน
โบราณล้านนา วันที่ ๑๙ พฤษภาคม
๒๕๕๗

ให้การต้อนรับคณะกรรมการตรวจสอบ
และประเมินการประกันคุณภาพการดำเนินงานภายใน
สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ปีการศึกษา ๒๕๕๖ โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร. สัมพันธ์
สิงห์ราชวรพันธ์ คณบดีคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่ เป็นประธานกรรมการการตรวจสอบฯ ณ ห้อง
ประชุมสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
วันศุกร์ที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๗

กิจกรรม พัฒนาบุคลากร และการศึกษาดูงาน ของผู้บริหาร และบุคลากร
สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

โครงการศึกษาดูงานด้านประกันคุณภาพการ
ศึกษาและด้านศิลปวัฒนธรรม เพื่อการบริหาร
จัดการองค์กรให้มีคุณภาพ ประจำปี ๒๕๕๗

คณะผู้บริหารและบุคลากรสำนักส่งเสริม
ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เข้าร่วม
โครงการศึกษาดูงานด้านประกันคุณภาพการ
ศึกษาและด้านศิลปวัฒนธรรม เพื่อการบริหาร
จัดการองค์กรให้มีคุณภาพ ประจำปี ๒๕๕๗
ณ จังหวัดเชียงราย วันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๕๗

โครงการพัฒนาศักยภาพบุคลากร ประจำปี ๒๕๕๗
คณะผู้บริหารและบุคลากรสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
เข้าร่วมโครงการพัฒนาศักยภาพบุคลากร ประจำปี
๒๕๕๗ ที่เดินทางไปศึกษาดูงานด้านศิลปวัฒนธรรม
ณ จังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดสุโขทัย ระหว่างวันที่
๒๖-๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗

โครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง
“การทำงานเป็นทีมเพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน”
ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัลย์ เสวตเศรณี ผู้อำนวยการ
สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม เป็นประธานในพิธีเปิด
โครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การทำงานเป็น
ทีมเพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน” โดยมี รองศาสตราจารย์
ดร.อรพิน สันติธีรากุล อาจารย์ประจำภาควิชาการ
จัดการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ให้
เกียรติเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่คณะผู้บริหารและ
บุคลากร สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่ วันที่ ๔ เมษายน ๒๕๕๗ ณ ห้องประชุมสำนัก
ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กิจกรรมศิลปวัฒนธรรม กับนานาชาติ

การจัดกิจกรรมศิลปวัฒนธรรม
ให้กับคณาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัย
เกียวโตเซกะ ประเทศญี่ปุ่น
(Kyoto Seiko University,
Kyoto, Japan)
วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗ ณ สำนักส่งเสริม
ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กิจกรรมการบรรยายด้านศิลปวัฒนธรรม ให้แก่นักศึกษามหาวิทยาลัย Coe College ประเทศสหรัฐอเมริกา
นักศึกษามหาวิทยาลัย Coe College ประเทศสหรัฐอเมริกา เข้ารับฟังการบรรยายด้านศิลปวัฒนธรรมล้านนา โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัลย์ เศวตเศรนี ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นผู้บรรยายแนะนำ และนักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้วิถีชีวิตชาวไทลื้อ ฝึกปฏิบัติ งานศิลปะการตัดตุ๊ก การทำดอกไม้เพื่อถวายพระในประเพณีกินสลาก การมัดฟ้าย การปั่นฝ้าย และการทำอาหารของชาวไทลื้อ ณ เรือนไทลื้อ สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗

ตัวแทนจาก Japan Open Air Folk House Museum ประเทศญี่ปุ่น
ได้จัดกิจกรรมวาดภาพสถาปัตยกรรม เรือโบราณและการแต่งกายล้านนา
ณ เรือนโบราณล้านนา พิพิธภัณฑ์เรือนโบราณล้านนา วันที่ 20 มกราคม 2557

โครงการอบรมศิลปวัฒนธรรม
ให้แก่นักเรียนจากโรงเรียนนานาชาติต่างๆ
ในจังหวัดเชียงใหม่

สมาชิกศิษย์เก่าและสมาชิกปัจจุบัน ชมรม
พื้นบ้านล้านนา สโมสรนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ร่วมกับโรงเรียนนานาชาติในจังหวัดเชียงใหม่ จัด
โครงการอบรมศิลปวัฒนธรรม ให้แก่นักเรียนจาก
โรงเรียนนานาชาติต่างๆในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมี
วัตถุประสงค์เพื่อให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกที่ดีให้
แก่เด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม
ระหว่างวันที่ ๒๓-๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๗ ณ พิพิธภัณฑ์
เรือนโบราณล้านนา สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

โครงการการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่และมหาวิทยาลัยสุพานว

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ร่วมกับวิทยาลัย
นานาชาติ จัดโครงการการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านศิลป
วัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัย
สุพานว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้อาจารย์
บุคลากร และนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่และ
มหาวิทยาลัยสุพานว ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้
ด้านภาษาและศิลปวัฒนธรรมร่วมกันและร่วมเฉลิม
ฉลองครบรอบ 50 ปี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ระหว่าง
วันที่ 15-19 มีนาคม 2557 ณ มหาวิทยาลัยสุพานว
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

กิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมของสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

กิจกรรมการเสวนา เรื่อง “สงกรานต์ไทยใต้-ปีใหม่อ่านนา”

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เสวตเศรณี ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นประธานในพิธีเปิดงานเสวนา เรื่อง “สงกรานต์ไทยใต้-ปีใหม่อ่านนา” ที่จัดขึ้นโดยความร่วมมือระหว่างสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาวิตร พงศ์วัชร ประธานสาขาวิชาศิลปการจัดการแสดง คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต เป็นผู้บรรยายเรื่องสงกรานต์ภาคใต้ และนายสนั่น ธรรมธิ บรรยายเรื่องสงกรานต์ภาคเหนือ เพื่อร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านประเพณีและวัฒนธรรมของทั้งสองภาคร่วมกัน วันพฤหัสบดีที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๗ ณ สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

พิธีมอบรางวัลภูมิแผ่นดินปิ่นล้านนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประจำปี ๒๕๕๖

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จัดพิธีมอบรางวัลภูมิแผ่นดินปิ่นล้านนา ประจำปี ๒๕๕๖ ในพิธีดำหัวอดีตอธิการบดี อธิการบดี และคณาจารย์ ผู้อาวุโส ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประจำปี ๒๕๕๗ เมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๗ ณ บริเวณลานสัก ศาลาธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยมี รองศาสตราจารย์ นพ.นิเวศน์ นันทจิต อธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นผู้มอบรางวัล โดยผู้ที่ได้รับรางวัลภูมิแผ่นดินปิ่นล้านนา ประจำปี ๒๕๕๖ จำนวน ๔ ท่าน

๑ พระครูสุวดีปญญาโสภิต สาขาประติมากรรม

๒ นางประไพ สุริยะมล

สาขาศิลปการแสดงและการขับขานพื้นบ้าน

๓ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ลีปกร มาแก้ว

สาขาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

๔ นายแปลก กิจเฟื่องฟู สาขาศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน

พิธีสรงเกล้า ดำหัว คณะกรรมการอำนวยการ
ประจำสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มช.
ประจำปี ๒๕๕๗

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่ จัดพิธีสรงเกล้าดำหัวคณะกรรมการ
อำนวยการประจำสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
ประจำปี ๒๕๕๗ โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์
นพ.ศุภชัย เชื้อรัตนพงษ์ ประธานคณะกรรมการ
อำนวยการประจำสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
รองอธิการบดีฝ่ายกิจการสภามหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พร้อมด้วย คณะกรรมการ
อำนวยการผู้ทรงคุณวุฒิประจำสำนักส่งเสริมศิลป
วัฒนธรรม เข้าร่วมพิธี ทั้งนี้ พิธีดังกล่าวได้จัดขึ้น
เพื่อแสดงความเคารพและขอพรเพื่อความเป็น
สิริมงคลเนื่องในประเพณีปีใหม่เมืองล้านนา ใน
วันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๕๖ ณ สำนักส่งเสริมศิลป
วัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

โครงการอบรมดนตรีล้านนา
สะล้อ-ซึง รุ่นที่ ๑ และ ๒
และพิธีมอบประกาศนียบัตร
แก่ผู้เข้าร่วมอบรม

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จัดโครงการอบรม
ดนตรีล้านนา สะล้อ-ซึง รุ่นที่ ๑ ที่เข้าร่วม
อบรมระหว่างวันที่ ๑ มีนาคม-๒๗ เมษายน
๒๕๕๗ จำนวน ๒๐ ท่านและรุ่นที่ ๒
ระหว่างวันที่ ๑๐ พฤษภาคม - ๒๙
มิถุนายน ๒๕๕๗ จำนวน ๓๕ คน

ทั้งนี้โครงการดังกล่าวได้จัดขึ้นโดยมี
วัตถุประสงค์เพื่อฝึกอบรบทักษะทางการบรรเลงดนตรีล้านนา และให้ความรู้เกี่ยวกับศิลปะทางดนตรีล้านนา
อาทิ ประวัติความเป็นมาของเครื่องดนตรีล้านนาประเภทต่างๆ ประเภทวงดนตรีล้านนา รวมไปถึงบริบทของการ
บรรเลงดนตรีล้านนา ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่นอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ และ
สามารถนำไปพัฒนาต่อยอดทั้งในด้านศิลปะการแสดงดนตรี

การจัดพิธีมอบประกาศนียบัตรแก่ผู้เข้าร่วมอบรมในโครงการอบรมดนตรีล้านนา สะล้อ-ซึง รุ่นที่ ๑ โดยนาย
สนั่น ธรรมธิ หัวหน้าโครงการบริการข้อมูลศิลปวัฒนธรรมและพิธีกรรม เป็นผู้มอบประกาศนียบัตร รุ่นที่ ๑ วันที่
๒๗ เมษายน ๒๕๕๗ การจัดพิธีมอบประกาศนียบัตรแก่ผู้เข้าร่วมอบรมในโครงการอบรมดนตรีล้านนา สะล้อ-ซึง
รุ่นที่ ๒ โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัลย์ เศวตเศรนี ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม เป็นผู้มอบประกาศนียบัตร
รุ่นที่ ๒ วันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๕๖ ณ พิพิธภัณฑสถานโบราณล้านนา สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

พิธีเปิดโครงการอบรมความรู้

ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิตล้านนา และกลุ่มชาติพันธุ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เสวตเศรณี ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นประธานในพิธีเปิดโครงการอบรมความรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิตล้านนา และกลุ่มชาติพันธุ์ ที่จัดขึ้นโดยสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ระหว่าง วันที่ ๒๗-๓๑ พฤษภาคม ๒๕๕๗ ณ สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมล้านนา ให้แก่ ครู อาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย นักวัฒนธรรม ผู้นำชุมชน มัคคุเทศก์ นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป ทั้งนี้มีผู้สนใจเข้าร่วมอบรมในโครงการดังกล่าว จำนวน ๖๐ คน โดยมีนางรุจิรา คอทอง เลขานุการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม กล่าวรายงานในโครงการ วันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๗ ณ สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ร่วมออกบูธเผยแพร่ข้อมูลด้านศิลปวัฒนธรรม ในงานฤดูหนาวและงานกาชาด จังหวัดเชียงใหม่ ๒๕๕๗

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ร่วมออกบูธเพื่อเผยแพร่ข้อมูลด้านศิลปวัฒนธรรม และแนะนำข้อมูลเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์เรือนโบราณล้านนา แก่ผู้เข้าร่วมงานฤดูหนาวและงานกาชาด จังหวัดเชียงใหม่ ประจำปี ๒๕๕๗ ณ บริเวณสนามด้านหลังศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ วันที่ ๒ มกราคม ๒๕๕๗

พิธีมอบประกาศนียบัตร และพิธีปิดโครงการอบรมวาดภาพสีน้ำ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัลย์ เศวตเศรนี ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นประธานในพิธีมอบประกาศนียบัตร และพิธีปิดโครงการอบรมวาดภาพสีน้ำ ในวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๗ ที่ผ่าน มา ณ ห้องประชุม สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โครงการดังกล่าวจัดขึ้นโดยสำนักส่งเสริม ศิลปวัฒนธรรม โดยเปิดโอกาสให้ นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป ได้ฝึกปฏิบัติวาดภาพสถาปัตยกรรม เรือนโบราณล้านนาด้วยสีน้ำ ทุกวันเสาร์-อาทิตย์ที่ ๗-๘, ๑๔-๑๕, ๒๑-๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๗ โดยการอบรมในรุ่นดังกล่าวมีผู้สนใจเข้าร่วมการอบรมทั้งสิ้น จำนวน ๒๕ คน ฝึกสอนโดย อ.โอภาส ชมชื่น จากวิทยาลัยอาชีวศึกษา เชียงใหม่ เป็นผู้ฝึกอบรมในโครงการดังกล่าว

พิธีมอบประกาศนียบัตรแก่ผู้เข้าร่วมโครงการอบรมความรู้ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิตล้านนา และกลุ่มชาติพันธุ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัลย์ เศวตเศรนี ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นประธานในพิธีมอบประกาศนียบัตรแก่ผู้เข้าร่วมโครงการอบรมความรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิตล้านนา และกลุ่มชาติพันธุ์ ที่จัดขึ้นโดยสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม โดยโครงการนี้มีผู้เข้ารับการฝึกอบรม ได้แก่ ครู อาจารย์จากสถาบันการศึกษาต่างๆ รวมทั้งนักวิชาการ วัฒนธรรม มัคคุเทศก์ และผู้สนใจทั่วไป รวม ๖๑ คน ใช้ระยะเวลาฝึกอบรม จำนวน ๕ วัน โดยได้รับเกียรติจากวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิทั้งจากภายในและภายนอก มหาวิทยาลัยเชียงใหม่มาให้ความรู้แก่ผู้ฝึกอบรม ในหัวข้อบรรยายที่สำคัญด้านศิลปวัฒนธรรมล้านนา ได้แก่ ประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนา สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม และวิถีชีวิตและกลุ่มชาติพันธุ์ใน ล้านนา โดยมีนายสันต์ทัศน์ เพ็ญจันทร์ หัวหน้าโครงการฯ กล่าวรายงานผลการดำเนินงาน ณ ห้องประชุม เชียงใหม่-เชียงใหม่ สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๕๗

การจัดการประชุมของสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

การประชุมคณะกรรมการอำนวยการโครงการล้านาคศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประจำปี ๒๕๕๗

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จัดประชุมคณะกรรมการอำนวยการโครงการล้านาคศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประจำปี ๒๕๕๗ เพื่อร่วมวางแผนการทำงานโครงการและรายงานผลการดำเนินงานโครงการล้านาคศึกษาในปี พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๗ โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ นพ.ศุภชัย เชื้อรัตนพงษ์ รองอธิการบดีฝ่ายกิจการสภามหาวิทยาลัย ประธานกรรมการอำนวยการโครงการฯ เป็นประธานในการประชุม วันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๗ ณ ห้องประชุมสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การประชุมคณะกรรมการบริหารโครงการล้านาคศึกษา ครั้งที่ ๑/๒๕๕๗

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จัดประชุมคณะกรรมการบริหารโครงการล้านาคศึกษา ครั้งที่ ๑/๒๕๕๗ เพื่อรายงานผลการดำเนินงานโครงการในปี ๒๕๕๗-๒๕๕๘ โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิลาวัลย์ เสวตเศรณี ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ประธานกรรมการบริหารโครงการล้านาคศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นประธาน วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๕๗ ณ ห้องประชุมสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การประชุมคณะกรรมการบริหารโครงการล้านนาศึกษา ครั้งที่ ๒/๒๕๕๗

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จัดประชุมคณะกรรมการบริหารโครงการล้านนาศึกษา ครั้งที่ ๒/๒๕๕๗ เพื่อรายงานผลการดำเนินงานโครงการฯ โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เสวตเศรณี ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ประธานกรรมการบริหารโครงการล้านนาศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นประธาน วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๕๗ ณ ห้องประชุมสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การประชุมเพื่อวางแผนการจัดงาน
เทศกาลหุ่นนานาชาติ ประจำปี ๒๕๕๘

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จัดประชุมเพื่อวางแผนการจัดงานเทศกาลหุ่นนานาชาติ ประจำปี ๒๕๕๘ ที่จะจัดขึ้นระหว่างวันที่ ๑๒-๑๔ ธันวาคม ๒๕๕๗ โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ทั้งนี้การจัดงานดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม การแสดงหุ่นละครให้เป็นที่สนใจในระดับนานาชาติ

และเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย รวมถึงยังเป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์การท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมให้กับเมืองเชียงใหม่ โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เสวตเศรณี ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม พร้อมด้วยนาย มรกต สุดดี ผู้อำนวยการกองสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ร่วมการประชุม ในวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๕๗ ณ ห้องประชุมสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กิจกรรมด้านทำบุญบำรุงศาสนา

ร่วมพิธีทำบุญตักบาตรวันขึ้นปีใหม่ พุทธศักราช ๒๕๕๗

ร่วมพิธีทำบุญตักบาตรวันขึ้นปีใหม่ พุทธศักราช ๒๕๕๗ โดยมีนายวิเชียร วุฒิวิญญู ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ และรองศาสตราจารย์ นพ.นิเวศน์ นันทจิต อธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นประธานในพิธี เพื่อความเป็นสิริมงคลในโอกาสขึ้นพุทธศักราชใหม่ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๕๗ ณ ประตุน้ำมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

จัดพิธีทำบุญเนื่องในวันขึ้นปีใหม่ ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๕๗

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วราวัฒน์ เศรษฐเศวต ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม เป็นประธานในพิธี พร้อมด้วยคณะผู้บริหาร และบุคลากรสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมทำบุญเนื่องในวันขึ้นปีใหม่ เข้าร่วมพิธี ในวันที่ ๗ มกราคม ๒๕๕๗ ณ สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ร่วมพิธีทำบุญเนื่องในวันคล้ายวันสถาปนามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประจำปี ๒๕๕๗

ผู้บริหารและบุคลากรสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม เข้าร่วมพิธีทำบุญเนื่องในวันคล้ายวันสถาปนามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประจำปี ๒๕๕๗ ณ ศาลาธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันศุกร์ที่ ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๗

พิธีทำบุญขึ้นเทียนใหม่ สำนักงานสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จัดพิธีทำบุญขึ้นเทียนใหม่ สำนักงาน สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม โดยมีรองศาสตราจารย์ นพ.นิเวศน์ นันทจิต อธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นประธานในพิธี และผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัลย์ เศวตเศรนี ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม กล่าวรายงาน พร้อมด้วยอดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ คณะผู้บริหาร แวกกิตติมศักดิ์ รวมทั้งบุคลากร ร่วมพิธี วันพุธที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๕๗ ณ เรือนใหม่ อาคารสำนักงาน สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ร่วมพิธีทำบุญตักบาตร เนื่องในวันวิสาขบูชา ประจำปี ๒๕๕๗

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัลย์ เศวตเศรนี และบุคลากรสำนักฯ ร่วมพิธีทำบุญตักบาตร เนื่องในวันวิสาขบูชา ประจำปี ๒๕๕๗ ที่จัดขึ้นโดยคณะกรรมการดำเนินงานด้านส่งเสริมศาสนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยมี นายวิเชียร พุฒิวิญญู ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ เป็นประธานในพิธี พร้อมด้วยรองศาสตราจารย์ นพ.นิเวศน์ นันทจิต อธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คณะผู้บริหาร บุคลากร นักศึกษา และพุทธศาสนิกชนร่วมพิธี ณ ถนนสายวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๕๗

ร่วมพิธีทำบุญตักบาตร เนื่องในวันมาฆบูชา
ประจำปี ๒๕๕๗

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เศวตเศรนี และบุคลากรสำนักฯ ร่วมพิธีทำบุญตักบาตร เนื่องในวันมาฆบูชา ประจำปี ๒๕๕๗ ที่จัดขึ้นโดยคณะกรรมการดำเนินงานด้านส่งเสริมศาสนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ วิริยจารี รองอธิการบดีฝ่ายบริหารและทรัพยากรบุคคล เป็นประธานในพิธี พร้อมด้วยคณะผู้บริหาร ข้าราชการ บุคลากร นักศึกษา ตลอดจนพุทธศาสนิกชนร่วมพิธี ณ ถนนสายวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันศุกร์ที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗

ร่วมพิธีทำบุญสืบชะตาเมืองเชียงใหม่

นางรุจิรา คอทอง เลขานุการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม พร้อมด้วยบุคลากรสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ร่วมพิธีทำบุญสืบชะตาเมืองเชียงใหม่ ประจำปี ๒๕๕๗ ณ หน่วยพิธี ประตุสวนดอก วันพฤหัสบดีที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๗ พิธีทำบุญเมืองและสืบชะตาเมืองเชียงใหม่ ได้จัดเป็นประจำทุกปี เพื่อความเป็นสิริมงคลและร่วมสืบทอดประเพณีอันดีงามของเมืองเชียงใหม่ ซึ่งจะจัดขึ้นพร้อมกันในทุกมุมเมือง โดยมีประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ร่วมพิธี

ร่วมกิจกรรม งานต่างๆ ของส่วนงานในมหาวิทยาลัยและนอกมหาวิทยาลัย

ร่วมงานฉลองข้าว ๕ ทศวรรษ มช. รวมพลังเพื่อแผ่นดิน

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ร่วมงานฉลองข้าว ๕ ทศวรรษ มช. รวมพลังเพื่อแผ่นดิน เนื่องในวาระเฉลิมฉลองครบรอบ ๕๐ ปีแห่งการสถาปนามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๕ ทศวรรษ มช. รวมพลังเพื่อแผ่นดิน” โดยมีรองศาสตราจารย์ นพ. นิเวศน์ นันทจิต อธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นประธาน ทั้งนี้ได้มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่จะจัดขึ้นตลอดทั้งปี พ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๕๘ ให้แก่สื่อมวลชน ณ ลานสัก ข้างศาลาธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันพุธที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๗

ร่วมพิธีเปิดการประชุม International Symposium on Research towards Green Innovation

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัลย์ เสวตเศรณี ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เข้าร่วมพิธีเปิดการประชุมเชิงวิชาการ International Symposium on Research towards Green Innovation Symposium on chemical sciences contributing to green innovation ที่จัดขึ้นโดยศูนย์ความเป็นเลิศนวัตกรรมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการวิเคราะห์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ร่วมกับ สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ศูนย์บริหารงานวิจัย คณะวิทยาศาสตร์ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ทั้งนี้ สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ได้ร่วมแลกเปลี่ยนองค์ความรู้เรื่อง “เมืองและวัฒนธรรมล้านนา” โดยนายสนั่น ธรรมธิณ โรงแรมเชียงใหม่ ออกิต จ.เชียงใหม่ วันอาทิตย์ ที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๗

ร่วมพิธีเปิดอาคารสำนักงานวิทยาลัยนานาชาติ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วราวุธ เศรษฐกร ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และนางจุริรา คอทอง เลขาธิการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ร่วมพิธีเปิดอาคารสำนักงานวิทยาลัยนานาชาติ ณ ลานเอนกประสงค์ บริเวณหน้าอาคารวิทยาลัยนานาชาติ วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๕๗

ร่วมพิธีลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการและบริการชุมชนด้านข้าว ระหว่าง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยศูนย์วิจัยข้าวล้านนา กับ สภาเกษตรกรแห่งชาติ

คุณประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์ ประธานสภาเกษตรกรแห่งชาติ และรองศาสตราจารย์ นพ.นิเวศน์ นันทจิต อธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ร่วมลงนามในบันทึกข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการและบริการชุมชนด้านข้าว ระหว่าง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยศูนย์วิจัยข้าวล้านนา กับ สภาเกษตรกรแห่งชาติ และการเสวนาเรื่องทิศทางการพัฒนาข้าวและชาวนาภาคเหนือ ณ ห้องประชุม สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันศุกร์ที่ ๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๗

ร่วมพิธีดำหัวอดีตอธิการบดี อธิการบดี และคณาจารย์ผู้อาวุโส ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประจำปี ๒๕๕๗

ผู้ช่วยศาสตราจารย์มานพ มานะแถม รองผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พร้อมด้วยบุคลากรสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ร่วมพิธีดำหัวอดีตอธิการบดี อธิการบดี และคณาจารย์ผู้อาวุโส ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประจำปี ๒๕๕๗ เพื่อร่วมสืบสานประเพณี และสืบสานศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่ โดยมีศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย องคมนตรี นายกสภามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นประธานในพิธี และรองศาสตราจารย์ นพ.นิเวศน์ นันทจิต อธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กล่าวให้พรแก่ผู้เข้าร่วมพิธี ณ บริเวณลานสัก ศาลาธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันศุกร์ที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๗

ร่วมพิธีทำบุญเนื่องในวันคล้ายวันสถาปนาสำนักบริการวิชาการ มข. ครบรอบ ๒๕ ปี

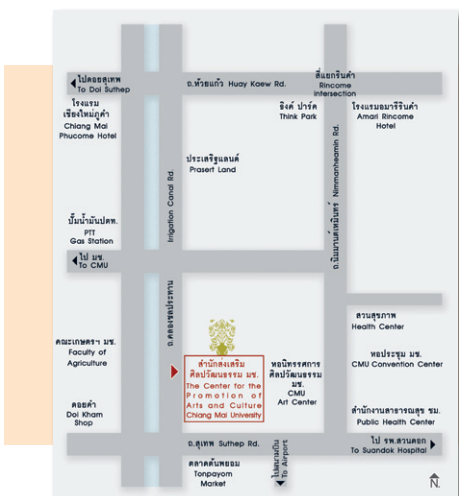
นางรุจิรา คอทอง เลขาธิการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ผู้แทนผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ร่วมพิธีทำบุญเนื่องในวันคล้ายวันสถาปนาสำนักบริการวิชาการ มข. ครบรอบ ๒๕ ปี ณ ห้องประชุม สถาปนาสำนักบริการวิชาการ มข. วันจันทร์ที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๗

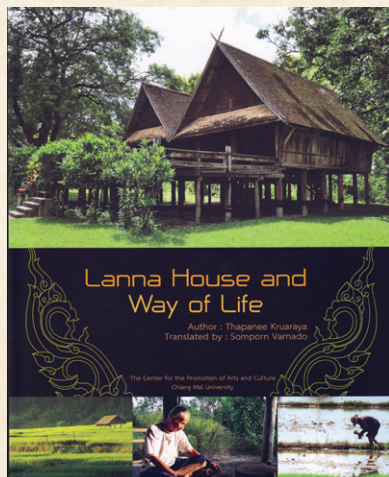

ร่วมงานเปิดบ้านศิลปินแห่งชาติ นางบัวซอน ถนอมบุญ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เศวตเศรนี ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นผู้แทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เข้าร่วมงานเปิดบ้านศิลปินแห่งชาติ นางบัวซอน ถนอมบุญ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (การแสดงพื้นบ้าน-การขับชานซอ) พ.ศ. ๒๕๕๕ ที่จัดขึ้นโดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม โดยเป็นการเปิดบ้านศิลปินแห่งชาติให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมให้ผู้สนใจเข้าชมและศึกษาผลงานของศิลปิน วันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗ ณ บ้านนางบัวซอน ถนอมบุญ ตำบลป่าต๋ม อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่

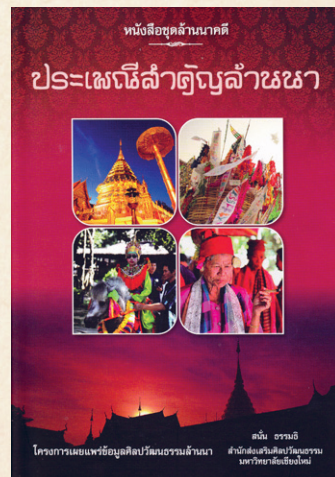
สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๒๓๙ ถนนห้วยแก้ว อำเภอเมือง
จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๐๐
อ.เมือง จ. เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐
โทรศัพท์ ๐-๕๓๙๔-๓๖๒๕
โทรสาร ๐-๕๓๒๒-๒๖๘๐

Lanna House and Way of Life

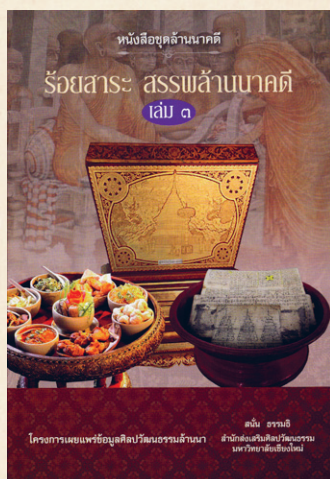
ดนตรีล้านนา สล่าเครื่องดี

ประเพณีสำคัญล้านนา

ประเพณี พิธีกรรม
การทำนาโบราณล้านนา

ร้อยสาระสรรพล้านนาคดี เล่ม 3

นิทาน เต้าน้อยของคำ

ติดต่อสอบถามและสั่งซื้อได้ที่ : สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

๒๓๙ ถนนห้วยแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทร ๐๕๓-๔๔๓๖๓๗ , ๐๘-๖๑๑๗-๕๒๗๗

ส่งทางไปรษณีย์เพิ่มค่าจัดส่งเล่มละ ๓๐ บาท (ณณัติส่งจ่าย นางสาวชนาภา คำวงศ์)

RACHAMANKHA
CHIANG MAI

Rachamankha Hotel and Restaurant.
Your Home in Chiang Mai.

6 RACHAMANKHA 9, PHRA SINGH, CHIANG MAI 50200, THAILAND
T. +66 53 904 111 F. +66 53 904114 E-MAIL SALES@RACHAMANKHA.COM WWW.RACHAMANKHA.COM